

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE

PRÁVNICKÁ FAKULTA

Mgr. Volodymyr Schwarz

**Společné jmění manželů se zaměřením na jeho obsah a
postižení v rámci výkonu rozhodnutí**

(Community property of spouses with a focus on its content
and decision enforcement)

Rigorózní práce

Katedra: Občanského práva

Datum vypracování práce (uzavření rukopisu): 23. 03. 2016

Prohlašuji, že jsem předkládanou rigorózní práci vypracoval samostatně za použití zdrojů a literatury v ní uvedených.

V Praze dne 24. 03. 2016

.....

Volodymyr Schwarz

Obsah

1	Úvod.....	4
2	Historický exkurz do právní úpravy manželského majetkového práva.....	9
2.1	Právní úprava manželského majetkového práva v obecném občanském zákoníku.....	9
2.2	Právní úprava v zákoně č. 265/1949 Sb.	12
2.3	Původní právní úprava v zákoně č. 40/1964 Sb.	13
3	Vznik a zánik společného jmění manželů.....	15
3.1	Manželství bez společného jmění	16
3.2	Zánik společného jmění rozvodem a prohlášením manželství za neplatné	19
3.3	Zánik společného jmění v důsledku smrti, prohlášením za mrtvého a při změně pohlaví	20
3.4	Shrnutí.....	21
4	Předmět společného jmění manželů	23
4.1	Pozitivní a negativní vymezení aktiv společného jmění	23
4.1.1	Darování mezi manžely	27
4.2	Zisk z toho, co náleží výhradně jednomu z manželů	29
4.3	Konkrétní případy majetkových hodnot, jež jsou součástí společného jmění .	32
4.4	Shrnutí.....	33
4.5	Podíl jako součást společného jmění manželů	34
4.5.1	Právní úprava v OZ 1964.....	35
4.5.2	Právní úprava v obč. zák.	37
4.5.3	Způsoby nabytí podílu a jeho vztahu ke společnému jmění manželů	40
4.6	Shrnutí.....	45
4.7	K novému institutu obvyklého vybavení rodinné domácnosti.....	48
5	Dluhy manželů ve společném jmění	54
5.1	Dluhy převzaté při obstarávání každodenních nebo běžných potřeb rodiny ...	56
5.2	Dluhy převzaté jedním z manželů bez jeho souhlasu	57
5.3	Problematika solidárního dlužnictví	59

5.3.1	Vypořádání dluhů ve společném jmění manželů a ochrana třetích osob..	61
5.4	Dluhy odpovídající zisku z výhradního majetku jednoho z manželů	66
5.5	Dluhy, které nespádají do společného jmění.....	69
5.6	Shrnutí	70
6	Podnikání a jeho vztah ke společnému jmění manželů	72
6.1	Právní úprava v OZ 1964 po novele zákonem č. 91/1998 Sb.....	73
6.2	Podnikání a jeho vztah ke společnému jmění v obč. zák.....	74
6.3	Shrnutí	78
7	Postižení společného jmění v rámci výkonu rozhodnutí	80
7.1	Postih společného jmění v závislosti na povaze dluhu	80
7.2	Postižení majetku ve společném jmění za dluh jednoho z manželů vzniklý před uzavřením manželství	81
7.2.1	K otázce přiměřenosti postižení společného jmění.....	83
7.3	Postižení majetku ve společném jmění za dluhy vzniklé jednomu z manželů za trvání manželství.....	84
7.3.1	K otázce „vypořádacího podílu“	86
7.4	Procesní odraz hmotněprávní úpravy v obč. zák.	88
7.4.1	K otázce nařízení a výkonu rozhodnutí	88
7.4.2	Současné znění § 262a o.s.ř.	89
7.5	Nahlížení do Seznamu listin.....	92
7.6	Postižení účtu manžela povinného	94
7.7	Obrana proti postižení majetku ve společném jmění manželů a účtu manžela povinného.....	98
7.8	Shrnutí	99
8	Úprava společného jmění v Ruské federaci.....	102
8.1	Zákonný režim společného jmění	102
8.2	Podíl ve společném jmění	105
8.3	Správa a nakládání se společným jměním	105
8.4	Postižení majetku ve společném jmění	106
8.5	Ochrana třetích osob	109
8.6	Shrnutí	111
9	Krátká úvaha nad možnou úpravou nabývání věcí manžely de lege ferenda	112
10	Závěr	115

Abstrakt.....	119
Abstract.....	120
Seznam zkratek.....	121
Seznam použité literatury	122
Klíčová slova	131
Key words.....	131
Přílohy.....	132

1 Úvod

Na samotný úvod této práce bych rád citoval z dřívější civilistické nauky: „*Životní společenství manželů má dvě stránky: osobní a majetkovou. Ze životního společenství plyne nejen osobní společenství manželů, nýbrž i majetkové společenství, ale toto majetkové společenství je jen důsledkem osobního společenství manželů.*“¹ Jak je vidět, pozornost věnovaná majetkovému společenství manželů neunikala ani právní úpravě obsažené v obecném občanském zákoníku, který rovněž platil na našem území a ke kterému se vztahuje i tato citace. S ohledem na rozvoj společnosti bylo nevyhnutelným důsledkem i to, že manželské majetkové právo se v průběhu doby neustále vyvíjelo. V dnešních dnech tomu není jinak. Odbornou veřejností je institutu společného jmění manželů aktuálně věnován patřičný zájem, což souvisí s jeho novou právní úpravou obsaženou v obč. zák.

Právní úprava manželských majetkových poměrů se tradičně vyčleňuje z obecné úpravy vlastnických a závazkových vztahů a má svoji zvláštní regulaci, i když ve své podstatě tyto vztahy doplňuje a modifikuje. Specifickými znaky, kterými se manželské majetkové poměry vyznačují, jsou zejména posílení společných zájmů rodiny, manželů, ale i rovnosti nebo solidarity a od toho odvíjející se požadavek stejné životní úrovně obou manželů.

Z těchto všech předpokladů by měla nepochybně plynout snaha zákonodárce upravit odpovídajícím způsobem právní poměry mezi manžely i v otázce jejich společně nabyvaných majetkových práv a povinností, ať už se jedná o aktiva, nebo pasiva. Manželské majetkové společenství můžeme chápat jako projev právní jednoty a nedělitelnosti manželů, kdy každý manžel je vlastníkem celé věci, má právo ji užívat nebo držet. Je ale omezen stejným právem druhého manžela. V tomto ohledu se projevuje myšlenka bezpodílového spoluvlastnictví manželů ke společně nabytému jmění. Institut společného jmění manželů by se dal přirovnat k živému organismu.²

¹ ROUČEK, F., SEDLÁČEK, J. *Komentář k československému obecnému zákoníku občanskému a občanské právo platné na Slovensku a v Podkarpatské Rusi*. Praha: Právnícké knihkupectví a nakladatelství V. Linhart, 1936, s. 443. ISBN 80-85963-60-4.

² Pro účely dalšího výkladu bude „společné jmění manželů“ a „společné jmění“ v souladu se zavedenou legislativní zkratkou v obč. zák. používáno promiscue.

Probíhají v něm neustále změny, přesuny, dochází k přírůstkům, zmenšení nebo zvětšení. V právním světě se nabízí ekvivalent podobný elasticitě vlastnického práva. Neustále se mění, rozšiřuje a zužuje.

Od 1. 4. 1964 se mluvilo v souvislosti s manželským majetkovým společenstvím o bezpodílovém spoluvlastnictví manželů. Od 1. 8. 1998 je základním institutem manželského majetkového práva společné jmění manželů. I obč. zák. mluví o společném jmění manželů, respektive o společném jmění.

Nicméně právní regulace majetkového společenství manželů se netýká jenom manželů samotných. Chápali bychom tento institut velice úzce, pokud bychom jej spojovali jenom s majetkovou složkou. V porovnání s úpravou v OZ 1964, který tento institut včlenil do úpravy věcných práv, obč. zák. společné jmění manželů zasazuje do komplexnějšího rámce právní úpravy práv a povinností manželů. Současné manželské majetkové právo v sobě promítá i práva a oprávněné zájmy třetích osob, právní úpravu bydlení manželů nebo zvláštní ustanovení o domácím násilí. Úprava společného jmění souvisí i s řadou jiných institutů upravených mimo oddíl manželského majetkového práva. Těmi jsou např. vyživovací povinnost mezi manžely, rodinný závod, právní úprava obvyklého vybavení rodinné domácnosti nebo uspokojování potřeb rodiny a záležitostí rodiny (§ 690 až § 695).

Z uvedeného je vidět, jak komplexní a propojená je právní úprava manželského majetkového práva s jinými právními instituty. Bylo by krátkozraké předpokládat, že většina párů si při vstupu do manželství uvědomuje a bere v potaz všechny komplex těchto vztahů a práv a povinností s tím souvisejících. Snoubenci a následně i manželé obvykle jednají spontánně, citově a můžeme předpokládat, že ve většině případů i *de lege*, aniž by se zaobírali všemi možnými důsledky plynoucími ze svazku manželského. Výše uvedené samozřejmě úzce souvisí i s právním vědomím populace.

Zákon tady ostatně není k tomu, aby výslovně deklaroval stav, který většina dodržuje, ale naopak. Měl by s jistou předtuchou možných komplikací vytvořených životem upravovat právě rizikové nebo nejasné záležitosti a navozovat vyvážený a spravedlivý stav odpovídající co nejvyšší míře právní jistoty. Primárním recipientem právní úpravy související s manželským majetkovým právem jsou manželé, proto by

neměla být tato úprava zbytečně složitá a rozsáhlá. Měla by poskytovat jasná vodítka a pravidla pro manžely, jako právní laiky. Lze tvrdit, že s rozvojem společnosti, technologickým pokrokem a s prohlubujícím se důrazem na rovnost práv mezi manžely, ale i s rozvíjející se ochranou jednoho manžela před druhým a ochranou třetích osob, se zákonitě musí rozvíjet i manželské majetkové právo.

Zákon by měl být tím prvotním jasným a výstižným ukazatelem, který by na jednu stranu měl reflektovat právní vývoj v oblasti manželských majetkových poměrů, ale na druhou stranu by neměl trpět přílišnou přebujelostí a diktátem práv a povinností. Najít ideální rovnováhu není vždy lehké, a proto je i povinností a úkolem právní nauky a soudní praxe, aby v potřebných a nejasných situacích zákon doplňovaly, vykládaly a patřičným způsobem své závěry prezentovaly široké veřejnosti.

S problematikou manželského majetkového práva jsem se setkával při své právní praxi. Často jsem si kladl otázky, na které zákon nedokázal odpovědět. Nicméně, jak jsem zjistil, odpověď se dala častokrát dohledat v bohaté, již vytvořené, judikatuře. Měl jsem pocit, že judikatura na poli manželského majetkového práva hraje snad daleko důležitější roli a je rozsáhlejší, než by tomu mohlo být u jiných právních institutů nehledě na právní oblast. To však může vypovídat o tom, že právní úprava manželského majetkového práva v OZ 1964, i po příslušných novelizacích, měla své značné nedostatky a aplikační trhliny. Rovněž to však může vypovídat o tom, že se jedná o složitý a komplikovaný institut. S ohledem na skutečnost, že předchozí občanský zákoník, ale i současný, stojí na dispozitivním východisku vzniku společného jmění manželů *ex lege*, spojeným s uzavřením manželství, jedná se o velice častou a běžnou agendu v rámci generální praxe. To vše dokresluje i fakt, že této agendě přidává i míra rozvodovosti. I přes klesající počet uzavřených sňatků, kdy se v roce 2013 uskutečnilo 43 499 sňatků, což bylo nejméně od roku 1918, rozvodovost nemá významnou klesající tendenci. Pro ilustraci podle statistik v roce 2013 soudy rozvedly 27 895 manželství a samotná rozvodovost se od roku 2001 pohybuje někde na úrovni 45-50 %.³

Z profesního hlediska považuji porozumění a znalost nejen nynější, ale i předchozí právní úpravy za stěžejní pro celkové pochopení institutu společného jmění a jeho

³ Statistické údaje byly získány na <https://www.czso.cz/csu/czso/snatecnost> a <https://www.czso.cz/csu/czso/rozvodovost>. Citováno ke dni 12. 2. 2016.

fungování. Problematika společného jmění manželů je oblastí, která mě zajímá, rád bych se blíže ponořil do tajů tohoto institutu, porozuměl jim a byl schopný nadále během své právní praxe poskytovat osvětu a pomáhat jiným při řešení jejich životních událostí, jelikož mám za to, že tento institut vůbec není jednoduchý pro uchopení a porozumění.

I s přihlédnutím k tomu, že zde máme novou úpravu společného jmění, ať už s většími nebo menšími změnami od předchozí právní úpravy, v této chvíli je téma společného jmění vysoce aktuální.

Manželské majetkové právo je velice široká oblast. Na tomto místě bych rád předeslal, že moje pozornost bude v této práci zaměřena hlavně na zákonný režim společného jmění manželů, a to zejména na jeho vznik, obsah a správu. Primárním cílem této práce není zabírat se vypořádáním společného jmění manželů nebo jeho modifikacemi. Pokud už bude tato problematika částečně rozebrána v příslušném tematickém okruhu dané kapitoly a řešeného tématu, stane se tak hlavně za účelem hlubšího a preciznějšího uchopení rozebírané látky. Stejně tak otázce bydlení manželů a domácího násilí nebude, s ohledem na omezený rozsah této práce, věnována bližší pozornost. Naopak právní úprava vztahu manželského majetkového práva a ochrany třetích osob se bude prolínat celou prací. V souvislosti s hmotněprávní úpravou a na ně navazujícími změnami v procesním právu jsem se rozhodl se rovněž zaměřit na postižení společného jmění manželů v rámci výkonu rozhodnutí.

Cílem této práce je zejména pomocí komparace, historického, logického a teleologického výkladu představit právní úpravu manželského majetkového práva, tj. její vývoj, změny, vývoj doktríny a judikatury. Při tom všem analyzuji použitelnost dosavadních závěrů právní nauky a rozhodnutí vyšších soudů *pro futuro* a zároveň vytyčuji problematické nebo aplikačně nejasné záležitosti současné právní úpravy, polemizuji s nimi a v některých případech navrhuji východiska a možnou právní úpravu *de lege ferenda*.

Během studií jsem strávil jeden semestr na Právnické fakultě Petrohradské Státní Univerzity. Pro zajímavost jsem se rozhodl provést komparaci úpravy společného jmění v obč. zák. s právní úpravou společného jmění v Ruské federaci.

Práce je rozdělena na 10 kapitol, přičemž první a poslední z nich je úvod a závěr. Druhá kapitola se věnuje historickým souvislostem a procesu vzniku a vývoje manželského majetkového práva a jeho zakotvení, jako institutu, v relevantních právních předpisech platných na našem území. Třetí kapitola je zasvěcena vzniku a zániku společného jmění. Čtvrtá a zároveň stěžejní a nejrozsáhlejší kapitola se zabývá obsahem společného jmění se zvláštním přihlédnutím k povaze podílu ve společném jmění. Pátá kapitola se věnuje problematice výlučných a společných dluhů a jejich vztahem ke společnému jmění. Otázkou vztahu společného jmění a podnikání se zabývá kapitola šestá. Navazující kapitola má za cíl předejít hmotněprávní východiska společného jmění ve vztahu k jeho postižení v rámci výkonu rozhodnutí a blíže se věnuje procesní úpravě. Osmá kapitola představuje komparaci institutu společného jmění s jeho ekvivalentem v Ruské federaci, a to v rozsahu vytýčeném pro tuto práci a s poukazem na zajímavosti ruského práva. Předposlední část polemizuje nad možnou úpravou společného jmění *de lege ferenda* ve vztahu k jeho modifikaci na základě smluvní volnosti manželů bez nutnosti pořízení veřejné listiny.

2 Historický exkurz do právní úpravy manželského majetkového práva

Pro bližší přiblížení majetkového společenství manželů, jeho vývoje, změn v průběhu doby a vůbec jeho pochopení, je na místě alespoň v základních rysech a znacích nahlédnout do minulých významných právních úprav platných na našem území.

2.1 Právní úprava manželského majetkového práva v obecném občanském zákoníku

Manželské majetkové právo bylo v obecném občanském zákoníku upraveno zejména v § 1233 - § 1236.⁴ Obecný občanský zákoník vycházel z premisy, že manželský svazek sám o sobě nezakládá ještě majetkové společenství mezi manžely,⁵ avšak připouštěl, že tomu tak může být na základě zvláštní smlouvy, čímž měl na mysli smlouvu svatební, jejímž předmětem byla úprava společenství statků.⁶ Vzhledem k tomu, že nebylo v tomto zákoníku pojednáno nic o obsahu takové smlouvy, v Roučkovo-Sedláčkově komentáři se dočteme, že tímto byla zákonem založena široká autonomie stran, a tudíž pokud smlouva o společenství majetku manželů neobsahovala nemožné plnění nebo neodporovala dobrým mravům, mohla mít jakýkoliv obsah. Naopak v něm bylo kritizováno to, že nebyl upravený vztah společenství statků manželů k třetím osobám.⁷ Obecný občanský zákoník vycházel z předpokladu, že mohou vzniknout tři druhy základního společenství statků mezi manžely založené smlouvou. Společenství týkající se celého majetku, společenství týkající se jen majetku současného (při uzavření svatební smlouvy a zároveň s uzavřením manželství) anebo majetku budoucího, tj. majetku nabytého po uzavření smlouvy za trvání manželství a

⁴ ROUČEK, F., SEDLÁČEK, J. *Komentář k československému obecnému zákoníku občanskému a občanské právo platné na Slovensku a v Podkarpatské Rusi*. Praha: Právnické knihkupectví a nakladatelství V. Linhart, 1936, s. 499. ISBN 80-85963-60-4.

⁵ Obecný občanský zákoník mluví v § 1233 o „společenství statků“ a stejně tak je tento termín použit i v rámci tohoto výkladu.

⁶ KRČMÁŘ, J. *Právo občanské IV, V. Právo rodinné. Právo dědické*. Praha: Wolters Kluwer, 2014, s. 64. ISBN 978-80-7478-456-9.

⁷ ROUČEK, F., SEDLÁČEK, J. *Komentář k československému obecnému zákoníku občanskému a občanské právo platné na Slovensku a v Podkarpatské Rusi*. Praha: Právnické knihkupectví a nakladatelství V. Linhart, 1937, s. 450. ISBN 80-85963-60-4.

společenství majetku týkajícího se nemovitostí.⁸ Obecný občanský zákoník v § 1234 však počítal s tím, že smluvené společenství statků mezi manžely platilo zpravidla pouze pro případ smrti a po smrti jednoho z manželů měl druhý nárok na jednu polovinu statků v majetkovém společenství manželů, tj. druhá polovina spadala do pozůstalosti. Z uvedeného vyplývalo, že za trvání manželství nemělo takové společenství statků výrazných právních důsledků, jelikož účinky společenství byly podmíněny smrtí jednoho z manželů.

Tento zákoník vycházel z myšlenky, že manželé mají žít na stejné životní úrovni, avšak pro případ, že smrtí jednoho z manželů se projeví reálná zámožnost jednoho a chudoba druhého manžela, poskytne se příležitost odstranit takovou nerovnost úpravou manželského společenství statků.⁹ Nicméně, jak uvádí odborná literatura, obecný občanský zákoník nespojoval se smrtí jednoho z manželů důsledky toho, že se majetek stal společným, nýbrž zůstal v pozůstalosti. Majetek se jenom nově rozdělil, jakoby společný, mezi pozůstalého manžela a ostatní dědice.¹⁰ Z uvedeného vyplývalo, že každý z manželů za trvání manželství mohl nakládat svobodně se svým jměním.¹¹ Výše uvedená úprava počítala v § 1263 i s tím, že při tzv. odloučení manželů bylo na jejich vůli, zda ponechají svatební smlouvu v platnosti i nadále, resp. zda ji modifikují. Pro upřesnění se nejednalo o rozvod, jak ho známe dnes, ale šlo jenom o zrušení povinnosti společného bydlení a tělesného styku. Manželství trvalo i nadále.¹²

Zajímavá je i úprava dluhů ve společném majetku manželů. Dovozovalo se, že k dluhům váznoucím na společném majetku byli zavázáni oba manželé společně a nerozdílně, což se odvozovalo od toho, že manželé nemají zvláštních podílů. Pokud šlo o závazky, které se společným majetkem nesouvisely, byl k nim zavázán každý z manželů osobně. V korelaci k nynějšímu pojetí dluhů v obč. zák., které nespadají do společného jmění se již tehdy vycházelo z předpokladu, že: „[...] při nejvšeobecnějším

⁸ Tamtéž, s. 521.

⁹ Tamtéž, s. 520.

¹⁰ Tamtéž, s. 521.

¹¹ KRČMÁŘ, J. *Právo občanské IV, V. Právo rodinné. Právo dědické*. Praha: Wolters Kluwer, 2014, s. 65. ISBN 978-80-7478-456-9.

¹² ROUČEK, F., SEDLÁČEK, J. *Komentář k československému obecnému zákoníku občanskému a občanské právo platné na Slovensku a v Podkarpatské Rusi*. Praha: Právnícké knihkupectví a nakladatelství V. Linhart, 1936, s. 583. ISBN 80-85963-60-4.

společenství majetku jest zavázán každý z manželů za závazky z nedovolených činů a za závazky alimentární samostatně.“¹³

V otázce užívání výhradního jmění, pokud nebyla uzavřena mezi manžely smlouva, stanovil zákoník v § 1237 pravidlo, že každý manžel si podrží své dřívější vlastnické právo a na to, čeho každý z manželů za manželství nabude nebo jakýmkoliv způsobem dostane, nebude mít druhý manžel žádný nárok. Při pochybnostech byla stanovena vyvratitelná právní domněnka, že majetek nabyt muž. Dále obecný občanský zákoník stanovoval, že dokud manželka neodporovala, platila právní domněnka, že správu svého volného jmění svěřila manželu, jako svému zákonnému zástupci. Manžel tak *ex lege* měl povinnost spravovat volné jmění své manželky, pokud neprojevila nesouhlas.

Lze shrnout, že obecný občanský zákoník vycházel z principu oddělenosti majetku, kdy každý z manželů nabýval majetek samostatně. Připouštělo se ale uzavírat manželské majetkové smlouvy včetně obecného převodu vlastnického práva mezi manžely.¹⁴ Při společném nabytí se pak stávali manželé spoluvlastníky. Ačkoliv se uvádělo, že v pochybnostech se má za to, že majetek nabyt muž, nepříznivým způsobem to zasahovalo manželku, když se mohl předmětný majetek rovněž nacházet zcela nebo částečně v jejím vlastnictví. Toto pojetí bylo kritizováno. Uvádělo se, že obecný občanský zákoník vycházel z myšlenky, že aktivně činným a výdělečným bude hlavně manžel a manželka ho bude v této činnosti podporovat. Poukazovalo se však, že tato domněnka je nespravedlivá, pokud by se manželka účastnila také výdělečných aktivit.¹⁵

Platná právní úprava v mnohém navazuje na některé právní a teoretické konstrukce obsažené v obecném občanském zákoníku. I když v manželství bylo do jisté míry favorizováno postavení muže lze konstatovat, že úprava jako taková byla v té době velmi průlomová a nadále může být inspirativní i pro současnou civilistiku. Na určité nedostatky však poukazovala odborná literatura. Především ve snaze nastolit vyrovnanější rozložení práv a povinností mezi manžely a posílit ochranu práv třetích osob.

¹³ Tamtéž, s. 502.

¹⁴ BIČOVSKÝ, J., HOLUB, M., POKORNÝ, M. *Společné jmění manželů*. 2. vydání. Praha: Linde Praha, 2009, s. 19. ISBN 978-80-7201-747-8.

¹⁵ ROUČEK, F., SEDLÁČEK, J. *Komentář k československému obecnému zákoníku občanskému a občanské právo platné na Slovensku a v Podkarpatské Rusi*. Praha: Právnícké knihkupectví a nakladatelství V. Linhart, 1936, s. 526. ISBN 80-85963-60-4.

2.2 Právní úprava v zákoně č. 265/1949 Sb.

Z obecného občanského zákoníku bylo zákonem č. 265/1949 Sb., o právu rodinném vydělené rodinné právo. Tento zákon v sobě zahrnoval i úpravu manželského majetkového práva v § 22 až § 29. Právě on, oproti východisku v obecném občanském zákoníku, kde se zakládal zákonný režim oddělených jmění manželů, historicky zakotvil na území dřívějšího Československa formu majetkového společenství mezi manžely jako zákonnou, tj. byl do československého práva zaveden institut zákonného majetkového společenství manželů.¹⁶ Podle § 22 bylo jmění, jehož nabude kterýkoli z manželů v době trvání manželství, kromě toho, čeho nabude dědictvím nebo darem, a toho, co slouží jeho osobním potřebám nebo výkonu jeho povolání, získaným majetkem. Druhý odstavec dodával, že získané majetky obou manželů jsou majetkem jim společným (zákonné společenství majetkové). Mezi takto získaný majetek se zahrnoval i výnos ze samostatného majetku (úroky, nájemné) nebo také předměty domácího zařízení, obrazy, nábytek a vůbec všechny majetkové přírůsty.¹⁷

Institut zákonného majetkového společenství byl předchůdcem bezpodílového spoluvlastnictví manželů. Právní úprava týkající se správy majetku v tomto společenství přisuzovala toto právo každému manželu, ale pro případ, že by se jednalo o věc přesahující rámec obvyklé správy, byl vyžadován souhlas druhého manžela. Na jmění náležejícím do zákonného majetkového společenství manželů se mohl hojit také věřitel jen jednoho z manželů, což povoluje i platná právní úprava, byť s jistými omezeními a ochrannými prvky. Zvláštním na této úpravě bylo, že *ex lege* došlo k zániku majetkového společenství manželů, pokud byl jeden z nich zbaven svéprávnosti. V zákonném režimu platilo, že při zániku společenství se u jmění, které do něho patřilo, přiměřeně uplatnily ustanovení o spoluvlastnictví, přičemž se vycházelo z rovných podílů manželů. Zároveň se při zániku zákonného majetkového společenství manželů připouštěla na návrh druhého manžela, který nebyl vinen rozvodem, možnost snížení podílu druhému manželu, pokud se nepříčinil o jeho nabytí vůbec nebo jenom nepatrně.

¹⁶ DVORÁK, J., SPÁČIL, J. *Společné jmění manželů v teorii a v judikatuře*. 3. vydání. Praha : Wolters Kluwer, 2011, s. 40. ISBN 978-80-7357-597-7.

¹⁷ Tamtéž, s. 40. Jak uvádí nauka, přírůstkem se rozuměl např. i zisk z prodeje části samostatného majetku, pokud převyšoval cenu původního nebo zisk pramenící z výhry z losů, pojistné prémie a odměny za mimořádné výkony.

Při určení podílu se však vycházelo i z toho, zda některý z manželů osobně pečoval o děti a společnou domácnost.

Tento zákon vycházel z dispozitivnosti právní úpravy zákonného režimu, když výslovně v § 29 připouštěl úpravu jmění a správy majetkového společenství manželů odlišně od zákonné úpravy. V porovnání s předchozí úpravou smluvního společenství statků manželů v obecném občanském zákoníku je zřejmý posun v tom směru, že problematika jak nakládání, tak i správy a rozhodování o společném majetku manželů byla zákonem č. 265/1949 Sb. mezi manžely konstruována daleko vyváženěji a spravedlivěji.

2.3 Původní právní úprava v zákoně č. 40/1964 Sb.

V souvislosti s přijetím tohoto občanského zákoníku bylo manželské majetkové právo opět přesunuto zpět do občanského zákoníku. Podstatné je, že byl nově zakotven institut bezpodílového spoluvlastnictví manželů navazující na zákonné společenství majetku založené zákonem č. 265/1949 Sb., o právu rodinném. Tento zákoník v původním znění vycházel z myšlenky, že do bezpodílového spoluvlastnictví manželů patří především věci osobní spotřeby, a protože hlavní formou spotřeby bylo osobní vlastnictví, zákonodárce dospěl k závěru, že právním promítnutím společné spotřeby manželů je osobní vlastnictví.¹⁸ V porovnání se zákonem č. 265/1949 Sb., o právu rodinném můžeme konstatovat, že zákonodárce vyloučil možnost se smluvně odchýlit od zákonného režimu. Jelikož je znění tohoto zákoníku, po příslušných novelizacích, dále podrobena komparaci s úpravou v obč. zák., nebudeme se na tomto místě více zabírat jednotlivými ustanoveními této právní úpravy pro zjevnou duplicitu výkladu.

Je však vhodné zde nastínit, jak se pohlíželo na vztah institutů bezpodílového spoluvlastnictví manželů a společného jmění manželů zakotveného v OZ 1964 ve znění od 1. 8. 1998. Právní nauka obecně dovozovala, že společné jmění manželů, stejně jako bezpodílové spoluvlastnictví, představuje základní institut manželského majetkového práva.¹⁹ Nejvyšší soud v této věci uvedl následující: *„Společné jmění manželů a bezpodílové spoluvlastnictví manželů jsou dva rozdílné instituty, a to pojmenováním,*

¹⁸ Tamtéž, s. 41.

¹⁹ Tamtéž, s. 44.

předmětem, rozsahem, obsahem i zánikem.“²⁰ S uvedeným lze souhlasit, jelikož právní úprava po 1. 1. 1998 sice významným způsobem navazovala na předchozí právní stav, ale s mnohými odlišnostmi. Byl kladen větší důraz na autonomii vůle manželů, zahrnuly se závazky (dluhy) do společného jmění manželů atd. Každopádně nelze tvrdit, že institut společného jmění manželů je zcela odlišný od bezpodílového spoluvlastnictví, i s poukazem na to, jak bude uvedeno dále, značná část judikatury vztahující se k bezpodílovému spoluvlastnictví, byla použitelná i pro společné jmění manželů. Na závěr můžeme dodat, že bezpodílové spoluvlastnictví manželů se s účinností od 1. 8. 1998 přeměnilo ve společné jmění manželů za předpokladu, že k tomuto datu existovalo.²¹

²⁰ Rozsudek Nejvyššího soudu České republiky ze dne 26. 9. 2000, sp. zn. 30 Cdo 1803/2000.

²¹ ŠVESTKA, J., SPÁČIL, J., ŠKÁROVÁ, M., HULMÁK, M. a kol. *Občanský zákoník I. § 1 až 459. Komentář*. 2. vydání. Praha : C. H. Beck, 2009, s. 959. ISBN 978-80-7400-108-6.

3 Vznik a zánik společného jmění manželů

Okamžik vzniku a zániku společného jmění manželů je stěžejní pro určení rozsahu aktiv a pasiv do něho spadajících a dále pro stanovení toho, co může být předmětem případného vypořádání mezi manžely, resp. mezi manželem a dědici.

Obč. zák. v § 708 odst. 1 stanoví, že: „*To, co manželům náleží, má majetkovou hodnotu a není vyloučeno z právních poměrů, je součástí společného jmění manželů.*“ Jak je vidět, zákon spojuje vznik společného jmění manželů *ex lege* se vznikem manželství. Vyplývá z toho, že společné jmění manželů může vzniknout jenom mezi manžely, nikoli např. mezi registrovanými partnery nebo spolu žijícími osobami, a to ani na základě smlouvy nebo rozhodnutí soudu. Vznik a existence společného jmění manželů se stejně tak neváže ani na společné soužití manželů, ani na vedení společné domácnosti. Druhý odstavec uvedeného paragrafu stanoví, že výše uvedené majetkové hodnoty se nestávají součástí společného jmění manželů, pokud společné jmění manželů zanikne za trvání manželství. Podmínkou vzniku společného jmění manželů je manželství existující, nikoliv platné. Společné jmění vzniká i v neplatném manželství.²²

Obecně lze konstatovat, že do společného jmění manželů spadají věci v právním smyslu. Zákon výslovně mluví o tom, že takové věci musí mít majetkovou hodnotu. Ty, které majetkovou hodnotu nemají (osobnostní práva), tam spadat nebudou. Takové věci v právním smyslu nesmí být zároveň vyloučeny z právních poměrů a musí manželům náležet.²³ Pod pojem „náležet“ je možné zcela jistě zařadit jak aktiva, tak i pasiva společná manželům. Bude se jednat především o to, co manželé společně nabudou z právního jednání obou nebo jednoho z nich nebo z jiného právního důvodu zakládajícího společné jmění k dané věci.

²² ELIÁŠ, K. a kol. *Občanský zákoník: velký akademický komentář : úplný text zákona s komentářem, judikaturou a literaturou podle stavu k 1.4.2008. 1. svazek, § 1-487.* Praha: Linde Praha, s. 642. ISBN 978-80-7201-687-7; DVOŘÁK, J., ŠVESTKA, J. a kol. *Občanské právo hmotné.* Díl 1. Praha: Wolters Kluwer, 2009, s. 338. ISBN 978-80-7357-466-6.

²³ Odborná literatura rovněž u vyloučení věcí z „právních poměrů“ uvádí, že uchopitelnějším pojmem je označení „právní obchod“. Mezi věci vyloučené z právního obchodu řadí zbraně hromadného ničení, vojenskou techniku, narkotika v nepovoleném množství nebo výbušniny, tj. věci, které soukromá osoba nemůže nabýt, a tudíž ani s nimi nakládat. In: ŠVESTKA, J., DVOŘÁK, J., FIALA, J., ZUKLÍNOVÁ, M. a kol. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek II.* Praha: Wolters Kluwer, 2014, s. 124. ISBN 978-80-7478-477-4.

Z uvedeného vyplývá, že k existenci společného jmění manželů je vždy nezbytná existence manželství. Společné jmění tak může vzniknout nejdříve s okamžikem uzavření manželství. Dříve nauka řešila otázku, zda dochází ke vzniku společného jmění manželů při uzavření manželství i tehdy, pokud nebudou existovat žádná aktiva a pasiva, která by tam spadala. V zásadě se vycházelo ze dvou tezí. První stanovila, že ke vzniku společného jmění nestačí jen uzavření manželství, ale je zapotřebí i nabytí nějakého jmění.²⁴ Druhá stavila na východisku, že společné jmění manželů vzniká vždy a bez ohledu na to, zda by se jednalo jenom o „prázdnou množinu“, která se časem naplní.²⁵ Ve starší literatuře se lze setkat i s názorem, že společné jmění teoreticky vzniká samotným sňatkem. Reálně však vznikne nejdříve okamžikem, kdy jeden z manželů nebo oba společně nabudou první právo nebo povinnost majetkové povahy.²⁶ Současná právní nauka se spíše přiklání k druhé z uvedených tezí, tj. vzniku společného jmění bez ohledu na skutečnost, zda se v něm něco nachází.²⁷

3.1 Manželství bez společného jmění

Společné jmění manželů nemůže existovat bez existence manželství, v opačném případě tomu tak není. Platná právní úprava nabízí hned několik možností, kdy za trvání manželství neexistuje společné jmění manželů.

a) Manželé si mohou vyhradit smlouvou vznik společného jmění k okamžiku zániku manželství v souladu s § 717 odst. 1. Pokud se manželé pro takové řešení rozhodnou v předmanželské smlouvě, nedojde vůbec ke vzniku společného jmění. Dřívější právní úprava rovněž umožňovala takové ujednání v § 143a odst. 2 OZ 1964. To však nevedlo k úplné neexistenci společného jmění, ale limitovalo se na minimální obvyklé vybavení společné domácnosti. Platná právní

²⁴ DVOŘÁK, J., SPÁČIL, J. *Společné jmění manželů v teorii a v judikatuře*. 3. vydání. Praha : Wolters Kluwer, 2011, s. 53. ISBN 978-80-7357-597-7.

²⁵ ELIÁŠ, K. a kol. *Občanský zákoník: velký akademický komentář : úplný text zákona s komentářem, judikaturou a literaturou podle stavu k 1.4.2008*. 1. svazek, § 1-487. Praha : Linde Praha, s. 642. ISBN 978-80-7201-687-7.

²⁶ RADVANOVÁ, S., ZUKLÍNOVÁ, M. *Kurs občanského práva – Instituty rodinného práva*. 1. Vydání. Praha: C. H. Beck, 1999, s. 47. ISBN 80-7179-182-2.

²⁷ ŠVESTKA, J., DVOŘÁK, J., FIALA, J., ZUKLÍNOVÁ, M. a kol. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek II*. Praha : Wolters Kluwer, 2014, s. 123. ISBN 978-80-7478-477-4; HRUŠÁKOVÁ, M., KRÁLÍČKOVÁ, Z., WESTPHALOVÁ, L. a kol. *Občanský zákoník II. Rodinné právo (§655 -975). Komentář*. 1. Vydání. Praha : C. H. Beck, 2014, s. 158. ISBN 978-80-7400-503-9.

úprava již netrvá na existenci obvyklého vybavení společné domácnosti, tj. společné jmění ujednáním manželů o jeho vzniku ke dni zániku manželství vůbec nebude existovat. Na druhou stranu dojde ke vzniku tzv. obvyklého vybavení rodinné domácnosti, které není součástí společného jmění (více o obvyklém vybavení rodinné domácností v kapitole 4.6).

b) Možnost zúžení a rozšíření společného jmění, stejně tak jako odložení jeho vzniku ke dni zániku manželství, byly do obč. zák. převzaty z OZ 1964. S novou úpravou v obč. zák. je možné zřídit i režim zcela oddělených jmění. V kontrastu k OZ 1964 obč. zák. netrvá na požadavku minimálního obvyklého vybavení společné domácnosti, když šlo ve své podstatě o zúžení na tuto nepřekročitelnou hranici, ne jeho úplné oddělení.²⁸ Manželé mohou vytvořit režim oddělených jmění před uzavřením manželství, ale i po jeho uzavření. Potom by ale bylo nutné vypořádat již existující společné jmění. Opět stojí za připomenutí, že režim oddělených jmění nemá vliv na vznik obvyklého vybavení rodinné domácnosti. Obvyklé vybavení rodinné domácnosti je podle obč. zák. zcela vyjmuta ze společného jmění manželů. Tím se nově otevřel prostor pro zcela důsledné a kompletní oddělení majetku manželů.

c) Platná právní úprava připouští i zrušení společného jmění, oproti OZ 1964, který umožňoval jenom jeho zúžení na hranici obvyklého vybavení společné domácnosti. V § 724 je zakotveno, že při závažném důvodu, soud na návrh manžela společné jmění zruší nebo zúží jeho stávající rozsah. To však nebrání následné fakultativní volbě soudu takto zrušené společné jmění obnovit, a to zejména tehdy, pokud pominou důvody pro jeho dřívější zrušení.

d) Za zvláštní případ zániku společného jmění lze považovat uložení trestu propadnutí majetku v souladu s § 66 zákona č. 40/2009 Sb., trestní zákoník. Na základě tohoto ustanovení a výroku o propadnutí majetku zaniká společné jmění manželů. Jde o zákonem předpokládaný okamžik zániku společného jmění. Stejný důsledek to bude mít i tehdy, pokud bude trest propadnutí majetku uložen oběma

²⁸ RADVANOVÁ, S., ZUKLÍNOVÁ, M. *Kurs občanského práva – Instituty rodinného práva*. 1. Vydání. Praha: C. H. Beck, 1999, s. 50. ISBN 80-7179-182-2.

manželům nebo pokud bude postihovat jenom část majetku jednoho manžela.²⁹ V souladu s § 726 odst. 2 by měl soud na návrh manžela obnovit společné jmění, které zaniklo na základě zákona, pokud by to bylo v zájmu obou manželů. Soud by měl posuzovat, zda je přítomen zájem na takové obnově. Kdyby došel k závěru, že jsou přítomny podmínky pro jeho obnovu, měl by tak učinit.

Zajímavá je i samotná otázka vypořádání společného jmění při uložení takového trestu. Odborná literatura k této věci uvádí, že k vypořádání společného jmění manželů může dojít i na základě dohody mezi příslušnou organizační složkou státu, tj. Úřadem pro zastupování státu ve věcech majetkových, a manželem, kterému byl udělený trest propadnutí majetku. Pokud by však dohoda nebyla možná, může tento úřad podat návrh soudu na vypořádání zaniklého společného jmění manželů, kdy by se při vypořádání mělo postupovat podle § 742.³⁰ Trestem propadnutí majetku však nebude postižen veškerý společný majetek manželů, ale jen ta část, která po vypořádání připadne odsouzenému manželovi.³¹

e) Další specifický způsob zániku společného jmění za trvání manželství souvisí s úpadkem manžela. Dle § 268 odst. 1 zákona č. 182/2006 Sb., insolvenční zákon, prohlášením konkursu zaniká společné jmění dlužníka a jeho manžela, a to i v případě, že vznik společného jmění dlužníka byl vyhrazen ke dni zániku manželství, jelikož prohlášení konkursu má stejné majetkoprávní účinky jako zánik manželství. Nemá to však žádný vliv na trvání manželství. To trvá i nadále. Nové společné jmění po dobu trvání účinků prohlášení nemůže vzniknout. Pokud manžel v konkursu uzavře nové manželství, odkládá se vznik společného jmění s novým manželem až k okamžiku zániku účinků prohlášení konkurzu na manžela, který se v něm nachází.

f) Stejně tak při využití sanačního způsobu řešení úpadku manžela oddlužením stanoví insolvenční zákon v § 408 pravidlo, že při schválení oddlužení

²⁹ ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní zákoník I. § 1 až 139. Komentář*. 1. Vydání. Praha : C. H. Beck, 2009, s. 770. ISBN 978-80-7400-109-3.

³⁰ PSUTKA, J. *Společné jmění manželů*. 1. vydání. Praha : C. H. Beck, 2015, s. 202. ISBN 978-80-7400-565-7.

³¹ DVOŘÁK, J., SPÁČIL, J. *Společné jmění manželů v teorii a v judikatuře*. 3. vydání. Praha : Wolters Kluwer, 2011, s. 198. ISBN 978-80-7357-597-7.

zpeněžením majetkové podstaty se budou aplikovat ustanovení o účincích prohlášení konkurzu, tj. dojde obdobně k zániku společného jmění. Výjimka je stanovena pro případ, že manželé podají společný návrh na povolení oddlužení, který musí splňovat příslušné náležitosti stanovené insolvenčním zákonem a výslovný souhlas obou manželů, že souhlasí s tím, aby všechny jejich majetek byl pro účely schválení oddlužení zpeněžením majetkové podstaty považován za majetek ve společném jmění manželů. Při splnění těchto podmínek nedojde k zániku společného jmění manželů, což výslovně deklaruje insolvenční zákon v § 408 odst. 1.³²

3.2 Zánik společného jmění rozvodem a prohlášením manželství za neplatné

Výše jsme si uvedli případy okamžiku vzniku společného jmění a situace, kdy sice existuje manželství, ale nikoliv společné jmění manželů. Nicméně společné jmění manželů může zaniknout i jinými způsoby, než tomu bylo uvedeno výše. K zániku společného jmění manželů, obdobně jako u zániku manželství, může dojít jenom z důvodu stanovených zákonem.

a) Lze se domnívat, že nejčastějším způsobem zániku společného jmění bude rozvod. V § 765 je stanoveno, že pokud manželství zanikne rozvodem, tak se majetkové povinnosti a práva rozvedených manželů spravují dohodou manželů, nebo rozvedených manželů a pokud se nedohodnou, může bývalý manžel podat návrh na vypořádání soudu. S poukazem na skutečnost, že společné jmění je fixováno na existenci manželství, lze logicky dovodit, že s jeho zánikem, tj. okamžikem právní moci rozsudku o rozvodu manželství, dojde i k zániku společného jmění.

b) Jak bylo uvedeno, společné jmění vzniká i v manželství, které bylo prohlášeno za neplatné. Obč. zák. vychází z předpokladu, že dokud manželství

³² Na okraj je vhodné zmínit, že u zániku společného jmění *ex lege*, tj. trestem propadnutí majetku a při prohlášení konkurzu, dřívější právní nauka dovozovala, že zánik společného jmění je absolutní. Z toho vyplývalo, že není omezeno hranicí věcí tvořících obvyklé vybavení společné domácnosti. In: RADVANOVÁ, S., ZUKLÍNOVÁ, M. *Kurs občanského práva – Instituty rodinného práva*. 1. Vydání. Praha: C. H. Beck, 1999, s. 53. ISBN 80-7179-182-2. Pro současný právní stav již tyto závěry nejsou relevantní, a to s ohledem na vyčlenění věcí tvořících obvyklé vybavení společné domácnosti ze společného jmění a v souvislosti se zavedením institutu obvyklého vybavení rodinné domácnosti.

nebude prohlášeno za neplatné, bude se považovat za platné. Dokud manželství existuje, tak se na něj hledí jako na platné, tudíž existuje i společné jmění. Opět lze dovodit, že společné jmění zaniká až okamžikem nabytí právní moci rozhodnutí soudu o neplatnosti manželství.

3.3 Zánik společného jmění v důsledku smrti, prohlášením za mrtvého a při změně pohlaví

a) Jedním z přirozených způsobů zániku manželství je smrt jednoho z manželů. Zánikem manželství zaniká i společné jmění. Společné jmění může zaniknout i v důsledku prohlášení manžela za mrtvého. Manželství a společné jmění tak zaniká dnem, který se pokládá za den jeho smrti podle § 71 odst. 2. Dřívější právní úprava v ZOR ve znění účinném k 31. 12. 2013 v § 22 odst. 1 odlišně stanovila, že byl-li manžel prohlášený za mrtvého, manželství zanikalo dnem, kdy rozhodnutí o takovém prohlášení nabylo právní moci. Stejně pravidlo jako u prohlášení za mrtvého se užíje u prohlášení nezvěstného za mrtvého podle § 72.³³

b) Společné jmění manželů může zaniknout i v důsledku změny pohlaví. V § 29 se dočteme, že změna pohlaví člověka nastává chirurgickým zákrokem při současném znemožnění reprodukční funkce a přeměně pohlavních orgánů a dále, že změna pohlaví nemá vliv na osobní stav člověka, ani na jeho osobní a majetkové poměry; manželství nebo registrované partnerství však zaniká. V důsledku toho dojde i k zániku společného jmění. Dle zákona č. 373/2011 Sb., o specifických zdravotních službách, nelze provést tento chirurgický zákrok osobám, které setrvávají ve svazku manželském.³⁴ Ustanovení v obč. zák. se může

³³ Na okraj je vhodné zmínit, že se i ve starší soudní judikatuře objevovaly názory, ale stejně tak i v právní nauce, že pokud manželství zaniklo smrtí jednoho z manželů nebo jeho prohlášením za mrtvého, nebrání nic tomu, aby pozůstalý manžel a dědicové uzavřeli dohodu o vypořádání společného jmění. Z uvedeného východiska lze nepochybně vycházet i *pro futuro*. Viz rozsudek Krajského soudu v Českých Budějovicích ze dne 23. 7. 1999, sp. zn. 10 Ca 196/99 nebo DVOŘÁK, J., SPÁČIL, J. *Společné jmění manželů v teorii a v judikatuře*. 3. vydání. Praha : Wolters Kluwer, 2011, s. 203. ISBN 978-80-7357-597-7. Můžeme konstatovat, že nynější dispozitivní právní úprava tomu ničím nebrání.

³⁴ Konkrétně § 21 odst. 2 písm. b) stanoví, že: „Chirurgické výkony směřující ke změně pohlaví lze provést pacientovi, který neuzavřel manželství nebo který nevstoupil do registrovaného partnerství anebo do obdobného svazku osob stejného pohlaví v cizině, popřípadě prokáže, že jeho manželství nebo registrované partnerství anebo obdobný svazek zaniklo.“

zdát nadbytečné, jelikož výše uvedený zákon nepřipouští provést změnu pohlaví osobám v manželství. Nicméně lze souhlasit, že ustanovení § 29 je zapotřebí chápat jako obecné pravidlo řešící statusovou otázku, tj. zánik manželství, bez ohledu na to, zda byly či nebyly naplněny jiné podmínky podle zvláštního právního předpisu, i s poukazem na to, že ke změně pohlaví může dojít přes nepravdivě uvedené informace o statutu dané osoby nebo dokonce v zahraničí, kde se zvláštní právní předpis o specifických zdravotních službách nebude aplikovat.³⁵

3.4 Shrnutí

Je zjevné, že stanovení okamžiku vzniku společného jmění a jeho zániku je důležitým faktorem pro určení masy aktiv a pasiv spadajících do společného jmění. Existence společného jmění je bytostně spjatá s existencí manželství. Teorie dříve polemizovala nad tím, zda je zapotřebí nějakých majetkových hodnot, aby vůbec společné jmění vzniklo. Jak bylo uvedeno, současná právní nauka se přiklání k tomu, že společné jmění vzniká i tehdy, pokud by se jednalo o „prázdnou množinu“.

Společné jmění nemůže existovat bez manželství. Opačně to nefunguje. O zániku společného jmění mluvíme, pokud zde existuje jiná právní skutečnost, jejímž sekundárním důsledkem je zánik společného jmění. Máme-li právní skutečnost, jejímž primárním cílem je zánik společného jmění, mluvíme o jeho zrušení. Za trvání manželství k zániku, resp. zrušení společného jmění, může dojít z různých důvodů a příčin.

Společné jmění může rovněž na návrh jednoho z manželů zrušit i soud. Ten může, pokud pominuly důvody zrušení, zrušené společné jmění opětovně založit. Velkým rozdílem, oproti úpravě v OZ 1964, je možnost založení režimu kompletně oddělených jmění manželů nebo vzniku společného jmění k okamžiku zániku manželství, aniž by se muselo omezovat na trvání společného jmění v minimálním rozsahu obvyklého vybavení společné domácnosti. Obč. zák. nově pracuje s institutem obvyklého vybavení

³⁵ PSUTKA, J. *Společné jmění manželů*. 1. vydání. Praha : C. H. Beck, 2015, s. 199. ISBN 978-80-7400-565-7.

rodinné domácnosti, které vyčleňuje ze společného jmění, a stanovuje pro něj specifický právní režim.

4 Předmět společného jmění manželů

Součástí společného jmění může být vše, co má majetkovou hodnotu a není vyloučeno z právního obchodu. Součástí společného jmění je to, čeho nabyt jeden z manželů nebo oba manželé společně za trvání manželství. Předmětem této kapitoly je zaměřit se na zákonný režim aktiv společného jmění. Stejně jako u pasiv má důsledné vymezení aktiv svůj vliv na stanovení rozsahu společného jmění, na vypořádání společného jmění, vymezení majetkového režimu konkrétních věcí a ve výsledku se takové vymezení promítá do majetkové, finanční, daňové nebo trestněprávní sféry manželů. Kromě toho, věci spadající do společného jmění mají svůj specifický způsob správy a speciálně upravená pravidla ve vztahu ke třetím osobám.

4.1 Pozitivní a negativní vymezení aktiv společného jmění

Vymezení aktiv společného jmění poskytuje obč. zák. pozitivním a negativním způsobem. V případě pozitivního vymezení se omezuje na obecné konstatování, že součástí společného jmění je vše, čeho nabyt jeden nebo oba manželé za trvání manželství. Zákon tak výslovně stanovuje časový úsek, tj. dobu trvání manželství, kdy se nabyté věci stávají společným jměním manželů. To, co manželé nabyli společně před uzavřením manželství, se bude řídit obecnými ustanoveními o spoluvlastnictví, ledaže si manželé smluvně upraví, že i takto nabyté věci se stávají součástí společného jmění. S širokým pojetím věcí v právním smyslu v § 489, kde se věcmi rozumí vše, co je rozdílné od osoby a slouží potřebě lidí, lze mít za to, že hlavním předmětem společného jmění budou právě věci, mezi které je možné zahrnout i práva, která budou sloužit oběma manželům, resp. potřebám rodiny. Můžeme jistě souhlasit s tím, že manželské majetkové společenství má prospěch z veškerého rozmnožení majetku, které vzniklo díky aktivitě manželů nebo jiným aprobovaným způsobem.³⁶

Nic nebrání ani tomu, aby součástí společného jmění byla i zvířata. Ty na jednu stranu obč. zák. vylučuje z množiny věcí. Na druhou stranu se na ně aplikuje ustanovení o věcech, pokud to neodporuje povaze živých tvorů.

³⁶ DVOŘÁK, J., SPÁČIL, J. *Společné jmění manželů v teorii a v judikatuře*. 3. vydání. Praha : Wolters Kluwer, 2011, s. 59. ISBN 978-80-7357-597-7.

Odborná literatura za účinnosti OZ 1964 dovozovala, že aby se majetek stal předmětem společného jmění, musí k jeho nabytí dojít právním jednáním jedním či oběma manžely za trvání manželství a nesmí existovat zákonný nebo smluvní důvod pro jeho vyloučení ze společného jmění.³⁷ V OZ 1964 byla v § 144 zakotvena vyvratitelná právní domněnka, že pokud nebyl prokázán opak, mělo se za to, že majetek nabytý a závazky vzniklé za trvání manželství tvoří společné jmění. Obč. zák. takové nebo obdobné ustanovení nemá, ani nenabízí jiný ekvivalent. Je k zamyšlení, jak se k vyloučení tohoto pravidla z obč. zák. postaví právní praxe. Běžná praxe soudů za aplikace OZ 1964 spočívala v tom, že s odkazem na § 144 OZ 1964 bylo důkazní břemeno přeneseno na jednoho nebo oba manžely, pokud tvrdili, že majetek nabytý a závazky (dluhy) vzniklé za trvání manželství netvoří společné jmění. Nebylo-li prokázáno, že věci nenáleží do společného jmění, vycházelo se ze zákonem stanovené domněnky.³⁸

Můžeme soudit, že zaběhlý usus této právní domněnky má své opodstatnění a v procesním právu se bude aplikovat i nadále nehledě na jeho vyloučení z dikce zákona, a to zejména za účelem vyšší právní jistoty a plynulosti řízení. Nelze však vyloučit, že soudní praxe se přikloní k opačnému výkladu. Avšak s poukazem na ustálenou judikaturu v této věci bychom se mohli domnívat, že k tomu nedojde, jelikož favorizovat toho, kdo se něčeho dovolává ve svůj prospěch, aniž by to musel prokázat, nelze považovat za správné.

Obdobně, jak tomu bylo v OZ 1964, obč. zák. taxativně vymezuje předměty, které nespádají do společného jmění.

Mezi takové věci spadá:

- a) To, co slouží osobní potřebě jednoho z manželů.

Jde o věci, které jednak svou povahou jsou schopny sloužit osobní potřebě, jednak těmto účelům také skutečně slouží, a to výlučně jednomu z manželů. Při splnění těchto

³⁷ DVOŘÁK, J., ŠVESTKA, J. a kol. *Občanské právo hmotné. Díl 1.* Praha: Wolters Kluwer, 2009, s. 339. ISBN 978-80-7357-466-6.

³⁸ Viz např. rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 22. 1. 2015, sp. zn. 22 Cdo 1480/2013 nebo rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 19. 9. 2005, sp. zn. 22 Cdo 2615/2004. Dostupný také z www.beck-online.cz.

podmínek taková věc, bez ohledu na její hodnotu, do společného jmění nepatří.³⁹ Nebude podstatné, zda na pořízení takových věcí byly použity výlučné prostředky nebo prostředky náležející do společného jmění.⁴⁰ Věc sloužící osobní potřebě jednoho z manželů může být i věcí sloužící k výkonu povolání, pokud bude naplňovat požadavek osobní potřeby, tj. nebude tvořit společné jmění. Pokud tomu tak nebude, budou věci sloužící k výkonu povolání součástí společného jmění, neujednají-li si manželé jinak.

b) Majetek nabytý darem, děděním nebo odkazem.

Oproti úpravě v OZ 1964, obč. zák. rozšiřuje věci vyloučené ze společného jmění i na ty nabyté odkazem, jehož úprava je zakotvena v § 1594 a násl. Ve vztahu k darování jsou rozhodné dva faktory. Prvním je úmysl a vůle dárce. Druhým okamžik darování. Starší judikatura dospívala k tomu, že pokud bude dar poskytnut výlučně jednomu manželů nebo snoubenci, nestává se součástí společného jmění. Pokud bude darován oběma manželům před uzavřením manželství, budoucí manželé by takový dar nabyli do podílového spoluvlastnictví.⁴¹ Ve starší judikatuře bylo dovozováno i to, že pokud manželé nabyli věc darem za trvání manželství, nespádala tato věc do společného jmění, ale do podílového spoluvlastnictví, což nevedlo k příliš žádoucímu stavu.⁴² Se stejným závěrem se bylo možné setkat i v právní teorii.⁴³ Toto východisko však bylo kritizováno částí odborné literatury a pokládáno za překonané.⁴⁴ Je však pravdou, že v soudní praxi

³⁹ Stanovisko Nejvyššího soudu České socialistické republiky, sp. zn. Cpj 86/71. Dále označované jako R 42/1972 civ. Dostupné také z www.beck-online.cz. V daném rozhodnutí se lze, i s jeho aplikací pro současný právní stav, ztotožnit se závěrem, že: „*Kdyby tedy šlo o věc nikoli obvyklé osobní potřeby (např. drahocenný kožich), nebo o věc sloužící sice výkonu povolání, ale mající mimořádnou hodnotu (např. vědecká knihovna), měl by manžel, který tyto hodnoty za trvání manželství získal, nahradit, co ze společného majetku bylo na tento majetek vynaloženo.*“ Započtení prostředků vynaložených na pořízení věci osobní povahy pro užívání jedním z manželů by mělo proběhnout, pokud se opravdu bude jednat o věci neobvyklé povahy, tj. ne takové, které se běžně pořizují během manželství. A dále s přihlédnutím k a majetkovým a životním poměrům manželů. Můžeme však připustit započtení i u věcí méně hodnotných, ale běžně pořizovaných během manželství, které by ve svém souhrnu postupem času odčerpávaly prostředky ze společného jmění ve značné míře (Manžel, vášnivý filatelista, by si během trvání manželství postupem času pořizoval známky do svých, čím dále více rozrůstajících se a honosnějších, sbírek).

⁴⁰ HRUŠÁKOVÁ, M., KRÁLÍČKOVÁ, Z., WESTPHALOVÁ, L. a kol. *Občanský zákoník II. Rodinné právo (§655 -975). Komentář*. 1. Vydání. Praha : C. H. Beck, 2014, s. 170. ISBN 978-80-7400-503-9.

⁴¹ R 42/1972 civ. Dostupné také z www.beck-online.cz.

⁴² R 42/1972 civ. Dostupné také z www.beck-online.cz.

⁴³ FIALA, J., KINDL, M. et al. *Občanský zákoník. Komentář. I. díl*. 1. Vydání. Praha : Wolters Kluwer, 2009, s. 509. ISBN 978-80-7357-395-9.

⁴⁴ DVOŘÁK, J., SPÁČIL, J. *Společné jmění manželů v teorii a v judikatuře*. 3. vydání. Praha : Wolters Kluwer, 2011, s. 79. ISBN 978-80-7357-597-7.

se objevovaly tendence směřující k překonání nemožnosti nabytí věci do společného jmění na základě daru. Konkrétně se jednalo o dar rodičů jednomu z manželů. Nejvyšší soud dospěl k závěru, že pokud byl byt pořízený z peněžních prostředků poskytnutých darem rodičů jednoho z manželů, a jestliže kupujícími byli oba manželé a při uzavření kupní smlouvy projevili vůli nabýt byt do bezpodílového spoluvlastnictví, potom se tímto způsobem nabytý byt stal předmětem jejich bezpodílového spoluvlastnictví.⁴⁵

V kontrastu k právní úpravě v OZ 1964, obč. zák. vychází z premisy, že pokud je obdarovaným, dědicem nebo odkazovníkem jeden z manželů, nespadá darovaná věc do společného jmění manželů, ledaže byla projevována jiná vůle dárce nebo zůstavitele. Z uvedeného vyplývá, že nebude zase tolik rozhodná povaha věci, která je předmětem daru nebo dědictví či odkazu, nehledě na to, že by měla ze své povahy sloužit oběma manželům, ale především vůle dárce či zůstavitele. Pro vyloučení pochybností a nejasností těchto právních jednání a vyhnutí se komplikacím při vypořádání společného jmění a sporům, zda darovaná věc patří do společného jmění, je na místě doporučit, aby zůstavitel či dárce jasně a přesně vyjádřil svoji vůli, tj. výslovně stanovil, zda je věc poskytnuta oběma manželům, a bude tak podle obč. zák. spadat do jejich společného jmění, nebo pouze jednomu z nich, v takovém případě bude ze společného jmění vyloučena.

Můžeme konstatovat, že nyní je možné za trvání manželství nabýt věc do společného jmění manželů, i pokud by prostředky užitě k jejímu nabytí pocházely z výlučných zdrojů jednoho z manželů, které získal např. darem. To vše za podmínky souhlasného projevu vůle obou manželů v rámci daného právního jednání nabýt věc do společného jmění. Rozhodná také zůstane vždy vůle dárce nebo zůstavitele pro stanovení, zda se věc nachází ve společném jmění manželů či výlučném vlastnictví jednoho z nich.

⁴⁵ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 19. 4. 2000, sp. zn. 22 Cdo 1658/98. Dostupný také z www.beck-online.cz.

4.1.1 Darování mezi manžely

Lze jistě souhlasit s tím, že nejčastějším případem darování mezi manžely budou věci osobní potřeby sloužící jednomu z manželů. Ty obč. zák. vylučuje ze společného jmění. Spor nebude ani o to, jestli půjde darovat výlučnou věc náležící jednomu z manželů druhému manželu. Jak tomu ale bude u věcí náležících do společného jmění? Bylo zmíněno, že věci ve společném jmění náleží oběma manželům, aniž by byl určen podíl každého z nich. Ze samotné povahy bezpodílového spoluvlastnictví k těmto věcem plyne, že zákonně darovat takové věci mezi manžely je vyloučeno.⁴⁶ Jak dovozuje judikatura, aby se věc ze společného jmění dostala do výlučného vlastnictví jednoho z manželů, k platnosti takového převodu je nezbytné provést to zákonným způsobem. U zákonného režimu společného jmění půjde zejména o jeho vypořádání. Pouhá shodná vůle nabýt věc do výlučného majetku nemůže věc ze společného jmění vyloučit.⁴⁷ I odborná literatura za účinnosti OZ 1964 nepřipouštěla prodej věci výlučně do majetkového společenství obou manželů, ledaže by bylo protiplnění poskytnuto z výlučných prostředků druhého manžela.⁴⁸ S takovými závěry soudů a právní nauky se někteří autoři neztotožňují.⁴⁹

S uvedeným souvisí i ustanovení § 3039, které pouze deklaruje, že to, co nabyl jeden z manželů bezúplatně, nebo co nabyli bezúplatně oba, aniž se to stalo součástí společného jmění, tak i nadále není jeho součástí.

⁴⁶ PSUTKA, J. *Společné jmění manželů*. 1. vydání. Praha : C. H. Beck, 2015, s. 30. ISBN 978-80-7400-565-7.

⁴⁷ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 22. 7. 2008, sp. zn. 22 Cdo 2779/2008. Dostupné také z www.beck-online.cz. K uvedenému východisku obč. zák. se staví kriticky P. Tégl. Považuje za správné a vhodné, aby manželé mohli modifikovat společné jmění i jinak, než prostřednictvím modifikačních smluv spojených s formálním požadavkem notářského zápisu a s tím souvisejícími transakčními náklady. Zastává názor, že při zachování ochrany práv třetích osob, stejně jako u modifikací, není žádného vážného důvodu proč bránit takovým transakcím. Více viz TÉGL, P. Nové přístupy možnosti v regulaci společného jmění manželů v OZ. Dostupné na <http://www.pravniprostor.cz/clanky/rekodifikace/nove-pristupy-a-moznosti-v-regulaci-spolecneho-jmeni-manzelu-v-oz>. Zajímavé názory předestírá i F. Melzer. Ten uvádí, že nedostatkem platné právní úpravy je nemožnost připuštění obligačních vztahů mezi manželským majetkovým společenstvím a jedním z manželů, přičemž konstatuje, že se jedná spíše o otázku doktrinní než zákonnou. Více k této problematice viz MELZER, F. Obligační vztahy mezi manželským majetkovým společenstvím a jedním z manželů. Dostupné na <http://www.pravniprostor.cz/clanky/rekodifikace/obligacni-vztahy-mez-manzelskym-majetkovym-spolecenstvím-a-jedním-z-manzelu>.

⁴⁸ DVORÁK, J., SPÁČIL, J. *Společné jmění manželů v teorii a v judikatuře*. 3. vydání. Praha : Wolters Kluwer, 2011, s. 77. ISBN 978-80-7357-597-7.

⁴⁹ MELZER, F., TÉGL, P. K možnosti existence obligačních vztahů mezi oběma manžely jako subjekty majetkového společenství a jedním z nich. *Právní rozhledy*, 2015, č. 12, s. 432. Dostupné také z www.beck-online.cz.

- c) To, co nabyl jeden z manželů náhradou nemajetkové újmy na svých přirozených právech.

Na rozdíl od OZ 1964, obč. zák. výslovně stanoví, že do společného jmění nespádá to, co nabyl jeden z manželů jako náhradu nemajetkové újmy na svých přirozených právech. Na základě výkladu však bylo již za účinnosti OZ 1964 připuštěno, že majetková práva neoddělitelně spojená s osobou jen jednoho z manželů, jako jsou právo na bolestné nebo ztížení společenského uplatnění, se nestávají součástí společného jmění.⁵⁰ Lze soudit, že v návaznosti na § 2971 bude pojetí náhrady nemajetkové újmy na přirozených právech vykládáno spíše extenzivněji.

- d) To, co nabyl jeden z manželů právním jednáním vztahujícím se k jeho výlučnému vlastnictví.

Mezi majetkové hodnoty dále vyloučené ze společného jmění jsou zahrnuty i předměty, které nabyl jeden z manželů právním jednáním vztahujícím se k jeho výlučnému vlastnictví. Do výlučného vlastnictví jednoho manžela budou spadat zejména věci nabyté před uzavřením manželství a ty, které se za trvání manželství nestávají součástí společného jmění.

Takovým právním jednáním může být prodej výlučného majetku. Bude se to týkat i věcí nabytých za prostředky obdržené z prodeje výlučného majetku. Naopak zisk, který plyne z výlučného majetku jednoho z manželů, bude v souladu s § 709 odst. 2 součástí společného jmění. Typicky tak tomu bude u nájmu výlučné věci, její výpůjčce nebo jiného právního jednání, ze kterého bude jednomu z manželů plynout zisk z jeho výlučného majetku. S uvedeným souvisí i další věc. Pohledávky z výlučného majetku jen jednoho z manželů, které se mají stát součástí společného jmění, se jeho součástí stanou dnem splatnosti. Zajímavá je i terminologie užitá zákonodárcem, když se mluví o „výlučném“ vlastnictví a dále v navazujících ustanoveních § 709 odst. 1 písm. e) a § 709 odst. 2, v prvním případě o „výhradním majetku“ a ve druhém o „zisku z toho, co náleží výhradně jednomu z manželů“. V § 709 odst. 3 se opět píše o „výlučném

⁵⁰ ZUKLÍNOVÁ, M., PSUTKA, J. *Spoluvlastnictví a společné jmění manželů. § 136 - § 151 občanského zákoníku. Podrobný komentář k jednotlivým ustanovením včetně vybrané judikatury a komentáře k právní úpravě této problematiky v novém občanském zákoníku (zákon č. 89/2012 Sb.)*. Praha : Linde Praha, 2012, s. 72. ISBN 978-80-86131-58-0.

vlastnictví“. I s ohledem na věcnou souvislost uvedených ustanovení a jejich návaznost a obdobný rozsah majetkových hodnot lze soudit, že zaměňování termínů „výlučný“ a „výhradní“ nemá vliv na obsah těchto pojmů. Bude se nejspíše jednat pouze o nedůslednost zákonodárce v jejich užívání. K tomu se kloní i odborná literatura.⁵¹

- e) To, co nabyl jeden z manželů náhradou za poškození, zničení nebo ztrátu svého výhradního majetku.

Je logické, že i věci, které jeden z manželů nabude za výhradní majetek, který mu byl poškozen, zničen nebo došlo k jeho ztrátě a ve své podstatě nahrazuje původní výlučný majetek, nebudou spadat do společného jmění. Můžeme konstatovat, že dřívější obsah § 143 odst. 1 písm. a) OZ 1964 mluvící o „majetku nabytého jedním z manželů za majetek náležející do výlučného vlastnictví tohoto manžela“ je v obč. zák. obdobně vyňat a začleněn do § 709 odst. 1 písm. d) a e).

Na závěr stojí poznamenat, že v obč. zák. již nenajdeme ustanovení týkající se majetku navráceného v restitucích. Jako důvod k tomu důvodová zpráva k obč. zák. uvádí, že z majetkového pohledu jsou takové vlastnické vztahy zpravidla konzumovány, a proto se ustanovení o restitucích přesunulo do přechodných ustanovení.⁵²

4.2 Zisk z toho, co náleží výhradně jednomu z manželů

Do společného jmění je obč. zák. přímo zahrnut zisk z toho, co náleží výhradně jednomu z manželů. Mluví se již o zisku, tj. jak uvádí právní nauka, půjde o to, co výhradní majetek přinese po odečtení toho, co na něj bylo vynaloženo.⁵³ Takové ustanovení OZ 1964 neobsahoval. Uváděl jenom, že dluhy si nese manžel sám a v otázce zisku bylo jen dovozováno, že v pochybnostech patří do společného jmění.⁵⁴ Na poli odborné literatury však zaznívají i výkladová stanoviska, že § 709 odst. 2 koliduje s § 709 odst. 1 písm. d), jelikož zisk z výhradního majetku naplňuje podmínky

⁵¹ PSUTKA, J. *Společné jmění manželů*. 1. vydání. Praha : C. H. Beck, 2015, s. 32. ISBN 978-80-7400-565-7.

⁵² Komentář k § 709 – 711 konsolidované verze důvodové zprávy k zákonu č. 89/2012 Sb., občanský zákoník. Dostupná také z <http://obcanskyzakonik.justice.cz/home/zakony-a-stanoviska/texty-zakonu>.

⁵³ ŠVESTKA, J., DVOŘÁK, J., FIALA, J., ZUKLÍNOVÁ, M. a kol. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek II*. Praha : Wolters Kluwer, 2014, s. 129. ISBN 978-80-7478-477-4.

⁵⁴ ŠVESTKA, J., DVOŘÁK, J., FIALA, J., ZUKLÍNOVÁ, M. a kol. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek II*. Praha : Wolters Kluwer, 2014, s. 129. ISBN 978-80-7478-477-4.

vyloučení ze společného jmění, a to z důvodu, že se jedná o právní jednání vztahující se k výlučnému vlastnictví jednoho z manželů.⁵⁵

Vůči tomu se někteří autoři ohrazují, když uvádí, že § 709 odst. 1 písm. d) a odst. 2 si neodporují, poněvadž se vzájemně doplňují. Své úvahy vedou tak, že první uvedené ustanovení zařazuje konkrétní kusy majetku do součásti společného jmění a na základě druhého dochází ke vzniku pohledávky manželského majetkového společenství vůči jednomu z manželů ve výši zisku z jeho výhradního majetku.⁵⁶ Aniž bychom se pokoušeli vnést rozřešení k otázce výkladu těchto dvou ustanovení, můžeme mít za to, že při výkladu právním norem by se mělo primárně postupovat tak, pokud to jejich povaha a smysl připouštějí, že by se měla předně najít cesta jejich vzájemného kolidujícího vztahu. Ačkoliv tato dvě ustanovení by se mohla překrývat a vést tak k závěru, že si kolidují, nebo naopak, že se doplňují, lze se spíše přiklonit k závěru, že v praxi nebudou předmětem výkladových problémů a aplikačních nesnází.

Je evidentní, že výpočet zisku, který se má stát součástí společného jmění nebude i v méně komplikovanějších situacích snadnou záležitostí. A to především s poukazem na provázanost majetkových vztahů mezi výlučným majetkem a společným majetkem manželů a prostředků vynaložených na jejich pořízení a správu. Je i otázkou, za jaké období se má takový zisk vypočítávat a které náklady lze při jeho výpočtu uplatnit. (více k povaze zisku a jeho vztahu k dluhům v 5. kapitole).

V této věci se nabízí inspirativní postoj Nejvyššího soudu k výpočtu zisku, který by se *per analogiam* mohl aplikovat i na společné jmění, ačkoliv vychází z výpočtu výnosu z podnikání ještě za účinnosti OZ 1964.

Nejvyšší soud ve svém rozsudku ze dne 24. 2. 2005, sp. zn. 22 Cdo 2545/2003 dochází k závěru, že je značně obtížné vyčíslit to, co by měl podnikající manžel nahradit ve prospěch bezpodílového spoluvlastnictví manželů podle § 150 OZ 1964.

⁵⁵ Konkrétně M. Zuklínová uvádí příklad, že nájemné (jako zisk) plynoucí z titulu nájemní smlouvy, která se váže k nájemnímu domu ve výhradním vlastnictví jednoho z manželů, naplňuje obsah jak právního jednání k výlučnému vlastnictví podle § 709 odst. 1 písm. d), tak i obsah § 709 odst. 2, mluvící o zisku, který se má stát součástí společného jmění. In: ŠVESTKA, J., DVOŘÁK, J., FIALA, J., ZUKLÍNOVÁ, M. a kol. Občanský zákoník. Komentář. Svazek II. Praha : Wolters Kluwer, 2014, s. 128-129. ISBN 978-80-7478-477-4.

⁵⁶ MELZER, F., TÉGL, P. Zisk z výhradního majetku manžela jako součást společného jmění manželů. *Právní rozhledy*, 2015, č. 18, s. 621. Dostupné také z www.beck-online.cz.

Uvádí, že: „Ze sporu o vypořádání BSM nelze však činit vyúčtovací spor, v němž by se dohledávaly jednotlivé výnosy a výdaje s jejich účelovým určením zpravidla bez možnosti dospět ke spolehlivým závěrům.“ S ohledem na výše uvedené dovozuje následující: „Proto se dovolací soud přiklání k řešení, kdy by podnikající manžel byl povinen nahradit do BSM takovou částku, jež by se rovnala pozitivnímu (kladnému) rozdílu mezi aktivy a pasivy jeho podnikání ke dni zániku BSM, což zpravidla bude představovat cenu podniku (pokud nebyl vytvořen i vynaložením oddělených prostředků podnikajícího manžela). V případě, že by výsledná hodnota byla záporná (např. v důsledku zadlužení), není co do BSM nahrazovat a také není žádné opodstatnění k takové ztrátě v rámci řízení o vypořádání BSM přihlížet jinak, než v rámci eventuálních úvah o disparitě podílů (s ohledem např. na to, jak se podnikající manžel zasloužil o nabytí a udržení společných věcí - § 150 věta třetí ObčZ). Zjištění takové částky, která by měla být vrácena (nahrazena) do BSM, se jistě neobejde bez odborného znaleckého posudku znalce působícího v oboru ekonomiky, odvětví ceny a odhady, oceňování podniků.“

Z výše citovaného vyplývá, že u podnikání by se při vypořádání bezpodílového spoluvlastnictví manželů měla do společného jmění nahradit částka odpovídající rozdílu mezi aktivy a pasivy podnikání, a to ke dni zániku bezpodílového spoluvlastnictví. Logicky vzato, ustanovení o zisku z výhradního majetku, spadajícího do společného jmění, je na místě řešit až v okamžiku vypořádání. Řečeno jinými slovy a při zjednodušení bychom mohli dojít k tomu, že to, o co se rozmnožil výhradní majetek jednoho z manželů ode dne uzavření manželství, bude odpovídat zisku, který by měl být součástí společného jmění. Během vypořádání by se měly porovnávat dvě hodnoty. Hodnota výlučného majetku včetně zisku k okamžiku vypořádání společného jmění a počáteční hodnota výlučného majetku při uzavření manželství. Jestliže rozdíl bude kladný, lze předpokládat, že zde byl vytvořený zisk, který by měl spadat do společného jmění. Nicméně v úvahu je zapotřebí brát i další faktory jako jsou inflace, z(ne)hodnocení majetku v čase, vývoj cen na trhu, (ne)výhodnost investice atd.

Dále je zapotřebí mít na paměti, že zisk si je třeba představovat nejenom jako určitou sumu peněžních prostředků, ale i jiné hmotné a nehmotné penězi ocenitelné věci. Můžeme mluvit i o věcech, které byly z takového zisku pořízeny. Je dále

k zamyšlení, zda zisk z věci pořízené ze zisku bude rovněž spadat do společného jmění. S ohledem na prostředky užité k jejímu pořízení, které byly součástí společného jmění, by tomu tak být mělo.

Rovněž bude třeba rozlišovat u věcí nemajících podobu peněžních prostředků, zda byly pořízeny za zisk z výhradního majetku, nebo se jedná o věci, které byly nabyty právním jednáním vztahujícím se k výlučnému vlastnictví jednoho manžela. V úvahu připadá směna nebo prodej a následná koupě jiné věci. Tehdy by se takto nabyté předměty nestaly součástí společného jmění. Občas bude velice obtížné posoudit, zda by věc měla být při vypořádání zahrnuta do společného jmění, jako produkt zisku z výhradního majetku, nebo z něho vyloučena, a to zejména při mísení výhradních a společných prostředků k jejímu pořízení. Lze se shodnout na tom, že i přesto takové posouzení celkového rozdílu aktiv a pasiv pro určení zisku spadajícího do společného jmění, bude jednodušším a přijatelnějším způsobem než konkrétní vyčíslování výnosu a nákladů u jednotlivých věcí. Jednoduše by bylo zapotřebí vycházet z celkové hodnoty počáteční a hodnoty konečné, při respektování tržních, inflačních a finančních principů.

4.3 Konkrétní případy majetkových hodnot, jež jsou součástí společného jmění

Výše bylo pojednáno obecně o aktivech, které jsou součástí společného jmění manželů. V textu níže jsou popsány konkrétní a obvyklé majetkové hodnoty, které mohou spadat do společného jmění.

V této věci můžeme vycházet i pro účely současného právního stavu ze starší judikatury, která uváděla, že do bezpodílového spoluvlastnictví manželů patří zejména příjmy z pracovního poměru, příjmy z členství ve výrobních družstvech a příjmy ze sociálního zabezpečení, přičemž za příjmy z práce byly považovány rovněž odměny a honoráře umělců nebo příjmy ze smluv nakladatelských. Dále do příjmů z práce, jakožto tehdejšího hlavního zdroje bezpodílového spoluvlastnictví, byly zahrnovány odměny za vynálezy a autorská díla, odměny za dobré pracovní výsledky, vyplacené prémie a odměny za zlepšovací návrhy.⁵⁷ Do jiných příjmů se zahrnovaly výhry ze

⁵⁷ R 42/1972 civ. nebo nověji usnesení Nejvyššího soudu ze dne 27. 5. 2014, sp. zn. 22 Cdo 1220/2012, ve kterém Nejvyšší soud potvrdil, že výhra v loterii přísluší k vypořádání společného jmění, pokud byla

sázek, věci získané výhrou ve věcné loterii nebo jiné slosovací akci.⁵⁸ Aktuální odborná literatura mluví jako o součásti společného jmění i o příjmech ze sociálního zabezpečení (důchody, nemocenská), dávkách v hmotné nouzi nebo dávkách sociální podpory a podpory v nezaměstnanosti.⁵⁹ K povaze životního pojištění a úrazového pojištění je právní naukou uváděno, že rozhodný je zdroj peněz určený k placení pojistného. Pokud je pojistné placeno ze společných zdrojů, spadá do společného jmění, jinak je výlučným příjmem jednoho z manželů.⁶⁰

Do společného jmění budou spadat i aktiva nepeněžitě povahy nabyté zákonným způsobem a za splnění zákonných podmínek.⁶¹ Půjde o různé druhy movitých a nemovitých věcí s hmotnou nebo nehmotnou podobou. Bude se jednat vskutku o široké spektrum věcí, které se mohou stát součástí společného jmění, stejně bohaté a variabilní jako je sám život. Nabýt věci lze na základě smlouvy, rozhodnutím orgánu veřejné moci (při vypořádání podílového spoluvlastnictví nebo příklepem při výkonu rozhodnutí prodejem nemovitých věcí), zhotovením nové věci, přírůstkem nebo vydržením.

4.4 Shrnutí

V obč. zák. najdeme pozitivní a negativní vymezení toho, co může být součástí společného jmění. Součástí společného jmění je vše, co jeden z manželů nebo oba nabyli za trvání manželství a zároveň to není vyloučeno z právního obchodu. Negativní vymezení ve velké části navazuje na úpravu v OZ 1964. Rozdíl spočívá v tom, že pokud manželé obdrží společně věc darem nebo děděním, nebudou ji nabývat do podílového spoluvlastnictví, ale do společného jmění. K tomuto závěru inklinoval i Nejvyšší soud. Budou-li k pořízení věci použité výlučné prostředky jednoho z nich a vůle manželů

druhým manželem dostatečně konkretizována a návrh na vypořádání byl uplatněn v zákonné lhůtě 3 let. Dostupné také z www.beck-online.cz.

⁵⁸ R 42/1972 civ. Dostupné také z www.beck-online.cz.

⁵⁹ HRUŠÁKOVÁ, M., KRÁLÍČKOVÁ, Z., WESTPHALOVÁ, L. a kol. *Občanský zákoník II. Rodinné právo (§655 -975). Komentář*. 1. Vydání. Praha : C. H. Beck, 2014, s. 165. ISBN 978-80-7400-503-9.

⁶⁰ DVOŘÁK, J., SPÁČIL, J. *Společné jmění manželů v teorii a v judikatuře*. 3. vydání. Praha : Wolters Kluwer, 2011, s. 89. ISBN 978-80-7357-597-7. Autoři dále poukazují na vhodnější a adekvátnější východisko. To by mělo spočívat v tom, že k placení pojistného ze společných prostředků manželů by se mělo přihlížet, jenom pokud by platby byly mimořádně vysoké, tj. vznikala by povinnost je nahradit do společného jmění.

⁶¹ Soudní praxe dospěla k tomu, že věc, kterou získal pachatel za trvání manželství trestným činem nebo jako odměnu za něj nebo kterou pachatel nabyt za věc získanou tímto způsobem, se nestává bezpodílovým spoluvlastnictvím manželů. Viz rozhodnutí Nejvyššího soudu České socialistické republiky ze dne 24. 3. 1977, sp. zn. Tz II 1/77. Dostupné také z www.beck-online.cz.

bude směřovat k nabytí věci do společného jmění, nic nebrání tomu, aby na základě autonomie vůle obou manželů byla předmětná věc nabyta do společného jmění.

V otázce darování mezi manžely se uplatní obecné východisko, že darování mezi manžely není přípustné. Výjimky budou tvořit věci sloužící osobním potřebám jednoho z manželů a výlučné věci jednoho z manželů. Darovat věc ze společného jmění jedním manželem druhému, s ohledem na bezpodílovost spoluvlastnictví, *de iure* nelze. V obč. zák. se mluví o zisku z výlučného majetku jednoho z manželů, který se stává součástí společného jmění. Jak bylo uvedeno, někdy bude velice obtížné stanovit, co je předmětným ziskem a jak objektivně dojít k jeho vyčíslení. Bylo poukázáno na východisko Nejvyššího soudu v otázce podnikání, které by se dalo aplikovat pro zjednodušený způsob jeho výpočtu. Můžeme konstatovat, že součástí společného jmění mohou být věci v právním smyslu. Podstatným pro posouzení, zda se věc nachází ve společném jmění, bude zejména okamžik jejího nabytí a zdroj prostředků použitých k jejímu nabytí. Tyto faktory budou, mimo jiné, v rámci vypořádání společného jmění zásadní pro určení majetkové režimu věcí v právním smyslu, tj. zda se budou nacházet ve společném jmění nebo výlučném vlastnictví manželů.

4.5 Podíl jako součást společného jmění manželů

Podíl můžeme chápat jako specifický druh aktiva, který může spadat do společného jmění manželů. Specifický je především tím, že představuje účast v obchodní korporaci a s ní spjatá i určitá práva a povinnosti. Dle § 31 ZOK podíl představuje účast společníka v obchodní korporaci a práva a povinnosti z této účasti plynoucí. Pro účely dalšího výkladu je vhodné dodat, že úprava podílu je sjednocena ve všech formách obchodních společností a družstvu.⁶² K podílu se váže např. právo na zisk, na správu obchodní korporace, na informace, při jejím zrušení na likvidační zůstatek, právo podílet se na zvýšení základní kapitálu obchodní korporace a další práva. Na druhé straně mince stojí stejně tak i povinnosti. Těmi mohou být povinnost uhradit ztrátu obchodní korporace, povinnost vkladová, povinnost loajality vůči obchodní korporaci nebo povinnost dodržovat zákaz konkurence.

⁶² LASÁK, J., POKORNÁ, J., ČÁP, Z., DOLEŽIL, T. a kol. *Zákon o obchodních korporacích. Komentář. I. díl.* Praha : Wolters Kluwer, 2014, s. 255. ISBN 978-80-7478-537-5.

Tato práva a povinnosti neplatí jenom ve vztahu člen a obchodní korporace, ale fungují obousměrně. I obchodní korporace má určitá práva a povinnosti. Především požadovat plnění povinností vyplývajících ze zákona nebo zakladatelského právního jednání. Rovněž samotná účast v obchodní korporaci zakládá určité obligační vztahy mezi jejími členy, neboť právě oni svým projevem vůle se zavázali naplňovat její účel. Nesmíme opomenout ani to, že i v závislosti na předmětu podnikání účastenství v obchodní korporaci sebou nese určitá rizika spjatá s podnikatelskou činností. Všechny tyto důsledky jsou spojeny s nabytím podílu v korporaci. Vystává však otázka, jaké to má dopady na manžely za situace, že se podíl nachází ve společném jmění manželů.

Právní teorie někdy člení práva a povinnosti, které jsou spjaté s podílem, na majetková a nemajetková v závislosti na jejich charakteru.⁶³ S tímto rozdělením úzce souvisí i ta skutečnost, zda manžel nabyvatele podílu se také stává společníkem a jestli má práva a povinnosti nabývajícího společníka, tj. zda mu náleží i osobní složka související s účastí v korporaci, nebo toliko složka majetková. S účinností obč. zák. můžeme tvrdit, že tato otázka se stala opět více než aktuální a zabývá se jí řada autorů, kdy častokrát dochází k naprosto odlišným stanoviskům.

4.5.1 Právní úprava v OZ 1964

Již za předchozí právní úpravy za účinnosti OZ 1964 byla problematice nabytí podílu do společného jmění a důsledkům s tím souvisejících věnovaná značná pozornost jak ze strany odborné veřejnosti, tak i ze strany vyšších soudů.⁶⁴ Tehdy platná právní úprava vycházela z toho, že v případě, že se stal jeden z manželů za trvání manželství společníkem obchodní společnosti nebo členem družstva, nezakládalo nabytí podílu včetně akcií, ani nabytí členských práv a povinností členů družstva, účast druhého manžela na této společnosti nebo družstvu. Výjimkou byla bytová družstva. Z uvedeného vyplývá, že OZ 1964 výslovně stanovoval, že s nabytím podílu, ať už to

⁶³ ČERNÁ, S., ŠTENGLOVÁ, I., PELIKÁNOVÁ, I. a kol. *Právo obchodních korporací*. 1. vydání. Praha : Wolters Kluwer, 2015, s. 128. ISBN 978-80-7478-735-5.

⁶⁴ Viz Vypořádání obchodního podílu v rámci vypořádání zaniklého BSM a jeho oceňování. Oceňování obchodního podílu pro účely vypořádání BSM. *Právní rozhledy*, 2006, roč. 14, č. 14, s. 526-529. ISSN 1210-6410; DVORÁK, J. *Obchodní podíl jako součást společného jmění manželů. Sborník příspěvků z konference k připravované rekodifikaci občanského zákoníku z 30.11.-1.12.2005*, s. 14-19. ISSN 80-244-1299-2; KOPÁČ, L., ŠVESTKA, J. Obchodní podíl - bezpodílové spoluvlastnictví manželů a zástavní právo. *Právní rozhledy*, 1996, č. 9, s. 393. Dostupné také z www.beck-online.cz; ČERVOVÁ, A., VESELÁ, J. Obchodní podíl ve společnosti s ručením omezeným a vypořádání SJM v rámci řízení o dědictví. *Ad notam*, 2006, č. 1, s. 22. Dostupné také z www.beck-online.cz.

byly akcie nebo členská práva a povinnosti, se *ex lege* nezakládala účast druhého manžela na této společnosti, resp. družstvu.

Na druhou stranu OZ 1964 nijak blíže explicitně neuváděl, zda tehdy obchodní podíl spadal do společného jmění manželů a pokud ano, tak za jakých podmínek a kdy. Obdobně ani nenabízel jednoznačnou odpověď na to, co se myslí účastí v obchodní společnosti nebo družstvu a jaký má vztah druhý manžel, který není účastníkem, k právům a povinnostem spjatými s obchodním podílem. V této věci byla posléze stěžejní judikatura Nejvyššího soudu. Ten ve svém rozsudku ze dne 20. 7. 2004, sp. zn. 22 Cdo 700/2004 zaujal následující stanovisko: „*S obchodním podílem je spjata majetková hodnota, která je ve smyslu § 118 odst. 1 ObčZ jinou majetkovou hodnotou (majetkem) a jako taková může být předmětem občanskoprávních vztahů. Jestliže i jen jeden z manželů nabyde za trvání manželství a z prostředků patřících do společného jmění manželů obchodní podíl ve společnosti s ručením omezeným, stává se tím získaný majetek (hodnota takového podílu) ze zákona součástí společného jmění manželů, neboť to přímo vyplývá z výše citovaného kogentního ustanovení § 143 odst. 1 písm. a) ObčZ.*“

Z výše uvedeného vyplývá několik závěrů. Za prvé Nejvyššího soud zahrnul obchodní podíl do kategorie jiných majetkových hodnot. A za druhé se výslovně ztotožnil s tím, že obchodní podíl, který je nabytý z prostředků patřících do společného jmění manželů, se přímo ze zákona stává součástí společného jmění manželů, resp. hodnota takového podílu. Ačkoliv se výše citovaný rozsudek vztahoval ke společnosti s ručením omezeným *per analogiam* mohl být aplikovatelný i na jiné právní formy společností. Navíc se Nejvyšší soud vyjádřil i k majetkové a nemajetkové stránce obchodního podílu ve vztahu k účasti ve společnosti, když uvedl, že: „*Důsledkem ustanovení § 143 odst. 2 ObčZ je toliko oddělení či odlišení právního postavení společníka – manžela, jenž se stal společníkem obchodní společnosti, od právního postavení druhého manžela, který se společníkem nestal. Jen manžel - společník má práva a povinnosti vyplývající pro něj z úpravy postavení společníka obchodní společnosti v obchodním zákoníku či jiném právním předpise nebo ve společenské smlouvě. Je však oddělen od majetkové hodnoty obchodního podílu, která zůstává manželům společná. Proto je také omezen v nakládání s obchodním podílem, pokud*

nejde o jeho obvyklou správu ve smyslu § 145 odst. 2 ObčZ, neboť stejnou měrou jako náleží jemu, náleží i druhému manželovi.“

Tento právní názor byl Nejvyšším soudem potvrzený i v jeho dalších rozhodnutích.⁶⁵ Můžeme konstatovat, že v této věci byla vytvořená konstantní judikatura opírající se o argumenty, že pokud jeden z manželů za trvání manželství nabyl obchodní podíl z prostředků spadajících do společného jmění manželů, spadal obchodní podíl do společného jmění manželů, přičemž se rozlišoval nemajetkový obsah obchodního podílu náležící jenom nabyvateli (účastníkovi) a majetkový obsah náležící společně oběma manželům.

4.5.2 Právní úprava v obč. zák.

Platná právní úprava v § 709 odst. 3 stanoví, že součástí společného jmění je také podíl manžela v obchodní společnosti nebo družstvu, stal-li se manžel v době trvání manželství společníkem obchodní společnosti nebo členem družstva. A dále uvádí, že to neplatí, pokud jeden z manželů nabyl podíl způsobem zakládajícím jeho výlučné vlastnictví podle § 709 odst. 1. Z uvedeného lze dovodit, že oproti úpravě v OZ 1964 se výslovně stanoví, že podíl nabytý za trvání manželství, který nebyl nabytý z výlučných prostředků jednoho z manželů, se stává *ex lege* součástí společného jmění manželů. Zároveň se však upustilo od dikce, že takto nabytý podíl nezakládá účast druhého manžela na obchodní společnosti nebo družstvu. To samozřejmě vyvolalo zejména mezi odbornou veřejností horlivé diskuze ve vztahu především k otázce, zda s účinností obč. zák. se při nabytí podílu jedním z manželů za trvání manželství stane i druhý manžel společníkem.

Aktualizovaná důvodová zpráva k obč. zák. neuvádí, proč se toto pravidlo vypustilo. Přitom důvodová zpráva k obč. zák. z roku 2005 vycházela z toho a návrh zákona obsahoval v § 575 odst. 3 explicitní vyjádření a odlišení nemajetkové a majetkové složky podílu, když stanovil, že: „*Součástí společného jmění je majetková hodnota podílu manžela v obchodní společnosti, stal-li se manžel v době trvání manželství společníkem obchodní společnosti, jakož i majetková hodnota podílu manžela v družstvu, stal-li se manžel v době trvání manželství členem družstva, ledaže*

⁶⁵ Viz rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 31. 1. 2006, sp. zn. 22 Cdo 103/2005 nebo rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 31. 3. 2009, sp. zn. 22 Cdo 2875/2006.

zvláštní zákon stanoví jinak.“⁶⁶ Důvod pro vypuštění sousloví „majetková hodnota“ poskytuje M. Zuklínová, když uvádí, že toto sousloví bylo vypuštěno pro nadbytečnost, jelikož ze samotného označení v nadpisu oddílu označeného jako „manželské majetkové právo“ vyplývá souvztažnost k majetkové, nikoli nemajetkové či osobní stránce podílu.⁶⁷

Nicméně odborná veřejnost se k takto jednoznačnému závěru nestaví jednoznačně. Například P. Čech ještě před samotnou účinností obč. zák. s ohledem na to, že obč. zák. již nestanoví, že druhý manžel se nestává společníkem a naopak zdůrazňuje, že součástí společného jmění je podíl manžela v obchodní společnosti nebo družstvu, stal-li se manžel během manželství společníkem nebo členem, se přiklání k tomu, že manžel-nenabyvatel podílu se stane rovněž společníkem. Je pravda že samotný obč. zák. neřeší otázku výkonu práv a povinností spojenou s nabytím podílu do společného jmění manželů. Tu upravuje ZOK. Ve svém § 32 odst. 4 stanoví, že: „*Je-li podíl v obchodní společnosti ve spoluvlastnictví, jsou spoluvlastníci společným společníkem a podíl spravuje vůči obchodní společnosti jen správce společné věci.*“ U družstva uvádí, že pokud jsou spoluvlastníky podílu v družstvu manželé, může podíl vůči družstvu spravovat kterýkoliv z nich. Z povahy společného jmění manželů lze dovodit, i přes § 712, že se jedná o jednu z forem spoluvlastnictví, o čemž nepochybuje ani odborná literatura.⁶⁸

Ostatně i Nejvyšší soud ve výše citovaném rozhodnutí sp. zn. 22 Cdo 700/2004 dovodil, že pokud jsou vlastníky jedné věci více osob, musí jít vždy o spoluvlastnictví. Uvedené platí i pro společné jmění. Dle výše uvedené aplikace ustanovení o spoluvlastnictví na společné jmění manželů by manželé byli dle ZOK společným společníkem a podíl by spravoval vůči obchodní společnosti jen správce společné věci, tj. jeden z manželů a u družstva kterýkoliv z nich. V návaznosti na výše uvedené

⁶⁶ Viz důvodová zpráva k § 575 z roku 2005.

Dostupná také z <http://obcanskyzakonik.justice.cz/index.php/home/zakony-a-stanoviska/legislativni-proces>.

⁶⁷ ZUKLÍNOVÁ, M. In: ŠVESTKA, J., DVOŘÁK, J., FIALA, J., ZUKLÍNOVÁ, M. a kol. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek II.* Praha : Wolters Kluwer, 2014, s. 130. ISBN 978-80-7478-477-4.

⁶⁸ HRUŠÁKOVÁ, M., KRÁLÍČKOVÁ, Z., WESTPHALOVÁ, L. a kol. *Občanský zákoník II. Rodinné právo (§655 -975). Komentář.* 1. Vydání. Praha : C. H. Beck, 2014, s. 169. ISBN 978-80-7400-503-9; LASÁK, J., POKORNÁ, J., ČÁP, Z., DOLEŽIL, T. a kol. *Zákon o obchodních korporacích. Komentář.* I. díl. Praha : Wolters Kluwer, 2014, s. 263. ISBN 978-80-7478-537-5; DĚDIČ, J., ŠUK, P., K některým výkladovým otázkám právní úpravy podílu v obchodní korporaci. *Obchodněprávní revue*, 2014, č. 6, s. 167. Dostupné také z www.beck-online.cz.

argumenty se P. Čech klonil k tomu, že s účinností obč. zák. se manželé, jakožto spoluvlastníci, stanou společným společníkem a v důsledku toho by mělo dojít k promítnutí těchto změn do seznamu společníků a do obchodního rejstříku, přičemž připouští možnost, že rejstříkové soudy nebo vyšší soudní instance mohou dovodit i opačný závěr.⁶⁹ Za zmínku rovněž stojí stanovisko P. Bezoušky a B. Havla. Uvedení autoři vychází z předpokladu, že podíl je věcí a jako věc je předmětem společného jmění, tj. celý podíl nikoliv jenom jeho část. Ze znění § 709 odst. 3 vyvozují, že manželé jsou spoluvlastníky podílu a oběma přísluší subjektivní práva a povinnosti, které podíl představuje a v rámci ZOK je realizují prostřednictvím správce. Dále zastávají doktrínu jednotnosti podílu a poukazují na kořeny oddělení majetkové a společenstevní složky podílu v nedokonalé právní úpravě bezpodílového spoluvlastnictví manželů v 90. letech minulého století.⁷⁰

Poněkud umírněnější postoj zastávají J. Dědič a P. Šuk. Autoři se domnívají, že z dikce obč. zák. je patrné, že zákonodárce při formulaci ustanovení o nabytí podílu do společného jmění žádnou změnu nezamýšlel. Dle jejich názoru bude nadále platit to, že společníkem obchodní korporace se stane jenom jeden z manželů, a to i tehdy, stane-li se tak s využitím prostředků spadajících do společného jmění.⁷¹ Uvádí sice, že při doslovném výkladu by se u nabytí podílu do společného jmění manželů měl stát společníkem podle § 32 odst. 4 ZOK i manžel nebo manželka nabyvatele podílu, a to z titulu spoluvlastníka podílu, avšak dle jejich názoru by to bylo v rozporu s východiskem § 709 odst. 3.

Na jednu stranu nerozporují, že podíl představuje účast společníka v obchodní korporaci, kdy by mělo platit, že vlastník podílu se rovná společníkovi a spoluvlastník podílu se rovná společnému společníkovi. Na druhou stranu však uvedení autoři logicky dochází k závěru, že nikdo se nemůže stát členem korporace bez relevantního projevu své vůle. K tomu, aby se oba manželé stali společníky je podle nich zapotřebí aktivního

⁶⁹ ČECH, P. Činí rekodifikace z obou manželů společníky? *Právní rádce*, 2013, č. 10, s. 26-27.

⁷⁰ BEZOUŠKA, P., HAVEL, B. Podíl v obchodní korporaci ve společném jmění manželů, prý vše jasné... *Obchodněprávní revue*, 2015, č. 4, s. 97-101. Dostupné také z www.beck-online.cz.

⁷¹ DĚDIČ, J., ŠUK, P. K některým výkladovým otázkám právní úpravy podílu v obchodní korporaci. *Obchodněprávní revue*, 2014, č. 6, s. 167. Dostupné také z www.beck-online.cz.

právního jednání a účasti při právním jednání zakládajícím jejich společnou účast.⁷² Podobný přístup má i T. Dvořák, který pro dovození závěru, že i manžel, který nenabyl podíl, se stane společníkem, bude nezbytná existence aktivního projevu vůle druhého manžela.⁷³

4.5.3 Způsoby nabytí podílu a jeho vztahu ke společnému jmění manželů

I s ohledem na výše uvedené názory na nabytí podílu do společného jmění manželů dospět teoreticky k následujícím situacím.

- a) Jeden z manželů by nabyl podíl za trvání manželství ze svých výlučných prostředků, a tudíž by takto nabytý podíl spadal v souladu s § 709 odst. 3 do jeho výlučného majetku, nikoli do společného jmění manželů.
- b) Alespoň z části ze svých společných prostředků by oba manželé nabyli za trvání manželství podíl a bez projevu vůle druhého manžela stát se společníkem korporace by se oba *ex lege* stali společným společníkem dle § 32 odst. 4 ZOK.
- c) Alespoň z části ze svých společných prostředků by oba manželé nabyli za trvání manželství podíl a náležitým způsobem by oba projevili vůli stát se společníky. Takto nabytý podíl by spadal do jejich společného jmění a oni by se stali společným společníkem dle § 32 odst. 4 ZOK.
- d) Jeden z manželů by nabyl za trvání manželství podíl alespoň z části ze společných prostředků. Takto nabytý podíl by spadal do společného jmění manželů, ale jenom manžel-nabyvatel, který projevili vůli stát se společníkem, by se tímto společníkem stal.

Písm. a) a c) snad nebudí nijakých pochybností, že se manžel, který použije za trvání manželství svých výlučných prostředků pro nabytí podílu nebo manželé, kteří projeví společnou vůli stát se společníky korporace za použití společných prostředků při nabytí podílů, se tak stanou společníky. Malým otazníkem by se mohlo jevit, jestli

⁷² DĚDIČ, J., ŠUK, P. K některým výkladovým otázkám právní úpravy podílu v obchodní korporaci. *Obchodněprávní revue*, 2014, č. 6, s. 167. Dostupné také z www.beck-online.cz.

⁷³ DVOŘÁK, T. Několik úvah k otázce, jak je tomu s členstvím bezpodílových spoluvlastníků podílu v obchodní korporaci po 1. 1. 2014. *Obchodní právo*, 2014, č. 3, s. 86-89.

manželé při projevení vůle stát se společníky korporace nabydou podíl do společného jmění, nebo se podíl bude nacházet v podílovém spoluvlastnictví. Logická odpověď zní, že při použití alespoň z části prostředků ze společného jmění se takto nabytý podíl bude nacházet ve společném jmění. U výlučných prostředků každého z nich půjde o podílové spoluvlastnictví.

Pokud bychom měli rozvinout tuto myšlenku dále, musíme se ptát, zda si mohou manželé dohodnout na režimu takto nabytého podílu bez ohledu na prostředky, které byly použité k jeho nabytí. Jako odpověď se nabízí to, že zákonný režim společného jmění manželů je subsidiární a manželé si mohou fakultativně smluvně upravit režim společného jmění odlišně od zákonného v souladu s § 716. Je možné ale mluvit už o modifikovaném režimu odlišným od zákona? Můžeme mít za to, že ano. Jedná se bezpochyby o režim odlišný od zákonného. Taková dohoda by měla respektovat formu veřejné listiny v souladu s § 716 odst. 2.

Co se týče případu uvedeného v písm. b) lze dospět k tomu, že k jednoznačnému závěru jako v písm. a) a c) dojít nemůžeme. Záměrně byla v písm. b) a c), pro jejich odlišení, použita volní složka, jelikož právě vůle stát se společníkem jakékoliv korporace, je stěžejní pro získání odpovědi na to, stane-li se manžel skutečně společníkem.

Lze souhlasit s tím, že účast v korporaci vychází z dobrovolného rozhodnutí vstoupit do takového společenství, což odpovídá zásadě autonomie vůle. Nelze nikoho nutit, aby se stal členem nebo společníkem určité obchodní společnosti nebo družstva, pokud si to nepřeje. Je zapotřebí mít na paměti, že účast v korporaci v sobě nese mimo společenstevní složky, jak bylo uvedeno výše, taktéž určitý osobní a vztahový aspekt, kdy se určitý okruh osob domluví, spoléhají jeden na druhého, znají se a takto chtějí založit právní entitu za účelem stanoveným v zakladatelském právním jednání. Rovněž nelze opomenout aspekt určitých znalostí a schopností budoucích společníků korporace, se kterými do ní vstupují. Stejně tak to platí i pro osoby žijící ve svazku manželském.

Jistě je možné dovodit přes § 32 odst. 4 ZOK, že při nabytí podílu do společného jmění manželů se oba manželé jako spoluvlastníci stanou ze zákona společným společníkem a podíl by spravoval a vystupoval by vůči korporaci toliko jeho správce,

kterým by byl zřejmě manžel, který skutečně má vůli stát se tímto společníkem. Měli bychom se ale ptát, jestli je takový výklad žádoucí, spravedlivý a správný? Je rovněž zapotřebí brát v úvahu i zájem ostatních společníků a ochranu jejich práv nabytých v dobré víře a respektování smluvní volnosti a autonomie vůle. Není určitě správné, aby se třetím osobám a druhému manžel, který neprojevuje vůli stát se společníkem, ze zákona direktivně nařizovalo takové účastenství. Pokud takový výklad připustíme, mohli bychom se setkat se snahou manžela-nabyvatele při nabytí podílu využít prostředků ze svého výlučného majetku a nabýt podíl do svého výlučného vlastnictví, místo do společného jmění, nebo modifikovat režim společného jmění, aby z něj podíl, který by jinak spadl do společného jmění, vypadl a druhý manžel by tímto byl ve výsledku ochuzen.

Takové závěry nejsou žádoucí a ani to nejspíše nebylo úmyslem zákonodárce, aby v krajním případě nutil manžela, který zamýšlí nabýt podíl a stát se společníkem, aby vyjmul podíl ze společného jmění manželů. Samozřejmě pokud by si manželé přáli vyloučit podíl, resp. podnikatelské aktivity a s tím související aktiva i pasiva ze společného jmění, nabízí se jim vždy modifikované režimy společného jmění.

Pokud bychom připustili variantu vyslovenou v písm. b), záměrně bychom tímto neoprávněně zasahovali do autonomie vůle, smluvní volnosti a ochrany zájmů třetích osob. Mimo to, nejspíše by bylo zapotřebí promítnout společníctví manželů zápisem do obchodního rejstříku, musela by se vyřešit otázka správcovství podílu a jeho veřejná informační dostupnost za účelem ochrany třetích osob, stejně tak by bylo zapotřebí zahrnout do seznamu společníků druhého manžela, a důsledkem toho všeho by byly ne nezbytně nutné náklady s tím spojené. K tomu by ještě navíc bylo krajně podivné, ne-li i v rozporu s veřejným pořádkem a dobrými mravy, přiznat manžel, který neprojevil vůli nabýt podíl, postavení společníka, pokud druhý manžel nebyl ani stranou zakladatelského právního jednání.

Co se týče vypořádání podílu, Nejvyšší soud v této věci dospěl k tomu, že během řízení o vypořádání společného jmění je pro ocenění obchodního podílu ve společnosti s ručením omezeným zapotřebí v zásadě vycházet z obvyklé (tržní) ceny tohoto podílu, a že naopak nelze vyjít ani z vypořádacího podílu, ani z ocenění podle cenového

předpisu⁷⁴ a dále, že při vypořádání bezpodílového spoluvlastnictví manželů se obchodní podíl prikazuje tomu účastníku, který je společníkem uvedené obchodní společnosti.⁷⁵ Tento postoj Nejvyššího soudu bude jistě aktuální i pro platnou právní úpravu. *Ad absurdum* bychom mohli dojít i k tomu, že soud by teoreticky podíl, během vypořádání společného jmění manželů, mohl přisoudit manželu, který ani nebyl kontrahentem zakladatelského právního jednání, a to i třeba se souhlasem druhého manžela. Tímto by ostatní společníky bez jejich souhlasu postavil před hotovou věc. Takový úsudek jistě není nejsprávnější, ale názorně demonstruje další důvod, proč by se nemělo přistoupit k interpretaci uvedené výše v písm. b).

S výše uvedeným souvisí i to, jestli se bude skutečnost, že podíl je ve společném jmění manželů, promítat v obchodním rejstříku. Doposud tomu tak nebylo. Zákon č. 304/2013 Sb., o veřejných rejstřících právnických a fyzických osob v této věci mlčí. Uvádí jenom, že do sbírky listin se ukládá rozhodnutí soudu o zrušení nebo zúžení rozsahu společného jmění manželů a v případě nabytí právní moci rozhodnutí soudu o rozvodu manželů musí být uložena dohoda o vypořádání společného jmění nebo rozhodnutí soudu, popřípadě prohlášení podnikatele, že k dohodě ani rozhodnutí soudu nedošlo.

Platná právní úprava jasně stanoví v § 715 odst. 2, že pokud se má použít součást společného jmění k nabytí podílu v obchodní společnosti nebo družstvu, nebo je-li důsledkem nabytí podílu ručení za dluhy společnosti nebo družstva v rozsahu přesahujícím míru přiměřenou majetkovým poměrům manželů, platí, že je k takovému právnímu jednání nutný souhlas druhého manžela. Stejně tak to platí, pokud má být součást společného jmění použita k podnikání jednoho z manželů a majetková hodnota přesahuje míru přiměřenou majetkovým poměrům manželů. Zákonodárce uznal za vhodné výslovně vyčlenit podíl jako specifickou věc v právním smyslu a při jeho nabytí do společného jmění chránit druhého manžela stanovením podmínky souhlasu nezbytného k užití společných prostředků.

⁷⁴ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 8. 10. 2008, sp. zn. 22 Cdo 952/2007 nebo obdobně při ocenění členského podílu v bytovém družstvu rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 30. 11. 2004, sp. zn. 22 Cdo 900/2004.

⁷⁵ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 31. 3. 2009, sp. zn. 22 Cdo 2875/2006.

Vyskytuje se i názor, že tento druhý odstavce § 715 je nadbytečný, jelikož z povahy věci je zřejmé, že odstavce první § 715 v sobě nese implicitně i nabytí podílu, jelikož se bude jednat stejně tak o podnikání.⁷⁶ Tento úsudek nemůžeme považovat za zcela správný, jelikož s poukazem na to, co se myslí obchodními společnostmi dle § 1 odst. 1 a 2 ZOK lze dospět k tomu, že ne vždy musí být účelem založení obchodní společnosti dosažení zisku, který je příznačný pro podnikání. Uvedené je možné dovodit i z definice podnikatele v § 420 a násl., jako osoby, která podniká a jedním z definičních znaků je právě dosažení zisku.

Neurčitý právní pojem míry přiměřené majetkovým poměrům manželů byl zřejmě záměrně použit zákonodárcem, aby se mohl aplikovat v závislosti na majetkových dispozicích manželů v různých situacích odlišně. Pokud by byl manžel opomenut, může se dovolat relativní neplatnosti takového právního jednání, přičemž je možné dovodit, že právo dovolat se této neplatnosti, jakožto právo majetkové, by se promlčelo v obecné tříleté zákonné promlčecí lhůtě.⁷⁷ K tomu lze pro úplnost dodat, že judikatura dospěla k závěru, který bude zajisté použitelný i pro současný právní stav, že: „*K převodu vlastnického práva k obchodnímu podílu ve společnosti s ručením omezeným, který je ve společném jmění manželů, na třetí osobu, i po zániku společného jmění manželů před jeho vypořádáním se pod sankcí relativní neplatnosti vyžaduje souhlas druhého z bývalých manželů.*“⁷⁸

Kromě toho si můžeme dovodit, že souhlasu, pokud manželé nebudou jednat společně, bude zapotřebí i k jiným dispozicím s podílem, které nelze považovat za běžné podle obecného pravidla zakotveného v § 714. Je však těžké si představit dispozici s podílem, která by byla běžná (bagatelní) a ke které by nebylo zapotřebí souhlasu druhého manžela. Samozřejmě pokud by jeden z manželů byl velice úspěšný ve svých podnikatelských aktivitách a pomocí svých širokých akvizičních aktivit nabýval a pozbýval, resp. jinak disponoval, podíly na denním pořádku, jistě by se jednalo o běžné právní jednání, nicméně takové situace by byly spíše učebnicovým

⁷⁶ ŠVESTKA, J., DVOŘÁK, J., FIALA, J., ZUKLÍNOVÁ, M. a kol. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek II.* Praha : Wolters Kluwer, 2014, s. 148-149. ISBN 978-80-7478-477-4.

⁷⁷ DVOŘÁK, T. *Společnost s ručením omezeným.* Praha : Wolters Kluwer, 2014, s. 122. ISBN 978-80-7478-633-4.

⁷⁸ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 13. 7. 2011, sp. zn. 22 Cdo 3450/2009.

příkladem, než zavedenou praxí. Kdežto § 715 cílí na první použití společných prostředků ze společného jmění, § 714 se váže na následné užití.

Pokud bychom si vzali společnost s ručením omezeným, platná právní úprava stanoví minimální výši vkladu na 1 Kč. Bude i v takovém případě nutné souhlasu manžela společníka, pokud ona jedna koruna bude z prostředků ze společného jmění? Při respektování výslovné dikce zákona, která zní jasně, bychom toto pravidlo museli respektovat, a to zejména s poukazem na zakotvení možnosti druhého manžela dovolat se neplatnosti právního jednání. Z toho lze usuzovat, že zákonodárce neměl v úmyslu přiznat *ex lege* oběma manželům postavení společníka obchodní společnosti nebo družstva. Jestli manžel odmítne poskytnout souhlas bez vážného důvodu v rozporu se zájmem manželů, rodiny nebo rodinné domácnosti, nebo jestli není schopen vůli projevit, může druhý manžel navrhnout, aby soud v souladu s § 714 odst. 2 nahradil takový souhlas.

4.6 Shrnutí

Můžeme uzavřít, že platná právní úprava v obč. zák., na rozdíl od OZ 1964, výslovně zahrnuje podíl manžela v obchodní společnosti nebo družstvu, který byl nabytý alespoň z části z prostředků ve společném jmění manželů za trvání manželství, do společného jmění manželů. Podíl bezesporu naplňuje definici věci v právním smyslu dle § 489 a jedná se o věc movitou nehmotnou. Pochyby o tom, zda takto nabytý podíl spadá do společného jmění manželů mezi odbornou veřejností, až na výjimky, nevystávají.⁷⁹ S vypuštěním ustanovení z OZ 1964 o nezakládání účasti druhého manžela při nabytí podílu v obchodní společnosti nebo družstvu se v rámci odborných kruhů stala žhavým tématem otázka, zda s účinností obč. zák. se druhý manžel stane *ex lege* zároveň společníkem s manželem-nabyvatelem. Želízkem v ohni k vyvolání této diskuze bylo především ustanovení § 32 odst. 4 ZOK, který stanovuje, že u spoluvlastnictví podílu se spoluvlastníci stávají společným společníkem a podíl vůči obchodní společnosti spravuje správce. O tom, že společné jmění manželů je druh spoluvlastnictví, a to bezpodílovým, pochyb není. K tomu ostatně již v minulosti dospěl i Nejvyšší soud.

⁷⁹ ŠTENGOVÁ, I., HAVEL, B., CILEČEK, F., KUHN, P., ŠUK, P. *Zákon o obchodních korporacích. Komentář*. 1 vydání. Praha : C. H. Beck, 2013, s. 72. ISBN 978-80-7400-480-3.

V publikovaných komentářích, knihách, článcích a jiných odborných příspěvcích se objevily rozličné názory na nabytí podílu do společného jmění manželů v souvislosti s jeho nabytím jedním z manželů. Jak bylo uvedeno výše, někteří autoři zastávají názor, že s nabytím podílu do společného jmění manželů se druhý manžel také automaticky stává společníkem nebo členem. Jiní autoři setrvávají na kontinuitě a návaznosti na předchozí právní stav, který byl hlavně formovaný názorem Nejvyššího soudu. Ten dospěl k tomu, že je zapotřebí u podílu ve společném jmění manželů odlišovat právní postavení manžela společníka od právního postavení druhého manžela, který se společníkem nestal. Dle názoru Nejvyššího soudu pouze manžel společník má práva a povinnosti, které náleží společníkovi obchodní společnosti a tato práva a povinnosti, tj. společenstevní obsah podílu, odlišuje od majetkového obsahu podílu, který je oběma manželům společný, což se projevuje i tím, že s určitým právním jednáním se vyžaduje souhlas druhého manžela, který společníkem není. S touto dichotomií podílu se někteří autoři neztotožňují, když uvádí, že s ohledem na doktrínu celistvosti podílu je podíl jedna věc a v případě jeho spoluvlastnictví, resp. bezpodílového spoluvlastnictví, všechna práva a povinnosti společného společníka náleží všem společníkům.⁸⁰

Lze předpokládat, že nepřevládne názor, který by se klonil k založení společníctví oběma manželům přímo ze zákona toliko s odkazem na nabytí podílu do jejich společného jmění, jak bylo demonstrováno výše. Tímto výkladem by došlo k závažnému porušení základních zásad soukromého práva, jako jsou zásada autonomie vůle, smluvní volnost nebo ochrana oprávněných zájmů třetích osob a zásada legitimního očekávání. Můžeme souhlasit s názory vyslovenými T. Dvořákem, J. Dědičem a P. Šukem, že pro přiznání postavení druhého manžela společníkem obchodní společnosti či členem družstva je nutno reflektovat vůli druhého manžela, zda se chce stát tímto společníkem, resp. členem. Nebylo by v souladu s veřejným pořádkem a nelze ani vycházet, natož dovodit z dikce samotného obč. zák. či ZOK, že manžel, který neprojevil svoji vůli stát se společníkem, by se jim měl stát na základě zákona. Za zmínku stojí i zajímavá úvaha, ke které dospěl T. Dvořák. Ten uvádí, že § 709 odst. 3 je *lex specialis* k § 32 odst. 4 ZOK, jelikož celým smyslem ustanovení ZOK je to, aby pro

⁸⁰ BEZOUŠKA, P., HAVEL, B. Podíl v obchodní korporaci ve společném jmění manželů, prý vše jasné... *Obchodněprávní revue*, 2015, č. 4, s. 97-101. Dostupné také z www.beck-online.cz.

zachování právní jistoty vystupoval ve vztahu ke společnosti a třetím osobám jediný subjekt (partner), a to správce.⁸¹

Ostatně ani právní praxe nezaznamenává reálné kroky k tomu, aby např. rejstříkové soudy začaly promítat manžely společníků do obchodního rejstříku nebo alespoň takové kroky vyžadovaly. Mám za to, že s ohledem na majetkovou povahu institutu společného jmění manželů převládne názor navazující na předchozí právní úpravu a judikaturu Nejvyššího soudu, kdy bude respektováno, že nabytí podílu manželem-nabyvatelem to nebude ze zákona zakládat účast druhého manžela na obchodní společnosti nebo družstvu, aniž by druhý manžel s tímto projevil náležitým způsobem svoji vůli.

Ačkoliv se z teoretického hlediska zdá být výklad o celistvosti podílu, jeho správě a následně i právech a povinnostech s ním spjatými jako jedna z možných variant, dospěje se nejspíše k závěru, že by neobstála v rámci právní praxe, jelikož zde nejsou předpoklady a hlavně výhody, které by pramenily ze zákonného založení účastenství druhého manžela, spíše naopak. Pro úplnost lze podotknout, že v otázce právního režimu podílu se do 1. 1. 2014 uplatní přechodné pravidlo zakotvené § 3028 odst. 2, tj., že vznik práv a povinností k podílu se bude posuzovat dle předchozí právní úpravy a s účinností obč. zák. se manželé nestanou společníky obchodních společností či členy družstev svých protějšků.

Samozřejmě je k posouzení, jak se k této problematice postaví vyšší soudy. Budeme-li brát v úvahu dosavadní ustálenou judikaturou Nejvyššího soudu, můžeme se přiklonit k názoru, že Nejvyšší soud pravděpodobně setrvá na svých vyslovených závěrech. Nicméně je docela možné, že zákonodárce bude ještě rychlejší. V době zpracování této práce byla usnesením vlády č. 801 ze dne 12. 10. 2015 schválena novela obč. zák. z gesce Ministerstva spravedlnosti, která má, mimo jiné, měnit § 709 odst. 3 následujícím způsobem: *„Součástí společného jmění je také podíl manžela v obchodní společnosti nebo družstvu, stal-li se manžel v době trvání manželství společníkem obchodní společnosti nebo členem družstva. To neplatí, pokud jeden z manželů nabytí podílu způsobem zakládajícím podle odstavce 1 jeho výlučné vlastnictví. Nabytí podílu*

⁸¹ DVOŘÁK, T. *Společnost s ručením omezeným*. Praha : Wolters Kluwer, 2014, s. 124. ISBN 978-80-7478-633-4.

nezakládá účast druhého manžela na této společnosti nebo družstvu, s výjimkou bytových družstev.“⁸²

Z uvedeného vyplývá snaha Ministerstva spravedlnosti vrátit se k původnímu znění v OZ 1964, které výslovně uvedené pravidlo zakotvovalo. Pokud projde tento návrh legislativním procesem, bude na jisto postaveno, že nabytím podílu do společného jmění manželů se nezakládá účast druhého manžela na této společnosti nebo družstvu.

4.7 K novému institutu obvyklého vybavení rodinné domácnosti

V OZ 1964 jsme se mohli setkat s termínem „obvyklé vybavení společné domácnosti“, a to v souvislosti se zúžením společného jmění manželů. Manželé tak mohli na základě smlouvy nebo na základě rozhodnutí soudu zúžit své společné jmění až na minimum obvyklého vybavení společné domácnosti. To vyplývalo přímo z § 143a odst. 2 a § 148 odst. 1 a 2 OZ 1964. Při takovém zúžení se tak mohlo dojít až do stavu, kdy manželé měli společné jenom obvyklé vybavení společné domácnosti a ostatní věci buď ve výhradním vlastnictví, nebo např. v podílovém spoluvlastnictví. Právní nauka dovozovala, že mezi věci obvyklého vybavení společné domácnosti mohly spadat bytové nebo kuchyňské zařízení, běžné elektrospotřebiče, přičemž nevylučovala ani možnost, že by se mohlo jednat i o osobní automobil.⁸³

V obč. zák. se však setkáváme se zcela novým institutem obvyklého vybavení rodinné domácnosti. Jak uvádí důvodová zpráva, má se jednat o nový pojem s novým obsahem.⁸⁴ V obč. zák. nenajdeme definici domácnosti jako v OZ 1964, který říkal, že domácnost tvoří fyzické osoby, které spolu trvale žijí a společně uhrazují náklady na své potřeby. Někdy je domácnost definována jako hospodářská jednotka zaměřená na uspokojování základních potřeb jejích členů.⁸⁵ Aniž bychom se dále blíže zaobírali

⁸² Viz text návrhu zákona, kterým se mění zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, publikovaný v knihovně vládní legislativy pod č. j. 1036/2014-LO-SP. Dostupné také z <https://apps.odok.cz/kpl-detail?pid=RACK9QMEL700>.

⁸³ ŠVESTKA, J., SPÁČIL, J., ŠKÁROVÁ, M., HULMÁK, M. a kol. *Občanský zákoník I. § 1 až 459. Komentář*. 2. vydání. Praha : C. H. Beck, 2009, s. 973. ISBN 978-80-7400-108-6.

⁸⁴ Komentář k § 698 konsolidované verze důvodové zprávy k obč. zák. Dostupné také z <http://obcanskyzakonik.justice.cz/home/zakony-a-stanoviska/texty-zakonu>.

⁸⁵ ELIÁŠ, K. Domácnost. *Ad Notam*, 2007, č. 3, s. 69 a násl.

různými možnými definicemi domácnosti, můžeme se shodnout na tom, že domácnost v sobě zahrnuje jak složku osobní, tak i složku majetkovou.

V § 698 se hovoří o tom, že: „*Obvyklé vybavení rodinné domácnosti tvoří soubor movitých věcí, které slouží běžně nezbytným životním potřebám rodiny a jejích členů; přitom není rozhodné, zda jednotlivé věci náleží oběma manželům nebo jen jednomu z nich.*“ Z uvedeného vyplývá, že je kladen důraz na pojem rodinná, nikoliv společná domácnost. Můžeme se domnívat, že pojem rodinné domácnosti bude užší než společné, jelikož lze mít za to, že pro jeho naplnění nepostačí společné soužití jakýchkoliv osob, ale pouze těch, mezi kterými existují příbuzenské vztahy. Dovozuje se, že rodinná domácnost je zvláštním druhem společné domácnosti, přičemž jak i z § 885 a § 886 vyplývá, rodinnou domácnost mohou tvořit manželé, registrovaní partneři stejného pohlaví, alespoň jeden rodič a dítě nebo rodič, dítě a osoba, která s rodičem dítěte žije v rodinné domácnosti, aniž s ním uzavřela manželství.⁸⁶ Dále se mluví o obvyklém vybavení. Co bude patřit do obvyklého vybavení domácnosti, se bude jistě, v závislosti na majetkových poměrech nebo stáří a potřebách jednotlivých členů rodinné domácnosti, různit. Jelikož je zapotřebí brát v úvahu všechny členy rodinné domácnosti, k věcem obvyklého vybavení budou patřit i ty, které souvisí například s potřebami nezletilého dítěte nebo osoby se zdravotním postižením. V návaznosti na uvedené můžeme soudit, že množina věcí spadajících do rodinné domácnosti a jeho obvyklého vybavení bude širší a variabilnější než ta, která by se týkala společné domácnosti, obsahující jakýsi obecný standard věcí nezbytných k jejímu chodu.

Zákon stejně tak mluví jenom o věcech movitých. Vzhledem k tomu, že obč. zák. obsahuje široké pojetí věcí v právním smyslu, budou do této množiny spadat i práva, která slouží rodinné domácnosti. Z druhé části § 698 výslovně vyplývá, že zákonodárce u věcí obvyklého vybavení rodinné domácnosti klade především důraz na funkci těchto věcí, naopak vlastnický aspekt je u nich potlačen, tj. právě u takových věcí je nerozhodné, zda jsou ve výhradním vlastnictví jednoho z manželů, podílovém spoluvlastnictví nebo jsou užívány na základě jiných právních titulů (nájem, výpůjčka atd.). Ze samotné definice můžeme dále usuzovat, že se bude jednat pouze o věci

⁸⁶ DVOŘÁK, J., ŠVESTKA, J., ZUKLÍNOVÁ, M. a kol. *Občanské právo hmotné. Svazek 1. Díl první: Obecná část.* Praha: Wolters Kluwer, 2013, s. 247. ISBN 978-80-7478-325-8.

potřebné k běžným a nezbytným životním potřebám, tj. lze najít určitou souvislost s § 710 písm. b), kde se mluví o obstarávání každodenních nebo běžných potřeb rodiny.

Od věci obvyklého vybavení rodinné domácnosti je zapotřebí odlišit základní vybavení rodinné domácnosti a věci nadstandardní povahy.⁸⁷ Z uvedeného plyne, že u věci základního vybavení půjde o užší okruh takových předmětů.⁸⁸ Takové věci však mohou, ale nemusí spadat do množiny obvyklého vybavení. Obdobně tomu bude u věci nadstandardní povahy. U movitějších domácností se obvyklým bude jevit to, co u jiných nadstandardním. Majetkové hodnoty, jež tvoří obvyklé vybavení rodinné domácnosti, budou, oproti společnému jmění manželů, vždy kladné a jeho existence není závislá na existenci společného jmění manželů.⁸⁹ S tím souvisí i ta skutečnost, což lze považovat za výhodu, že v kontrastu s dřívější právní úpravou je možné zrušit společné jmění manželů, ne toliko zúžit na obvyklé vybavení společné domácnosti podle OZ 1964. Takové zrušení se nijak nedotkne obvyklého vybavení rodinné domácnosti. Zákon za účelem ochrany rodiny a třetích osob stanoví limit, že smlouvou ani rozhodnutím soudu nelze vyloučit ani změnit ustanovení týkající se obvyklého vybavení rodinné domácnosti.⁹⁰

Specifickým znakem takových věcí spadajících do obvyklého vybavení rodinné domácnosti je zvláštní majetkový režim dispozic s nimi. Pokud by se nejednalo o věci zanedbatelné hodnoty, zákon požaduje k nakládání s věcmi obvyklého vybavení rodinné domácnosti souhlas druhého manžela. Ochrana je poskytnuta druhému manželovi, a tudíž, pokud se jí dovolá, bude se jednat obvykle o relativně neplatné právní jednání.⁹¹

Vůle zákonodárce byla dalekosáhlá a předvídala i situace, kdy sice trvá manželství, ale jeden z manželů se trvale rozhodl přerušit své setrvání v rodinné domácnosti a odmítá se vrátit. Zákon to předvídá v § 699. Vychází z toho, že i manžel,

⁸⁷ Viz § 1667, který stanoví, že pozůstalý manžel nabývá vlastnické právo k movitým věcem, které tvoří základní vybavení rodinné domácnosti, i když není dědicem. To neplatí, pokud pozůstalý manžel bez vážných důvodů nesdílí se zůstavitelem rodinnou domácnost.

⁸⁸ DVOŘÁK, J., ŠVESTKA, J., ZUKLÍNOVÁ, M. a kol. *Občanské právo hmotné. Svazek 1. Díl první: Obecná část*. Praha: Wolters Kluwer, 2013, s. 243. ISBN 978-80-7478-325-8.

⁸⁹ ŠVESTKA, J., DVOŘÁK, J., FIALA, J., ZUKLÍNOVÁ, M. a kol. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek II*. Praha: Wolters Kluwer, 2014, s. 96. ISBN 978-80-7478-477-4.

⁹⁰ Viz § 719 odst. 1 ve spojení s § 727 odst. 1.

⁹¹ Lze uvažovat i o absolutní neplatnosti, pokud by jeden z manželů prodal např. invalidní vozík druhého. Ten bychom mohli považovat za obvyklé vybavení rodinné domácnosti a takové právní jednání by se zjevně přičilo dobrým mravům.

který trvale opustil rodinnou domácnost, potřebuje ke svému životu věci, které tvořily její obvyklé vybavení. Přiznává mu právo žádat vydání věcí, které spadaly do obvyklého vybavení rodinné domácnosti, ale pouze těch, které mu výhradně náleží. Co manželům náleží společně, náleží jim rovným dílem, pokud to povaha věci připouští a vypořádání se provede podle ustanovení obč. zák. o spoluvlastnictví. Určitý limit je stanoven tehdy, když druhý manžel potřebuje věci obvyklé rodinné domácnosti, zejména pro společné nezletilé dítě manželů, které nenabylo plné svéprávnosti a vůči kterému mají oba vyživovací povinnost, nebo pro nezletilé dítě, které nenabylo plné svéprávnosti a bylo svěřeno do společné péče manželů a zároveň žije ve společné domácnosti. V takovém případě manžel, který setrval ve společné domácnosti, má právo požadovat, aby věci tvořící její obvyklé vybavení, v ní zůstaly.

Reflexe oprávněných zájmu druhého manžela a nezletilého dítěte je samozřejmě správná. V extrémních situacích může dojít i k tomu, že manžel, který trvale opustil rodinnou domácnost, nebude moci se úspěšně domáhat vydání všech jeho věcí, i kdyby mu všechny náležely výhradně, pokud jich bude potřeba pro rodinnou domácnost. Jinak si může manžel odnést všechno, co mu výhradně náleží, popř. se toho domáhat i žalobním návrhem.

Odborná literatura v této věci připouští, jako variantu naplnění podmínky trvalosti a konečnosti takové separace, i to, že manželé mohou sdílet společný prostor, resp. obydli. Vychází z předpokladu, že pokud neexistuje společný život, tj. manželé nemají společný ekonomický, sociální a intimní život, jedná se o trvalou separaci. Samotná skutečnost žití na jednom místě není rozhodující.⁹²

V § 3038 je stanoveno, že věci náležející k obvyklému vybavení rodinné domácnosti přestávají být dnem nabytí účinnosti obč. zák. součástí společného jmění. Výsledkem tohoto ustanovení je, že zákonodárce ke dni účinnosti obč. zák. vypreparoval ze společného jmění manželů věci obvyklého vybavení rodinné domácnosti, a to i u těch společných jmění, která vznikla před účinností obč. zák. Je otázkou, jak se postavit k věcem obvyklého vybavení rodinné domácnosti, pokud vypadly ze společného jmění. Zákon v § 699 odst. 1 konstruuje podílové

⁹² ŠVESTKA, J., DVOŘÁK, J., FIALA, J., ZUKLÍNOVÁ, M. a kol. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek II.* Praha : Wolters Kluwer, 2014, s. 100. ISBN 978-80-7478-477-4.

spoluvlastnictví, pokud není zřejmé, jestli daná věc patří výhradně jednomu z manželů. Každému manželu přiznává rovný díl. Co však, pokud tyto věci byly pořízeny z prostředků ze společného jmění? Takové věci by měly v režimu společného jmění povahu bezpodílového spoluvlastnictví a při jejich vypořádání by se uplatnila pravidla pro vypořádání společného jmění. Zákon to výslovně nestanoví. Vytváří jenom podílový spoluvlastnický vztah s rovnými podíly.

Je však pravdou, že to usnadňuje způsob jejich vypořádání, opustil-li by jeden z manželů trvale rodinnou domácnost. Jestli se takový způsob vypořádání věcí obvyklého vybavení rodinné domácnosti uplatní i při zániku manželství, to se můžeme jenom domnívat. Při zániku manželství tak je možné mít dvě skupiny majetkových hodnot a dva způsoby jejich vypořádání. Jednak ty, které tvoří společné jmění manželů, a to včetně pasiv. Jednak ty, které tvoří jenom aktiva, tj. věci obvyklého vybavení rodinné domácnosti, které nejsou součástí společného jmění. Lze presumovat, že takové věci by se vypořádaly podle pravidla zakotveného v § 699 odst. 1. Podle něj by každý manžel měl rovný díl na společných věcech.

M. Zuklínová uvádí, že: „... § 3038 nemluví o jiném, novém subjektu vlastnictví, resp. věcných práv, praví jen, že ty a ty věci přestávají být součástí souboru označeného za společné jmění manželů. Nic víc. Subjekty těchto majetkových práv jsou stále stejné osoby: jsou tady věci, které patří výhradně jednomu manželovi, a jsou tu věci, které patří manželům společně.“ Dále dodává, že: „...určitá majetková práva či majetkové hodnoty vystoupily z majetkového souboru nazývaného „společné jmění manželů“ nic se na nich samých jako majetkových právech či majetkových hodnotách nemění (jsou v majetkovém společenství...), toliko pro dny příští pro ně platí, že je třeba s nimi nakládat jako způsobem kogentně stanoveným.“ Autorka sice poskytuje odpověď na otázku A, tj. jaký režim mají věci obvyklého vybavení rodinné domácnosti v případě, že *ex lege* došlo k jejich vynětí ze společného jmění manželů. Můžeme si odpovědět, že se mohou nacházet v bezpodílovém spoluvlastnictví (jestliže byly nabyty z prostředků ze společného jmění), v podílovém spoluvlastnictví nebo výhradně patřit jednomu z manželů. Nenabízí se však odpověď na otázku B. Jak se s těmito věcmi naloží a jakým způsobem dojde k jejich vypořádání, pokud manželství zanikne. Když byly vyloučeny ze společného jmění, nelze na ně logicky aplikovat ustanovení o vypořádání společného

jmění. Je zapotřebí si uvědomit, že hodnota věcí spadajících do obvyklého vybavení rodinné domácnosti může být značná.⁹³

Východiskem by mohlo být to, že kromě případu výhradního vlastnictví, který je zřejmý, u ostatních forem spoluvlastnictví by bylo nejjednodušší, ač ne nejspravedlivější, provést vypořádání na základě § 699 odst. 1, tj. podíly manželů jsou stejné a na vypořádání se u věcí obvyklého vybavení rodinné domácnosti užijí ustanovení o spoluvlastnictví. S uvedeným souvisí i další věc, a to, zda dosud existující režimy společného jmění zúžené na obvyklé vybavení společné domácnosti se automaticky transformují na režimy oddělených jmění? S ohledem na rozdílnost těchto dvou institutů bych se přikláněl k názoru, že tomu tak nebude. Obvyklé vybavení rodinné domácnosti se nebude zcela překrývat s obvyklým vybavením společné domácnosti.

V zakotvení institutu obvyklého vybavení rodinné domácnosti lze spatřovat určitou ochrannářskou tendenci k takovým věcem a jejich účelovému určení. To má ale i dopad na omezení majetkového faktoru. Můžeme však souhlasit s tím, že předmětný institut bude přínosný. Nejasný je výklad § 3038, jehož důsledkem je vyloučení věcí obvyklého vybavení rodinné domácnosti ze všech společných jmění, když vyvstávají aplikační nejasnosti, jak na takové věci hledět. Není ani zcela zřejmé, jaký mají mít tyto věci majetkový režim a jakým způsobem by se měly vypořádat při zániku manželství. Jako schůdné a praktické řešení připadá v úvahu vypořádání podle § 699, tj. stejné jako při trvalém opuštění rodinné domácnosti jedním manželem.

⁹³ Mluvíme o kompletním vybavení rodinné domácnosti, kterou mohou tvořit počítače, tablety, televize, pračky, myčky, sušičky, telefony, horská kola, všechen nábytek nebo i osobní automobil.

5 Dluhy manželů ve společném jmění

V otázce úpravy dluhů, které spadají do společného jmění manželů v zákonném režimu, lze tvrdit, že v základních rysech platná právní úprava navazuje na právní stav v OZ 1964, ale se znatelnými odlišnostmi. Vymezení množiny dluhů, které spadají do společného jmění manželů, je zcela stěžejní pro zodpovězení mnoha dalších právních otázek souvisejících s ochranou práv třetích osob, poškození majetku výkonem rozhodnutí a jiných.

Pokud bychom si nastínili, jaké bylo pojetí dluhů v rámci vývoje legislativy, tak OZ 1964 ve svém původním znění zakotvoval institut bezpodílového spoluvlastnictví manželů, který za společné považoval pouze věci, které mohly být předmětem osobního užívání, byly nabyté za trvání manželství a nespádaly pod některou z negativně vymezených kategorií, tj. součástí bezpodílového spoluvlastnictví manželů, dle tehdejší původní dikce OZ 1964, mohly být jen věci neboli aktiva.⁹⁴

V souvislosti s tímto přístupem se k pasivům zaujímal různé postoje. Podle jednoho z nich se na ně vztahoval analogicky režim bezpodílového spoluvlastnictví manželů. Podle jiného se pasiva braly v potaz až při samotném zániku bezpodílového spoluvlastnictví a jeho vypořádání. Vyskytoval se i názor, že se na pasiva měla aplikovat ustanovení o závazkových vztazích. Na to ostatně poukazuje i právní nauka, když uvádí, že v praxi převážil výklad, podle kterého práva a závazky netvořily předmět bezpodílového spoluvlastnictví manželů, ale vypořádaly se při zániku tohoto majetkového společenství podle zásad platných pro vypořádání bezpodílového spoluvlastnictví.⁹⁵

Až novela OZ 1964, provedená zákonem č. 91/1998 Sb., která mimo jiné nahradila institut bezpodílového spoluvlastnictví společným jměním manželů, vnesla do této problematiky jasný rámec a do společného jmění manželů zahrnula nejen aktiva, ale i

⁹⁴ BIČOVSKÝ, J., HOLUB, M., POKORNÝ, M. *Společné jmění manželů*. 2. vyd. Praha: Linde, 2009, s. 33. ISBN 978-80-7201-747-8; DVOŘÁK, J., SPÁČIL, J. *Společné jmění manželů v teorii a v judikatuře*. 3. vydání. Praha : Wolters Kluwer, 2011, s. 89. ISBN 978-80-7357-597-7.

⁹⁵ DVOŘÁK, J., SPÁČIL, J. *Společné jmění manželů v teorii a v judikatuře*. 3. Vydání. Praha : Wolters Kluwer, 2011, s. 90. ISBN 978-80-7357-597-7.

pasiva neboli dluhy (závazky). Dle tehdejšího širokého vymezení společných dluhů spadajících do společného jmění manželů jimi OZ 1964 v § 143 odst. 1 písm. b) rozuměl: „Závazky, které některému z manželů nebo oběma manželům společně vznikly za trvání manželství, s výjimkou závazků týkajících se majetku, který náleží výhradně jednomu z nich, a závazků, jejichž rozsah přesahuje míru přiměřenou majetkovým poměrům manželů, které převzal jeden z nich bez souhlasu druhého.“ Jak správně tehdy i v současnosti poukazovala a poukazuje odborná literatura, dle uvedeného vymezení s ohledem na rozlišování mezi slovy „závazky, které vznikly“ a „závazky, které převzal“, mezi společné dluhy patřily i ty, které vznikly i jednomu z manželů z pravomocného rozhodnutí soudu, z povinnosti nahradit škodu, zaplatit daň, sociální pojištění nebo z povinnosti splnit jinou veřejnoprávní povinnost bez ohledu na souhlas nebo vůbec vědomí druhého manžela o takovém dluhu.⁹⁶

Z takového předpokladu vycházela i judikatura vztahující se k OZ 1964.⁹⁷ Toto východisko bylo kritizováno a jistě nebylo zcela správné. Do negativní množiny zahrnul OZ 1964, ve znění účinném od 1. 8. 1998, závazky týkající se majetku náležícího výhradně jednomu z manželů a velice obecný limit u závazků, jejichž rozsah přesahuje majetkové poměry manželů, které převzal jeden z nich bez souhlasu druhého. Teorie dospěla k tomu, že limitace míry majetkové přiměřenosti se musí vztahovat ke konkrétní majetkové situaci manželů, tedy ke konkrétnímu individualizovanému společnému jmění manželů v jeho celém rozsahu.⁹⁸ Mimo to došlo k terminologickému posunu oproti právní úpravě v OZ 1964, když nyní obč. zák. pod pojmem závazek rozumí právní vztah osoby oprávněné a povinné, zatímco dluhem je konkrétní povinnost dlužníka uspokojit právo věřitele na plnění (pohledávka) vyplývající z konkrétního závazku.

V § 710 odst. 1 se stanoví, že: „Součástí společného jmění jsou dluhy převzaté za trvání manželství.“ Obč. zák. tak nemluví o vzniklých závazcích, ale toliko o převzatých dluzích. Můžeme tedy logicky dovodit, že při převzetí dluhů se bude jednat o

⁹⁶ ELIÁŠ, K. a kol. *Občanský zákoník: velký akademický komentář : úplný text zákona s komentářem, judikaturou a literaturou podle stavu k 1.4.2008. 1. svazek, § 1-487.* Praha : Linde Praha, s. 643. ISBN 978-80-7201-687-7; ŠVESTKA, J., DVOŘÁK, J., FIALA, J., ZUKLÍNOVÁ, M. a kol. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek II.* Praha : Wolters Kluwer, 2014, s. 133. ISBN 978-80-7478-477-4.

⁹⁷ Viz např. rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 24. 10. 2014, sp. zn. 23 Cdo 2743/2011.

⁹⁸ ŠVESTKA, J., SPÁČIL, J., ŠKÁROVÁ, M., HULMÁK, M. a kol. *Občanský zákoník I. § 1 až 459. Komentář. 2. Vydání.* Praha : C. H. Beck, 2009, s. 965. ISBN 978-80-7400-108-6.

projevení vůle manželů, přičemž nebude rozhodné, zda daný dluh převzali oba, nebo jenom jeden z nich, pokud budou dodrženy další zákonné podmínky pro převzetí dluhů. Platná právní úprava se již nebude vztahovat na dluhy, které by zatěžovaly jednoho z manželů nedobrovolně či zcela bez jeho vůle. Jak dovozuje teorie, převzetí by tak v základě mělo být založené na smluvním základě.⁹⁹ Stejně tak důvodová zpráva k obč. zák. mluví v souvislosti s převzetím dluhů o dluzích soukromoprávní, a ne veřejnoprávní povahy a dále jen o těch, které plynou z řádného obligačního důvodu, nikoliv z porušení právní povinnosti.¹⁰⁰

Jde vidět, že obč. zák. chápe společného dluhy manželů v užším rozsahu, než tomu bylo u OZ 1964. Se zněním § 710 odst. 1 souvisí i interpretační výklad, zda se vždy musí jednat o dluhy převzaté za trvání manželství i za současné existence společného jmění manželů. S ohledem na skutečnost, že obč. zák. mluví jenom o podmínce trvání manželství a při reflexi možnosti manželů vyhradit si vznik společného jmění manželů v průběhu manželství nebo při jeho zániku, musíme zákonitě dospět k závěru, že podmínka současné existence společného jmění manželů není nezbytnou. Manželé tudíž mohou během manželství se svým právním jednáním zavazovat k různým povinnostem, tj. bude naplněna podmínka trvání manželství a dluhy se mohou stát součástí společného jmění až při jeho vzniku.

5.1 Dluhy převzaté při obstarávání každodenních nebo běžných potřeb rodiny

Takové dluhy se stávají součástí společného jmění manželů. Převeźme-li dluh jeden z manželů za trvání manželství, v zásadě platí, že nespádá do společného jmění. Je to právě tento manžel, který se zavázal splnit určitý dluh, a právě on je povinen plnit a uspokojit pohledávku věřitele. Ale i obč. zák. obsahuje výjimky z uvedeného pravidla stanovujícího, které dluhy jsou součástí společného jmění manželů. Jedná se o dluhy převzaté jen jedním z manželů za trvání manželství při obstarávání každodenních nebo běžných potřeb rodiny. Oproti formulaci v OZ 1964 se zákonodárce na místo rozhodného kritéria „přiměřených majetkových poměrů“ přiklonil k daleko

⁹⁹ HRUŠÁKOVÁ, M., KRÁLÍČKOVÁ, Z., WESTPHALOVÁ, L. a kol. *Občanský zákoník II. Rodinné právo (§655 -975). Komentář*. 1. Vydání. Praha : C. H. Beck, 2014, s. 180. ISBN 978-80-7400-503-9.

¹⁰⁰ Komentář k § 709 – 711 konsolidované verze důvodové zprávy k zákonu č. 89/2012 Sb., občanský zákoník. Dostupná také z <http://obcanskyzakonik.justice.cz/home/zakony-a-stanoviska/texty-zakonu>.

přiléhavějšímu a více vypovídajícímu kritériu „obstarávání každodenních nebo běžných potřeb rodiny“. Jako příčinu změny lze spatřovat v neurčitém a vágním pojetí přiměřených majetkových poměrů manželů. Nebylo totiž vždy jasné, zda budou rozhodné majetkové poměry konkrétní rodiny nebo nějaký průměr ve společnosti. I tyto důvody zřejmě vedly zákonodárce k přijetí nové maximy.

Pokud jeden z manželů svým právním jednáním převezme dluh související s obstaráváním každodenních nebo běžných potřeb rodiny, tak i bez souhlasu druhého manžela se takový dluh stane součástí jejich společného jmění. Jestliže manžel převezme dluh a ten nebude odpovídat každodenním nebo běžným potřebám rodiny, nestane se součástí společného jmění, ale výlučným dluhem právně jednajícího manžela. Na tomto východisku stavěla i soudní praxe za předchozí právní úpravy při aplikaci kritéria přiměřenosti majetkových poměrů.¹⁰¹ Co se ale pod tímto novým souslovím rozumí a skrývá?

Je zřejmé, že právní jednání jednoho z manželů musí být v souvztažnosti s určitou pravidelností, resp. každodenností, která souvisí s potřebami rodiny a bude naplňována při denním chodu domácnosti. Alternativně obč. zák. mluví o běžných potřebách rodiny. Každá rodina má své potřeby různé a od nich se bude odvíjet to, jaké jednání přiznáme běžným nebo každodenním. Nicméně lze usuzovat, že půjde především o činnosti, jako jsou nakupování potravin, oblečení, zajišťování ubytování, obstarávání věcí spojených s povinnou školní docházkou dětí nebo u majetnějších rodin i o zajištění pravidelných odpočinkových a rekreačních pobytů jejich členů. Vždy by však mělo být v popředí zachováno pravidlo běžnosti nebo každodennosti z pohledu konkrétní rodiny. Byť byly majetkové poměry posunuty do ústraní, můžeme se domnívat, že i nadále budou hrát důležitou roli pro posuzování běžnosti a každodennosti potřeb rodiny.

5.2 Dluhy převzaté jedním z manželů bez jeho souhlasu

Pokud převezme jeden z manželů na sebe dluh bez souhlasu druhého a takový dluh nebude odpovídat každodenním nebo běžným potřebám rodiny, nestane se součástí společného jmění. Jinak řečeno, právní režim dluhů, které na sebe převezme jeden z

¹⁰¹ Viz rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 16. 7. 2008, sp. zn. 28 Cdo 2199/2008.

manželů bez souhlasu druhého, bude záviset na povaze takového dluhu ve vztahu k jeho každodennosti a běžnosti a důležité budou majetkové a jiné poměry konkrétní rodiny. Pokud dluh nebude naplňovat výše uvedené znaky, stane se výlučným dluhem manžela, který se k němu zavázal. To však neplatí o majetku, který byl nabytý z takového dluhu. Pokud si manžel vezme zápůjčku, potažmo úvěr bez souhlasu druhého manžela a pořídí si za něj luxusní automobil, stane se tento automobil součástí společného jmění. Na druhou stranu může manžel na uhrazení výlučného dluhu použít prostředky ze společného jmění. Konečné vypořádání prostředků vzatých a vnesených do společného jmění by se mělo projevit až u tzv. vnosů podle § 742 odst. 1. písm. c).

Ustanovení obč. zák. dále blíže neřeší, jakým způsobem má být souhlas či nesouhlas manžela vyjádřen. Odborná literatura dospívá k tomu, že s ohledem na skutečnost, že souhlas manžela smlouvu nemění ani nedoplňuje, je třeba připustit, že může být udělen i v jiné formě, než jaké mělo právní jednání, z něhož dluh vznikl, tedy i ve formě méně přísné. A dále, že za dluh převzatý bez souhlasu druhého manžela je třeba považovat nejen dluh, ke kterému nedal druhý manžel souhlas vědomě, popřípadě přímo vyjádřil nesouhlas s jeho převzetím, ale i dluh, ke kterému souhlas nedal, protože o něm nevěděl.¹⁰² *Ex lege* má manžel právo, aby mu jeho protějšek sdělil údaje o svých příjmech a stavu svého jmění, což odpovídá jak aktivní, tak i pasivní složce.¹⁰³ Ve výsledku to bude vždy na zavazujícím se manželu, jestli bude informovat svého druha a žádat jeho souhlas s převzetím dluhu, v opačném případě se takto převzatý dluh stane jeho výlučným dluhem.

Na okraj lze poznamenat, že u dohody manželů vedoucí ke vzniku společného jmění manželů k okamžiku zániku manželství, každý manžel nabývá a přebírá dluh samostatně. V okamžiku zániku manželství dojde ke vzniku společného jmění a k jeho vypořádání. Je možné doporučit, pokud by jeden z manželů chtěl zahrnout do takto vzniklého společného jmění i dluh, který sám převzal a netýkal se běžných a každodenních záležitostí rodiny, aby si i k takovému právnímu jednání vyžádal během trvání manželství souhlas druhého manžela, i když společné jmění v té době neexistovalo.

¹⁰² HRUŠÁKOVÁ, M., KRÁLÍČKOVÁ, Z., WESTPHALOVÁ, L. a kol. *Občanský zákoník II. Rodinné právo (§655 -975). Komentář*. 1. Vydání. Praha : C. H. Beck, 2014, s. 182. ISBN 978-80-7400-503-9.

¹⁰³ Viz § 688.

5.3 Problematika solidárního dlužnictví

Za účinnosti OZ 1964 platilo, že pokud závazek (dluh) převzali společně oba manželé, nebo jeden z nich se souhlasem druhého, bez zřetele k výši převzatého závazku, byli povinni plnit oba manželé v souladu s § 145 odst. 3 OZ 1964 solidárně.¹⁰⁴ V praxi však vyvstala otázka, zda splnění závazku může věřitel v nalézacím řízení soudně vymoci i po druhém manželovi, tj. zda je i druhý manžel, který nebyl stranou předmětného právního jednání ve věci pasivně legitimován. Původně se výklad vyšších soudů chýlil k názoru, že u závazků (dluhů), které tvoří společné jmění manželů, jsou manželé společnými dlužníky a dlužnická solidarita je založena přímo zákonem a vede ke všem důsledkům pasivní solidarity podle § 511 OZ 1964.¹⁰⁵ Nejvyšší soud však od tohoto právního názoru postupem času upustil, když ve svém zlomovém rozsudku ze dne 12. 9. 2007, sp. zn. 31 Odo 677/2005 dospěl k následujícím argumentům, proč nelze vymoci plnění v nalézacím řízení z obligace po druhém manželu, pokud nebyl kontrahentem. U tohoto rozsudku, pro jeho významnost, stojí za to se více pozastavit, a to i proto, že se jedná o rozhodnutí velkého senátu občanskoprávního a obchodního kolegia.

Nejvyšší soud v něm uvedl následující argumenty, proč nelze vymáhat v nalézacím řízení dluh po druhém manželu z titulu solidárního dlužnictví, pokud právně jednal pouze jeden manžel.

- a) Odvolává na zásadu *pacta sunt servanda*, která se logicky může naplno prosadit jen mezi účastníky těchto smluv.
- b) Nejvyšší soud uvádí, že pokud by šel závazek sjednaný jedním z manželů vymoci věřitelem v nalézacím řízení i po druhém z těchto manželů, vnášelo by to značnou nejistotu do právních vztahů vzniklých na základě smluv, a to nejen na straně dlužníka, nýbrž i na straně věřitele.
- c) Dále, že závazky nasmlouvané jedním z manželů nemusí mít charakter peněžitých závazků, přičemž může jít o závazky, jež druhý manžel nebude schopen splnit.

¹⁰⁴ DVOŘÁK, J., SPÁČIL, J. *Společné jmění manželů v teorii a v judikatuře*. 3. Vydání. Praha : Wolters Kluwer, 2011, s. 91. ISBN 978-80-7357-597-7.

¹⁰⁵ Viz rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 28. 7. 2004, sp. zn. 32 Odo 529/2003.

- d) Dovojuje, že druhý manžel by byl vázán povinnostmi plynoucími ze smlouvy, jejíž obsah nezná a stíhán sankcemi (smluvní pokuta, smluvený úrok z prodlení), o kterých nevěděl (jelikož se nepodílel na vzniku smlouvy).
- e) Uvádí, že každý závazek náležející do společného jmění manželů nasmlouvaný pouze jedním z manželů by tak byl závazkem vzniklým oběma manželům společně.
- f) Dochází k závěru, že během výkonu rozhodnutí by byl blokován výlučný majetek manžela povinného, který by byl postižený toliko z titulu solidárního dlužnictví.
- g) Nejvyšší soud dovodil, že právo věřitele domáhat se při výkonu rozhodnutí nebo v rámci exekuce uspokojení závazku povinného manžela postižením společného jmění manželů tím není dotčeno.

V citovaném rozsudku se Nejvyšší soud také vcítil do pozice zákonodárce, když uvedl, že: *„Zákonodárce nezamýšlel prolomit princip autonomie vůle smluvních stran v procesu vzniku závazků ze smluv a vnutit jim jako zákonný důsledek vzniku smlouvy prostřednictvím institutu společného jmění manželů jako další smluvní stranu i manžela smluvní strany.“*

Tento postoj Nejvyšší soud zaujal i ve svých dalších rozhodnutích, čímž lze dospět k tomu, že v této věci je již vytvořena konstantní judikatura.¹⁰⁶ Byla zde očividná snaha Nejvyššího soudu, s poukazem na základní soukromoprávní zásady, chránit i proti dikci zákona především druhého manžela, který nebyl smluvní stranou. Citovaný rozsudek neunikl pozornosti ani odborné literatuře. Nad těmito závěry Nejvyššího soudu byly vysloveny mnohé polemiky.¹⁰⁷ V reakci na tento rozsudek se můžeme setkat i s myšlenkou, že konečné hodnocení závisí na tom, zda klást při aplikaci práva větší

¹⁰⁶ Viz usnesení Nejvyššího soudu ze dne 25. 1. 2011, sp. zn. 33 Cdo 2930/2009 nebo usnesení Nejvyššího soudu ze dne 29. 10. 2013, sp. zn. 21 Cdo 967/2013.

¹⁰⁷ Viz např. SPÁČIL, J. Tři aktuální sporné otázky společného jmění manželů. *Soudní rozhledy*, 2008, č. 3, s. 84. Dostupné také z www.beck-online.cz; MALENOVSKÝ, R. K žalobě na splnění závazku náležejícího do SJM, sjednaného jen s jedním z manželů. *Právní rozhledy*, 2008, č. 20, s. 747. Dostupné také z www.beck-online.cz; PJAJČÍKOVÁ, P. K rozhodnutí velkého senátu Nejvyššího soudu ČR aneb důsledné dodržování dělby moci – brána demokracie. *Právní rozhledy*, 2008, č. 6, s. 222. Dostupné také z www.beck-online.cz.

apel na text zákona nebo na základní principy soukromého práva a požadavky praktického života.¹⁰⁸

V návaznosti na vyřčené je k posouzení, zda právní závěry Nejvyššího soudu budou aplikovatelné na platný právní stav. Pro jejich použitelnost mluví platná právní úprava, jelikož obsahuje obdobné ustanovení o dlužnické solidaritě v § 713 odst. 2. Stejně tak se nové soukromé právo výslovně hlásí k zásadě *pacta sunt servanda* v § 3 odst. 2 písm. d). Lze usuzovat, že u závazkového právního vztahu se práva a povinnosti z něho plynoucí budou dotýkat právní sféry subjektů, jež byly smluvními stranami. Je však pravdou, že obč. zák. mluví již ne o vzniklých závazcích, ale o převzatých dluhůch. Nicméně, při častém zaměňování těchto dvou pojmů v předchozí právní úpravě, nemůžeme udělat jednoznačný závěr o použitelnosti či nepoužitelnosti uvedeného rozsudku. Dále, jak bylo uvedeno, obč. zák. nezahrnuje tak široké spektrum dluhů, jak tomu bylo u OZ 1964, tj. značná část dluhů, včetně veřejnoprávních, z této množiny vypadne. Můžeme soudit, že i přesto to *a priori* nezakládá nepoužitelnost logického stanoviska Nejvyššího soudu a bude tak velice zajímavé sledovat vývoj judikatury na poli této problematiky, a to zda Nejvyššího soud zaujme opačné stanovisko, nebo setrvá na dříve vysloveném.

5.3.1 Vypořádání dluhů ve společném jmění manželů a ochrana třetích osob

S výše uvedeným judikátem Nejvyššího soudu souvisí i problematika vypořádání dluhů spadajících do společného jmění manželů při jeho zániku a tomu odpovídající postavení a ochrana třetích osob, kterými budou hlavně věřitelé. Ačkoliv, jak bylo zmíněno v samotném úvodu této práce, není jejím předmětem věnovat se v širší míře vypořádání společného jmění, je vhodné na tomto místě prohloubit problematiku společných dluhů manželů a jejich osudu při vypořádání společného jmění včetně s tím úzce související problematiky ochrany třetích osob. Cílem této kapitoly je nastínit postoj odborné veřejnosti včetně soudní praxe, zejména k otázce dlužnické solidarity a platnosti, resp. účinnosti právního jednání zkracujícího práva třetích osob a dále k otázce použitelnosti přijatých závěrů a stanovisek za současné právní úpravy.

¹⁰⁸ DVOŘÁK, J., SPÁČIL, J. *Společné jmění manželů v teorii a v judikatuře*. 3. Vydání. Praha : Wolters Kluwer, 2011, s. 92. ISBN 978-80-7357-597-7.

Co se týče dluhů v otázce jejich vypořádání, lze konstatovat, že za účinnosti OZ 1964 vyvstávaly mnohé nejasnosti. Především jaké důsledky na třetí osoby má vypořádání dluhů manželů, ať soudem, dohodou manželů nebo na základě zákona. V této souvislosti bychom se hlavně zaměřili na dluhy vypořádané na základě dohody manželů. Předchozí právní úprava v OZ 1964 měla výslovný požadavek, aby dohodou o vypořádání nebyla dotčena práva věřitelů. Konkrétně v § 150 odst. 2 bylo stanoveno obecné pravidlo, že práva věřitelů nesmí být takovou dohodou dotčena. Interpretační problém souvisel s tím, jaké důsledky bude mít taková dohoda na třetí osoby, když zákon stanovil výslovný zákaz takového zkrácení.

V zásadě byla shoda v tom, že dohoda mezi manželi má právní účinky jen mezi jejími účastníky, tj. mezi manžely.¹⁰⁹ Argumenty spočívaly hlavně v odkazu na základní principy soukromého práva, zejména na autonomii vůle a smluvní volnost. Poukazovalo se na skutečnost, že věřitel se právně zavazoval toliko s manžely a dvoustranná dohoda manželů nemůže mít bez jeho účasti vliv na takový závazek, resp. dluh z něho plynoucí, ani pokud se jedná o manželský majetkový režim.¹¹⁰ Ve výsledku tak dohoda manželů týkající se dluhů neměla jakýkoliv vliv na dluhy ve společném jmění manželů a oba manželé byli zavázáni společně a nerozdílně.

Ve vztahu k platnosti právního jednání manželů zkracujícího práva věřitelů za účinnosti OZ 1964 byla shoda v tom, že právní jednání při porušení pravidla zakotveného v § 150 odst. 2 je neplatné. Nejasným ale bylo, jestli pro rozpor se zákonem postihnout jednání absolutní neplatností nebo přiznat věřitelům právo odporovat právnímu jednání, které by znamenalo pouhou neúčinnost takového jednání ve vztahu k třetí osobě.

V této věci je na místě přesně citovat jasná a výstižná stanoviska Nejvyššího soudu, která tendenčně vedla k závěru o neúčinnosti.¹¹¹ Nejvyšší soud uvedl, že: „Podle občanského zákoníku ve znění účinném do 31. 7. 1998 byla soudní praxe jednotná v tom, že věřitel může odporovat – jak vyplývá z § 42a ObčZ – každému právnímu úkonu

¹⁰⁹ Viz výkladové stanovisko Nejvyššího soudu České socialistické republiky R 42/1972 civ. Dostupné také z www.beck-online.cz; DVORÁK, J., SPÁČIL, J. *Společné jmění manželů v teorii a v judikatuře*. 3. Vydání. Praha : Wolters Kluwer, 2011, s. 207. ISBN 978-80-7357-597-7.

¹¹⁰ DVOŘÁČEK, D., VAŠÍČEK, M. Společné jmění manželů a vypořádání závazků. *Právní rozhledy*, 2004, č. 11, s. 420. Dostupné také z www.beck-online.cz.

¹¹¹ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 27. 9. 2007, sp. zn. 20 Cdo 2085/2006.

dlužníka, kterým se zkracuje uspokojení jeho vymahatelné pohledávky a který dlužník učinil v úmyslu zkrátit své věřitele.“ Dále rozvinul svoji myšlenku tím způsobem, že uvedl následující: „*Není pochyb o tom, že zásah do práv věřitelů ve smyslu § 150 odst. 2 ObčZ nezpůsobuje neplatnost, nýbrž tzv. relativní bezúčinnost dohody o vypořádání společného jmění manželů; znamená to, že v právních vztazích obecně dohoda sledované právní následky vyvolala, avšak ve vztahu k osobám, v jejichž prospěch byla bezúčinnost nastolena, se na dohodu hledí tak, jako kdyby její právní účinky nenastaly.*“

Svůj rozsudek Nejvyšší soud korunoval tím, když dovodil, že během výkonu rozhodnutí, dle jeho názoru, může věřitel vymahatelné pohledávky, vzniklé před uzavřením dohody o vypořádání společného jmění dlužníka a jeho manžela, bez dalšího vymáhat i na věcech, které původně spadaly do společného jmění na základě neúčinné dohody o vypořádání společného jmění. Každopádně nešlo *a priori* vycházet z předpokladu, že každá dohoda, ve které jeden z manželů nabude (podstatně) menší podíl v rámci vypořádání společného jmění, bude zatížená relativní bezúčinností.¹¹² S ohledem na tato stanoviska Nejvyššího soudu bylo zřejmé, že dohoda manželů zkracující třetí osoby v zásadě vyvolala právní následky v ní předvídané, ale ne tak ve vztahu k osobám, v jejichž prospěch byla bezúčinnost nastolena, tj. třetí osoby nebyly nuceny odporovat právnímu jednání svého dlužníka dle § 42a OZ 1964, ale taková neúčinnost byla dovozována přímo ze zákona.

Ve vztahu k dohodám manželů se pro úplnost dále sluší dodat, že soudní praxe rovněž dospěla k závěru, že pokud dohoda mezi manžely o vypořádání společného jmění podstatným způsobem, nápadně a jednostranně narušuje zásady aplikující se na vypořádání společného jmění manželů podle § 149 OZ 1964 a tím nedůvodně znevýhodní jednoho z manželů, který je dlužníkem, lze v takovém jednání spatřovat trestněprávní rovinu spočívající v naplnění znaků skutkové podstaty trestného činu poškozování věřitele v úmyslu zcizit část majetku dlužníka.¹¹³

Každopádně vypořádání dluhů bylo možné provést i na základě rozhodnutí soudu nebo díky zákonné domněnce jak za účinnosti OZ 1964, tak i nyní za účinnosti obč. zák. Když rozhoduje soud, je na něm, aby při posouzení všech relevantních

¹¹² Viz rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 31. 7. 2000, sp. zn. 22 Cdo 726/99.

¹¹³ Viz usnesení Nejvyššího soudu ze dne 13. 3. 2003, sp. zn. 7 Tdo 271/2003.

okolností rozhodl, jaké dluhy a v jakém rozsahu připadají každému z manželů. I s ohledem na výše uvedenou judikaturu to opět nemůže mít vliv na pasivní solidaritu ve vztahu k třetím osobám, ale možný důsledek zakládající právo regresu jednoho manžela vůči druhému, pokud by plnil nad míru, ke které byl povinen na základě rozhodnutí soudu. K zachování pasivní solidarity se kloní i důvodová zpráva k obč. zák.¹¹⁴ Stejně tak jako u soudního rozhodnutí lze dovozovat, že uvedené bude platit i pro vypořádání dluhů na základě zákona.

Oproti dohodě nebo rozhodnutí soudu, právní úprava v § 741 písm. c) vychází z předpokladů, že podíly jsou stejné. Navíc však obč. zák. v § 737 výslovně stanoví, že při vypořádání dluhů má takové vypořádání účinky jen mezi manžely, ať už se jedná o jakýkoliv způsob vypořádání. Z uvedeného vyplývá, že v případě vypořádání společných dluhů na základě dohody, soudního vypořádání nebo na základě zákonné domněnky bude moci věřitel požadovat, s odkazem na pasivní solidaritu zachovanou pro oba manžely, plnění po obou manželech.

Pokud podrobíme dřívější právní stav dále komparaci s platnou právní úpravou, můžeme konstatovat, že ochrana třetích osob v souvislosti s vypořádáním je zasazena do zevrubněji formulovaného § 737, který navazuje na § 152 odst. 2 OZ 1964. V § 737 odst. 1 se pamatuje na obecné pravidlo zákazu dotčení práv třetích osob při vypořádání společného jmění. V § 152 odst. 2 OZ 1964 se píše dohodě. V § 737 odst. 1 se mluví obecně o vypořádání. Lze usuzovat, že v rámci vypořádání zákon pamatuje na všechny možné způsoby, tj. chrání třetí osoby i při vypořádání jak dohodou, tak i soudem nebo na základě zákonné domněnky stanovené v § 741. Je otázkou do jaké míry a jakým způsobem budou zasazena práva třetích osob při vypořádání soudem, pokud sám soud je vázán zákonnými ustanoveními chránícími práva třetích osob.

Mimo to, je dále poskytnuta ochrana třetím osobám umožňující dovolat se neúčinnosti vypořádání, byla-li jejich práva dotčena. To bude zejména aplikovatelné u dohody mezi manžely, jelikož, jak bylo uvedeno, při vypořádání soudem nebo i na základě zákonné domněnky bude možnost zásahu negativním způsobem ve vztahu k třetím osobám, daleko menší. Zákonodárce v obč. zák. přistoupil k sankci neúčinnosti

¹¹⁴ Komentář k § 736 až 738 konsolidované verze důvodové zprávy k zákonu č. 89/2012 Sb., občanský zákoník. Dostupná také z <http://obcanskyzakonik.justice.cz/home/zakony-a-stanoviska/texty-zakonu>.

nikoliv neplatnosti, jelikož vycházel z předpokladu, že tímto způsobem je dána dostatečná ochrana třetích osob a není nezbytné prohlásit právní jednání za neplatné s účinky *erga omnes*.¹¹⁵

Z toho vyplývá, že v kontrastu s dřívější právní úpravou, kdy byla vyvozována neúčinnost zkracující právního jednání přímo ze zákona, nyní je vyžadována aktivní role třetí osoby, aby v souladu s principem *vigilantibus iura skripta sunt*, se dovolala neúčinnosti vypořádání ve vztahu k jeho osobě. Ta však bude muset unést důkazní břemeno a prokázat, že vypořádáním bylo dotčeno její právo. Samozřejmě i takové právo náležející třetím osobám bude podléhat promlčení. Z uvedeného vyplývá, že vypořádání, ať už bylo provedeno jakýmkoliv způsobem, si zachová své účinky vůči dalším třetím osobám, které se neúčinnosti nedovolaly.

Výše uvedené se však týká obecně vypořádání a zkrácení práv třetích osob. Abychom se ještě vrátili k samotnému vypořádání dluhů manželů, tak obč. zák. stanoví, že vypořádání dluhů má účinky jen mezi manžely. Na základě smluvní volnosti si manželé mohou vypořádat svoje dluhy i způsobem, který zdaleka nebude odpovídat rovným dílům. Na rozdíl od obecného vypořádání jmění podle § 737 odst. 1, bude neúčinnost vypořádání společných dluhů manželů, které jsou součástí společného jmění, nastolena přímo ze zákona.

V otázce vlivu zavinění na zadluženost společného jmění a podílu na vypořádání judikatura dospěla k tomu, že: „Lze poznamenat, že případné zavinění jednoho z účastníků na nadměrném zadlužení společného jmění manželů by se mělo odrazit v rozhodnutí soudu vyjádřením tomu odpovídající nerovnosti podílu účastníků na vypořádávaném společném jmění manželů.“¹¹⁶ Ať už podíly na dluzích manželů jsou jakékoliv, bude platit, jak bylo dovozeno, že takové vypořádání bude účinné ve vztahu mezi manžely. Právního postavení věřitelů se takové vypořádání dluhů nemůže dotknout.¹¹⁷ Z toho plyne, že u společných dluhů manželů, nehledě na jejich vypořádání a ať už se dluh rozdělil jakýmkoliv způsobem, má věřitel právo domáhat se splnění

¹¹⁵ Viz komentář k § 736 až 738 konsolidované verze důvodové zpráva k zákonu č. 89/2012 Sb., občanský zákoník. Dostupná také z <http://obcanskyzakonik.justice.cz/home/zakony-a-stanoviska/texty-zakonu>.

¹¹⁶ Viz rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 3. 10. 2006, sp. zn. 22 Cdo 14/2006.

¹¹⁷ Viz např. rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 18. 7. 2012, sp. zn. 20 Cdo 1985/2010.

takového dluhu po obou manželech. Pro úplnost můžeme doplnit, že Nejvyšší soud ve vztahu pasiv k dědictví dospěl k tomu, že dluhy zůstavitele tvoří rovněž pasiva patřící do společného jmění zůstavitele a jeho manžela. To znamená, že u dědického řízení, kdy na výsledek způsobu jeho vypořádání nemohli mít věřitelé vliv, se i u dluhů ve společném jmění spadajících do pozůstalosti zachová stejná ochrana věřitelů jako u vypořádání dluhů v rámci společného jmění manželů. Práva třetích osob tudíž vypořádáním dluhů dědici nemohou být dotčena.¹¹⁸

Lez uzavřít, že většina závěrů vyslovených v právní nauce a soudní praxi ve vztahu k vypořádání dluhů manželů bude aplikovatelná i na platný právní stav, což se, jak bylo demonstrováno výše, i částečně projevilo na podrobnějším a zpřesňujícím znění obč. zák, kdy byla zejména významným způsobem posílena ochrana třetích osob.

5.4 Dluhy odpovídající zisku z výhradního majetku jednoho z manželů

V ustanovení § 709 odst. 2 se stanoví, že součástí společného jmění je zisk z toho, co náleží výhradně jednomu z manželů. Na to navazuje v § 710 písm. a) pravidlo, že dluhy převzaté za trvání manželství týkající se majetku, který náleží výhradně jednomu z manželů, spadají do společného jmění v rozsahu, který odpovídá zisku z takového majetku. Soudní praxe dlouhodobě vycházela z toho, že součástí bezpodílového spoluvlastnictví manželů jsou výnosy, užitky a přírůstky věcí, nehledě na to, zda byla samotná věc v bezpodílovém spoluvlastnictví manželů (společném jmění) nebo ve vlastnictví jednoho z manželů.¹¹⁹ Ze samotného znění OZ 1964 na základě prostého výkladu zákona nebylo možné dovodit výše uvedené závěry Nejvyššího soudu. Bylo však dovozováno, i v návaznosti na soudní praxi, že v pochybnostech se také výnosy, užitky i přírůstky stávaly součástí společného jmění manželů. Situace byla však taková, že OZ 1964 nijak nerefletoval skutečnost, že na dosažení výnosů bylo zapotřebí vynaložit i určité náklady. Takové výnosy byly zahrnovány do společného jmění manželů, náklady na jejich dosažení byly přisuzovány výlučně manželu, který vlastnil výlučný majetek.

¹¹⁸ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 25. 4. 2013, sp. zn. 21 Cdo 2436/2011.

¹¹⁹ Výkladové stanovisko Nejvyššího soudu České socialistické republiky R 42/1972 civ. Dostupné také z www.beck-online.cz.

Zákonodárce si byl však vědom daného nedostatku a do obč. zák. zahrnul ustanovení o zisku z takového majetku, jelikož bylo zcela jistě nutné a správné brát v úvahu i náklady vynaložené na výlučnou věc. Ziskem můžeme rozumět výnos po odečtení nákladů vynaložených zejména na zachování, údržbu a správu výlučného majetku, tj. od výnosu se odečtou celkové náklady. Výlučným majetkem mohou být jak věci movité, tak i nemovité, přičemž se dovozuje, že přírůstkem mohou být i úroky z výlučných peněz nebo dividendy z výlučně vlastněných akcií.¹²⁰ Do společného jmění manželů bude tedy spadat to, co zbyde po odečtení nákladů na dosažení takového zisku a v tomto rozsahu i dluhy odpovídající tomuto zisku. Pokud majetek nebude generovat žádný zisk, nestane se žádná hodnota součástí společného jmění, a ani žádný dluh se nestane jeho součástí. V této věci také není jasné, zda zisk plynoucí z majetku se má posuzovat jednotlivě z každé věci nebo z majetku jako komplexu věcí v právním smyslu náležícím výlučně jednomu manželu.

Majetkem rozumí obč. zák. vše, co osobě patří, tj. její aktiva, čímž ho legálně odlišuje od jmění, pod které spadá i pasivní složka. V praxi se lze setkat i s tím, že jedna věc je ztrátová a jiná generuje zisk a zároveň takový zisk půjde na úhradu ztráty z této ztrátové věci. Bylo by zřejmě nespravedlivé lpět na tom, že zisk z věci jej generující spadne automaticky do společného jmění a přitom nebrat ohled na ztrátovou věc ve výlučném vlastnictví stejného manžela. I při takové úvaze je možné logicky dospět k tomu, že k otázce zisku spadajícího do společného jmění by se mělo přistupovat komplexně a posuzovat jej ve vztahu k celému majetku, resp. majetkovým celkům skládajících se z věcí stejné nebo obdobné povahy (nemovité věci), a to vše především při respektování legální definice majetku v obč. zák.

Na základě výše uvedeného lze vznést otázku, jaké náklady lze uznat za ty, které by legálně mohly snižovat případný zisk plynoucí do společného jmění? Nepochybně se

¹²⁰ HRUŠÁKOVÁ, M., KRÁLÍČKOVÁ, Z., WESTPHALOVÁ, L. a kol. *Občanský zákoník II. Rodinné právo (§655 -975). Komentář*. 1. Vydání. Praha : C. H. Beck, 2014, s. 166. ISBN 978-80-7400-503-9. V této věci stojí poznamenat, že část právní nauky se, navzdory soudní praxi, stavěla k úrokům z vkladů, které měly patřit do společného jmění značně kriticky. Poukazovalo se na to, že úroková míra obvykle nepřesahovala míru inflace a ve výsledku šlo spíše než o zhodnocení peněz, tak o zachování jejich hodnoty v čase, tj. zmírnění znehodnocení. Jako příklad se uváděl i nežádoucí důsledek, že pokud i jeden z manželů zakoupil za trvání manželství věc z výlučných peněžních prostředků, ke kterým přirostly úroky, bude takto zakoupená věc ve společném jmění, i když šlo o bagatelní částku. In: DVOŘÁK, J. SPÁČIL, J. *Společné jmění manželů v teorii a v judikatuře*. 3. Vydání. Praha : Wolters Kluwer, 2011, s. 61. ISBN 978-80-7357-597-7.

bude jednat o náklady související s údržbou, ostrahou, opravou nebo pojištěním výlučné věci. Jak tomu ale bude u nákladů souvisejících s investicí do výlučné věci nebo nákladů zvláštní obliby, popř. nákladů přepychových? V tomto ohledu hledejme vodítko v právní nauce, která sice na základě jiných východisek došla k tomu, že lze považovat za správné, aby při zániku společného jmění nebyly nahrazovány investice do věci, jejíž výnos obohacuje společné jmění a které těží z takové investice v podobě výnosů, naopak u investic přepychovým nákladů (*impenase voluptariae*) k takovým závěrům dospět nelze.¹²¹ Výše uvedené by se dalo *mutatis mutandis* aplikovat i u nákladů vynaložených na výlučný majetek jednoho z manželů. S tímto souvisí aplikační problém. Jak postupovat, jestliže vznikl výrazný jednorázový náklad (investice) na věc a jaký zisk bude plynout do společného jmění, pokud se bude jednat zejména o pravidelné příjmy (typicky např. nájem).

Na tento problém poukazuje i J. Psutka, když uvádí, že s ohledem na podstatu právní konstrukce zisku a nákladů na něj vynaložených se takový zisk bude spotřebovávat do té doby, než bude zcela uhrazený náklad.¹²² Můžeme dospět k tomu, že s opačným výkladem, kdy nehledě na výši nákladů, by zisk z další pravidelné platby směřoval opětovně do společného jmění, bychom zcela opomíjeli smysl daného pravidla a stejně by se tak nebral v potaz celý náklad vynaložený na věc, ale jenom část. Kromě toho, pojetí zahrnující toliko výnos do společného jmění nebere v potaz náklady na dosažení takového výnosu a odporuje ekonomickému pohledu na věc. Tento závěr jistě nemůže být brán jako správný. Vodítkem pro započítání nákladů na úkor zisku by se však mělo odvíjet od účelu a smyslu předmětného nákladu, tj., jak bylo uvedeno výše, zda se bude jednat o nezbytné a užitečné náklady nebo jenom o náklady přepychové.

Z uvedeného vyplývá, že dluh odpovídající zisku z výlučného majetku jednoho manžela spadá do společného jmění a ve svém zbytku se stává výlučným dluhem manžela vlastnického výlučný majetek. V tomto je možné spatřovat určité štěpení dluhu do dvou majetkových režimů. Jaké to však bude mít důsledky? Část dluhu připadajícího

¹²¹ DVOŘÁK, J., SPÁČIL, J. *Společné jmění manželů v teorii a v judikatuře*. 3. Vydání. Praha : Wolters Kluwer, 2011, s. 72. ISBN 978-80-7357-597-7.

¹²² PSUTKA, J. *Společné jmění manželů*. 1. vydání. Praha : C. H. Beck, s. 23. ISBN 978-80-7400-565-7.

do výlučné sféry druhého manžela by reálně mohla být hrazena i z prostředků spadajících do společného jmění.

Samozřejmě samotná aplikace pravidla o zisku spadajícího do společného jmění by se odvíjela na důkladnosti evidence hospodaření, účetnictví, rozsahu výlučného majetku atd. I s poukazem na složitost a někdy i těžkou přehlednost peněžitých toků probíhajících mezi majetkových režimem manželů a režimem výlučných prostředků každého z manželů by bylo nesnadné přesně vyčíslit zisk spadající do společného jmění. Použití pravidla o zisku nabytého do společného jmění by se nejspíše fakticky aplikovala až během samotného vypořádání společného jmění.

Je zapotřebí rovněž posoudit vliv takto štěpeného dluhu na třetí osoby, resp. věřitele. Zájmem věřitele je především to, aby byla jeho pohledávka, a z pohledu dlužníka dluh, uhrazena bez ohledu na to, v jakém majetkovém režimu jsou věci manželů. Rozhodné pro něj však bezesporu bude, zda dluh, resp. jeho část, spadá do společného jmění. Tehdy by se mohl v rámci výkonu rozhodnutí nebo exekuce uspokojit nejenom z výlučného majetku jednoho z manželů, ale i z celého majetku nacházejícího se ve společném jmění manželů. V rozsáhlejších a komplikovanějších majetkových vztazích bude pravděpodobně při výpočtu zisku někdy docházet i odhadem. Bude tomu tak zejména v případech, kdy nebudou k dispozici všechny potřebné informace a nezbytné podklady k jeho výpočtu (k problematice výpočtu zisku náležejícího do společného jmění více v kapitole 4.2).

5.5 Dluhy, které nespadají do společného jmění

Stejně jako vymezení dluhů, které se stávají součástí společného jmění manželů je i důležité vymezit dluhy, u kterých tomu tak není. Součástí společného jmění se nestávají dluhy, které za trvání manželství převzal jeden z manželů, aniž by se jednalo o dluhy související s obstaráváním každodenních nebo běžných potřeb rodiny. Vedle těchto dluhů nebudou spadat do společného jmění ani ty, které vznikly jednomu z manželů za trvání manželství, a nejedná se o dluh, který byl manželem převzat, tj. bude se jednat o dluhy vzniklé jednomu z manželů, aniž by s nimi projevil vůli je převzít. Jak již bylo předestřeno, může jít o dluhy uložené rozhodnutím orgánu veřejné moci související s povinností nahradit škodu způsobenou jedním z manželů nebo dluh

plynoucí z bezdůvodného obohacení. Rovněž dluhy týkající se výlučného majetku jednoho z manželů nebudou spadat do společného jmění v rozsahu přesahujícím zisk z tohoto majetku.

Uvedli jsme si dluhy, které mohou vznikat, ale nespadat do společného jmění manželů za trvání manželství. Nelze však zapomenout i na ty, které mohou vznikat před uzavřením manželství. V praxi se můžeme setkat se zcela obvyklou situací, kdy budoucí manželé spolu žijí a zavazují se k různým právním jednáním společně. Berou si hypoteční úvěr na pořízení společného bydlení nebo jinak právně jednají a oba jsou kontrahenty smlouvy. Samozřejmě platí, stejně jako u dluhů, které nabyt jeden z manželů před uzavřením manželství, že se nestávají součástí společného jmění. Nic však nebrání tomu, aby si budoucí manželé zahrnuly i takové dluhy na základě smluvní modifikace do společného jmění a odchýlili se tak od zákonného režimu (k problematice postižení společného jmění v rámci výkonu rozhodnutí více v kapitole 7).

5.6 Shrnutí

Můžeme konstatovat, že právní úprava pasivní složky společného jmění manželů sice v mnohém navazuje na OZ 1964, ale s určitými výraznými změnami. Obč. zák. poskytuje přesnější dikci a podrobnější úpravu. Na jednu stranu terminologicky se nemluví o závazcích, ale pouze o dluzích, které byly převzaté, a takové dluhy se zahrnují do společného jmění. Ve vztahu k přechozí občanskoprávní úpravě v OZ 1964 lze dovodit, že množina dluhů stávající se součástí společného jmění se okleštila o dluhy nesouvisející s právním jednáním manželů, tj. dluhů bez náležitého projevení vůle. Naopak do společného jmění manželů byly zahrnuty dluhy odpovídající zisku z výlučného majetku jednoho z manželů, čímž se výslovně deklaroval dříve dovozovaný závěr stavící na tom, že je potřeba brát v úvahu i náklady vynaložené na dosažení zisku. Zákonodárce se zároveň odklonil u dluhů, které se stávají součástí společného jmění i bez souhlasu druhého manžela, od dříve zakotveného, ne však zcela jasného, vágního kritéria „přiměřenosti majetkových poměrů manželu“ a přiklonil se k maximě „obstarávání každodenních nebo běžných potřeb rodiny“, což lze soudit jako daleko výstižnější a lépe uchopitelné pravidlo nejen pro odborníky, ale i pro běžného

laika. Předchozí kritérium bude i nadále hrát svoji roli pro posouzení každodennosti a běžnosti právního jednání.

Ve vztahu k vypořádání společných dluhů manželů je vidět, že budou nadále aplikovatelné závěry vyslovené teorií a soudní praxí. Vypořádání dluhů nebude mít účinky ve vztahu k třetím osobám a manželům zůstane pasivní dlužnická solidarita. Co se týče účinnosti právního jednání manželů, judikatura za účinnosti OZ 1964 dospěla obecně k tomu, že u právního jednání a vypořádání společného jmění manželů vedoucího ke zkrácení práv třetích osob (věřitelů) dojde k relativní bezúčinnosti vyplývající ze zákona. Platná právní úprava stojí na relativní neúčinnosti, když vyžaduje aktivní konání třetích osob pro to, aby se toliko ve vztahu k jejich osobě mohly dovolat neúčinnosti právního jednání, kterým byla dotčena jejich práva. Avšak podle obč. zák. ve vztahu k třetím osobám u vypořádání dluhů mezi manžely dochází přímo ze zákona k relativní bezúčinnosti jako té u obecného vypořádání podle OZ 1964.

6 Podnikání a jeho vztah ke společnému jmění manželů

Pokud budeme hovořit o vztahu podnikání a společného jmění manželů, můžeme konstatovat, že pohled zákonodárce byl obecně v tomto směru tendenčně směřován k ochraně majetku náležejícího manželům, tj. podnikání jednoho z manželů bylo bráno jako jisté ohrožení práv a zájmů druhého z manželů, a proto se mu poskytovala určitá zákonná ochrana. Podnikající manžel tak z pohledu zákonodárce představoval určité riziko pro majetkové společenství manželů. Předmětem této kapitoly je nastínit vývoj právní úpravy správy a nakládání s majetkem ve společném jmění manželů v souvislosti s podnikatelskými aktivitami jednoho z manželů. V této práci již bylo pojednáno o důsledcích nabytí podílu v obchodní společnosti. Zde se zaměříme obecně na podnikání, zejména ve vztahu k prostředkům ochrany druhého manžela. Pro vymezení klíčového pojmu podnikání budeme vycházet z toho, že se jedná o činnost, kterou vykonává podnikatel, jehož definice je nyní zakotvena v § 420 a násl.

Ustanovení § 146 OZ 1964 mluvilo o tom, že majetek ve společném jmění manželů nebo jeho část může jeden z manželů použít k podnikání se souhlasem druhého manžela, a že takový souhlas je třeba udělit při prvním použití majetku ve společném jmění manželů nebo jeho části. A dále, že k dalším právním úkonům souvisejícím s podnikáním již souhlas druhého manžela není třeba. Zatímco u obvyklé správy majetku ve společném jmění se dovozovala při neudělení souhlasu druhého manžela relativní neplatnost, které se mohl dovolat druhý manžel, při neudělení souhlasu k užití tohoto majetku k podnikání se mluvilo o neplatnosti absolutní.¹²³ Toto ustanovení bylo *lex specialis* vůči ustanovení § 145 OZ 1964. Dopadalo na specifický způsob užití majetku ve společném jmění. Historicky se první promítnutí vztahů mezi majetkovým společenstvím manželů a podnikáním manželů se v českém právu objevilo v zákoně č. 105/1990 Sb., o soukromém podnikání občanů, kdy tento zákon při použití společného majetku jedním z manželů v souvislosti s podnikáním požadoval souhlas druhého manžela.¹²⁴ Novela OZ 1964 provedena zákonem č. 509/1991 Sb. převzala uvedený text

¹²³ RADVANOVÁ, S., ZUKLÍNOVÁ, M. *Kurs občanského práva – Instituty rodinného práva*. 1. Vydání. Praha: C. H. Beck, 1999, s. 52. ISBN 80-7179-182-2.

¹²⁴ DVOŘÁK, J., SPÁČIL, J. *Společné jmění manželů v teorii a v judikatuře*. 3. Vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2011, s. 144. ISBN 978-80-7357-597-7.

do § 148a odst. 1 OZ 1964. Následně novelou provedenou zákonem č. 91/1998 Sb. bylo provedeno zpřesnění, že souhlasu manžela je třeba při „prvním použití majetku ve společném jmění manželů nebo jeho části“.

6.1 Právní úprava v OZ 1964 po novele zákonem č. 91/1998 Sb.

Ustanovení OZ 1964 poskytovalo ochranu druhému z manželů v několika rovinách. Vyžadoval se souhlas druhého manžela, jestliže šlo o první užití majetku spadajícího do společného jmění manželů. Zákon výslovně lpěl toliko na souhlasu při prvním užití, tj. k dalšímu nakládání či správě již nebylo souhlasu manžela zapotřebí. Praktický význam byl zřejmý, a to aby se nežádoucím způsobem nekomplikovalo podnikání druhého manžela i s ohledem na to, že podnikání jednoho z manželů mohlo mít pozitivní vliv na majetek plynoucí do společného jmění manželů. Přitom se dovodilo, že udělený souhlas manžela s použitím majetku ve společném jmění k podnikání druhého manžela, neopravňuje podnikajícího manžela k tomu, aby nadále tento majetek užíval výlučně nebo aby výlučně rozhodoval o způsobu jeho užívání.¹²⁵

Za účinnosti OZ 1964 se teorie i praxe zabývaly otázkou, jaký režim mají věci, které slouží k výkonu povolání jednoho z manželů. Právní úprava do 1. 8. 1998 takový druh věcí z předmětu majetkového společenství manželů vylučovala, tj. podnikal-li jeden z manželů, tak věci, které sloužily k výkonu jeho povolání, nebyly předmětem bezpodílového spoluvlastnictví.¹²⁶ Ke stejnému se dospělo i u podniku.¹²⁷ Od 1. 8. 1998 se věci sloužící k výkonu povolání staly součástí společného jmění včetně podniku, přičemž výkonem povolání bylo rozuměno i podnikání jednoho z manželů jako fyzické osoby.¹²⁸ Zároveň právní nauka dovozovala, že u vkladu společného majetku manželů do základního kapitálu obchodní společnosti se uplatní obecný režim správy společného jmění podle § 145 OZ 1964 a v případě, že by nepodnikající manžel odpíral udělit bez vážných důvodů souhlas s užitím společného jmění k podnikání se dospělo k tomu, že podnikající manžel mohl takovou situaci řešit podáním návrhu na soud na zúžení

¹²⁵ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 16. 3. 2004, sp. zn. 22 Cdo 1731/2003.

¹²⁶ DVOŘÁK, J., SPÁČIL, J. *Společné jmění manželů v teorii a v judikatuře*. 3. Vydání. Praha : Wolters Kluwer, 2011, s. 146. ISBN 978-80-7357-597-7; TELEČ, I. Společné jmění manželů a věci k výkonu povolání. *Právní rozhledy*, 1998, č. 11, s. 565. Dostupné také z www.beck-online.cz.

¹²⁷ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 27. 9. 2004, sp. zn. 22 Cdo 684/2004.

¹²⁸ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 2. 4. 2002, sp. zn. 22 Cdo 1717/2000.

společného jmění. K tomu, že by se mohl nahradit souhlas soudem, se spíše nepřiklánílo.¹²⁹

Naopak prostředkem ochrany nepodnikajícího manžela byla dle předchozí právní úpravy možnost tohoto manžela podat návrh na zúžení společného jmění manželů až na věci tvořící obvyklé vybavení společné domácnosti, a to tehdy, když jeden z manželů získal oprávnění k podnikatelské činnosti nebo se stal neomezeně ručícím společníkem obchodní společnosti. Toto ustanovení svým způsobem zakládalo při naplnění jeho podmínek povinnost soudu vyhovět takovému návrhu nepodnikajícího manžela. Vycházelo se z toho, že na zúžení společného jmění podle § 148 odst. 2 OZ 1964 je právní nárok.¹³⁰

Mimo výše uvedené OZ 1964 stanovoval, pokud z tohoto důvodu došlo k zúžení společného jmění a nepodnikající manžel se jakýmkoliv způsobem podílel na podnikání druhého manžela, pravidlo rozdělení příjmů z podnikání v poměru stanoveném písemnou smlouvou a při její absenci rovným dílem. Zákonodárce tak předpokládal uzavření písemné smlouvy mezi manžely, která by upravovala rozdělení příjmů z podnikání. Smysl tohoto ustanovení především spočíval v tom, aby nedošlo k situaci, že by druhý manžel, který se podílel na podnikání prvního, zůstal zcela bez prostředků a nezajištěn. Obč. zák. obsahuje obdobnou formulaci v § 730, ale již u podnikání v režimu oddělených jmění. K tomuto je vhodné poznamenat, že tehdejší i současná právní úprava nepovoluje založit základní pracovněprávní vztahy, uvedené v § 3 zákona č. 262/2006 Sb., zákoníku práce, mezi manžely nebo partnery.

6.2 Podnikání a jeho vztah ke společnému jmění v obč. zák.

Je na podnikajícím manželu, jestli ke svým podnikatelským aktivitám využije prostředků ve svém výlučném vlastnictví nebo sáhne po prostředcích ze společného jmění. Manžel hodlající využít své výlučné prostředky k podnikání není nijakým způsobem omezen. Jestliže se rozhodne pro prostředky ze společného jmění, bude muset obdržet souhlas nepodnikajícího manžela.

¹²⁹ DVOŘÁK, J., SPÁČIL, J. *Společné jmění manželů v teorii a v judikatuře*. 3. Vydání. Praha : Wolters Kluwer, 2011, s. 147. ISBN 978-80-7357-597-7.

¹³⁰ ŠTĚPÁNOVÁ, S. *Společné jmění manželů a podnikání*. Brno: Computer Press, 2006, s. 159. ISBN 80-251-1161-X.

Kdežto OZ 1964 v § 146 nestanovil kritérium hodnoty majetku použitého pro podnikání k němuž je vyžadován souhlas druhého manžela, obč. zák. tak už činí. Ustanovení § 715 obč. zák. obsahově navazuje na § 146 OZ 1964 v právním stavu po 1. 8. 1998. Stejně jako § 146 OZ 1964 vyžaduje souhlas druhého manžela pro první použití součástí společného jmění k podnikání, ale jenom za předpokladu, že majetková hodnota, která má být použita, přesahuje míru přiměřenou majetkovým poměrům manželů. Zákonodárce se tak vrací k podobné dikci stanovené u závazků, které nespádaly do společného jmění dle § 143 odst. 1 písm. b) OZ 1964. Pokud se tedy bude jednat o využití součástí společného jmění, které bude odpovídat přiměřené míře majetkových poměrů manželů, takového souhlasu nebude zapotřebí. Ačkoliv předchozí právní úprava takové kritérium neobsahovala, právní nauka dospěla k tomu, že u zákonem vyžadovaného souhlasu se bude jednat o majetkové hodnoty, které nejsou bagatelní či zanedbatelné, ale takové, které se společného jmění manželů budou dotýkat podstatným způsobem.¹³¹

Druhá část ustanovení § 715 navíc, oproti OZ 1964, stanoví ochranu manžela tím způsobem, že pokud dojde k opomenutí druhého manžela, tento manžel se může dovolat neplatnosti takového jednání. Co se takovým opomenutím má na mysli? Zcela jistě půjde o situace, kdy manžel nebude vůbec požádán o udělení souhlasu nebo nebude vědět o tom, že součást společného jmění je použita k podnikání druhého manžela. Nicméně lze dovodit i to, že se bude jednat o případy, kdy manžel souhlas neudělil, tj. vyslovil nesouhlas, i když byl o něj požádán, nebo jej odmítl dát. Vystává však další problém. Jaké prostředky obrany má druhý manžel, pokud takový souhlas neudělil? Právní nauka, jak bylo uvedeno výše, za účinnosti OZ 1964 se spíše stavěla negativně k tomu, že by takový souhlas měl být nahrazen soudem.

Můžeme soudit, že pokud budou naplněny podmínky § 714, a tedy manžel odmítne dát souhlas bez vážného důvodu a v rozporu se zájmem manželů, rodiny nebo rodinné domácnosti, či nebude schopen vůli projevit, lze dovodit, že pomocí *argumentum per analogiam* bychom mohli toto pravidlo aplikovat i na odmítnutí

¹³¹ ZUKLÍNOVÁ, M., PSUTKA, J. *Spoluvlastnictví a společné jmění manželů. § 136 - § 151 občanského zákoníku. Podrobný komentář k jednotlivým ustanovením včetně vybrané judikatury a komentáře k právní úpravě této problematiky v novém občanském zákoníku (zákon č. 89/2012 Sb.)*. Praha : Linde Praha, 2012, s. 116. ISBN 978-80-86131-58-0.

souhlasu s využitím součástí společného jmění k podnikání. Při neudělení souhlasu zákon zakotvuje možnost dovolat se relativní neplatnosti takového jednání druhým z manželů.

Ani znění obč. zák. nedává jasnou odpověď na otázku, jaký má být způsob a forma udělení takového souhlasu. Za platnosti OZ 1964, pokud se jednalo o podnikajícího manžela, který byl zapisován do obchodního rejstříku, se vyžadovalo založení souhlasu druhého manžela s použitím majetku ve společném jmění k podnikání do sbírky listin v souladu s § 38i odst. 1 písm. l) ObchZ. Z toho vyplývalo, že pro souhlas byla nutná písemná forma. Platná právní úprava obchodního rejstříku zakotvená v zákoně č. 304/2013 Sb., o veřejných rejstřících právnických a fyzických osob, takovou povinnost nestanovuje.

Z uvedeného lze dospět k tomu, že souhlas manžela k užití součástí společného jmění k podnikání by mohl být udělen jakýmkoliv způsobem a v jakékoliv formě. To odpovídá i zásadě bezformálnosti, z níž vychází soukromé právo a kterou ctí i obč. zák. Avšak pro splnění zákonného požadavku udělení souhlasu druhého manžela se bude muset rejstříkovému soudu při příslušném zápisu prokázat udělení souhlasu k užití majetku manželů k podnikání. K prokázání tvrzených skutečností je nutné doložit listiny. Fakticky tak bude ve výsledku stejně nutné podložit a prokázat udělení souhlasu listinou. Chybějící ustanovení, které vypadlo z rejstříkového zákona, není tak zásadní, aby se v této věci rejstříkový zákon novelizoval, jelikož snadno dospějeme k tomu, že pro prokázání takové skutečnosti bude nutné předložit listinu obsahující zmíněný souhlas. Nicméně, v rámci právní jistoty lze jenom doporučit jak manželům požadujícím takový souhlas, tak i osobám vstupujícím do obchodních vztahů s podnikajícími manžely, aby sledovali i pokud to zákon výslovně nežádá, písemnou formu udělení souhlasu.

Zákon hovoří o prvním použití součástí společného jmění. Musíme se zákonitě ptát, jestli postačí udělení prvního souhlasu ještě před použitím, zároveň s použitím, nebo postačí i následné vyslovení souhlasu po použití součástí společného jmění. J. Psutka se kloní k závěru možného zpětného udělení souhlasu s účinky zhojení takové vady, když za takové zpětné zhojení považuje i udělení souhlasu k druhému či ještě

pozdějšímu užití.¹³² Můžeme mít za to, že takovému právnímu jednání nebrání žádné zákonné ustanovení a zároveň nijak nezasahuje negativním způsobem do práv třetích osob, naopak posiluje právní jistotu. Co však, pokud by si udělení souhlasu manžel rozmyslel a hodlal by takto udělený souhlas odvolat?

Právní teorie uvádí, že mezi zájmem na ochraně práv třetích osob, kdy by odvolání souhlasu mohlo mít likvidační vliv na jejich podnikání, a zájmem na ochraně manžela, který má jako jediný možný způsob obrany proti svévolnému jednání podnikajícího manžela možnost odvolání souhlasu, je zapotřebí volit střední cestu. Podle té by nemělo být odvolání souhlasu možné za situace, kdyby tu nebyly pro takový postup vážné důvody nebo by hrozilo vážné poškození práv třetích osob jednajících v dobré víře.¹³³

Z dikce obč. zák. nelze přímo za použití jazykového výkladu dovodit, zda souhlas s použitím součásti společného jmění k podnikání jednoho z manželů může být udělen v podobě generálního souhlasu, tj. k obecnému použití veškerého majetku ve společném jmění. S ohledem na zásadu autonomie vůle můžeme soudit, že bude předně na manželech, jak si upraví své majetkové poměry. Nelze *a priori* dovozovat nemožnost udělení takového generálního souhlasu. Lpět na vyžadování takového souhlasu k použití každé jednotlivé věci v souvislosti s podnikáním manžela, by bylo v rozporu s touto nosnou zásadou a není ani jiný závažný důvod, proč by se mělo setrvat na tomto restriktivním přístupu.¹³⁴

Oproti dikci v § 148 odst. 2 OZ 1964, obč. zák. upustil od obligatorního zúžení společného jmění soudem a dává nově příležitost soudu, aby posoudil, zda se společné jmění nejen zúží, ale zda ho třeba i nezruší, pokud pro to existuje závažný důvod. Výslovně to připouští § 724 odst. 1 a § 724 odst. 2 *in fine*, když uvádí jako závažný důvod i započetí podnikání manžela nebo to, že se manžel stane neomezeně ručícím společníkem právnické osoby, tj. zákon připouští diskreci soudu, aby společné jmění modifikoval na návrh nepodnikajícího manžela. Jinak znění tohoto ustanovení

¹³² PSUTKA, J. *Společné jmění manželů*. 1. vydání. Praha : C. H. Beck, 2015, s. 146. ISBN-978-80-7400-565-7.

¹³³ ŠVESTKA, J., SPÁČIL, J., ŠKÁROVÁ, M., HULMÁK, M. a kol. *Občanský zákoník I. § 1 až 459. Komentář*. 2. vydání. Praha : C. H. Beck, 2009, s. 987.

¹³⁴ Stejně např. BURŠÍKOVÁ, J. *Společné jmění manželů a podnikání po 1. 1. 2014. Rekodifikační novinky*, 2013, č. 8, s. 6. Dostupné také z www.beck-online.cz.

v podstatě odpovídá stejným zákonným podmínkám stanoveným v § 148 odst. 2 OZ 1964 s tou odlišností, že v OZ 1964 postačovalo už jen získání oprávnění k podnikatelské činnosti k tomu, aby se společné jmění zúžilo. V obč. zák. se mluví o tom, že manžel začal podnikat (aktivní jednání), což můžeme vykládat i tak, že samotné získání podnikatelského oprávnění nenaplnuje „závažný důvod“ bez toho, aniž by manžel skutečně začal podnikat, tj. činil reálné kroky související se započítáním podnikání. Je však možný i opačný výklad, že započítáním podnikatelské činnosti se rozumí již samotné získání podnikatelského oprávnění.

6.3 Shrnutí

Můžeme shrnout, že obč. zák. v regulaci podnikání a jeho důsledků na společné jmění manželů významným způsobem navazuje a vychází z přechozího znění OZ 1964. Odlišnosti spočívají v terminologii a v přiklonění se k větší dispozitivě a autonomii vůle manželů. Obecné závěry vyslovené zejména předchozí právní naukou a judikaturou ve vztahu k dovolání se neplatnosti právního jednání jednoho z manželů a jeho důsledků nebo v otázce správy majetku vyčleněného k podnikání budou platné i za současné právní úpravy. I nadále bude při užití součásti společného jmění k podnikání jednoho z manželů za předpokladu, že se bude jednat o majetkovou hodnotu neodpovídající přiměřeným majetkovým poměrům manželů, vyžadován souhlas druhého manžela. Při jeho neudělení se druhý manžel může dovolat neplatnosti právního jednání souvisejícího s užitím společné věci. V porovnání s OZ 1964, nejspíše nevznikne automaticky se získáním podnikatelského oprávnění jednoho manžela rovněž nárok druhého manžela na zúžení nebo zrušení společného jmění. Větší prostor se nabízí soudu k posouzení všech relevantních skutečností spojených s riziky podnikání a možným ohrožením druhého manžela.

Na druhou stranu i manžel mající vůli podnikat se může domoci prostřednictvím soudu nahrazení souhlasu druhého manžela. Lze se domnívat, že se ale bude jednat spíše o výjimečné situace, neboť při takové neshodě názorů bude pravděpodobnější a logičtější snaha manžela s podnikatelskými záměry o ukončení manželství. Právní úprava navazuje na předchozí znění OZ 1964 s účinností od 1. 8. 1998, když obdobně poskytuje ochranu druhému manželovi tehdy, když se v režimu oddělených jmění jeden

z nich podílí na podnikání druhého. Pokud si podíl na zisku neupraví smluvně, vznikne mu nárok na rovný díl z příjmů plynoucích z podnikání.

7 Postižení společného jmění v rámci výkonu rozhodnutí

Předmětem této kapitoly je bližší pohled na úpravu postižení majetku spadajícího do společného jmění manželů v rámci výkonu rozhodnutí. Pozornost je zaměřena na právní úpravu před účinností obč. zák. v korelaci k novým přístupům zakotveným v obč. zák., které se následně promítly i v procesních předpisech. Uvedené závěry, pokud nebude z kontextu plynout jinak, budou použitelné i *mutatis mutandis* pro účely exekučního řízení.

Tato kapitola se bude zabírat zejména následujícími otázkami: a) za jaké dluhy je možné postihnout majetek ve společném jmění, b) jaký má vliv časový okamžik vzniku dluhu na rozsah postižení majetku manželů, c) čím majetek lze postihnout během výkonu rozhodnutí v závislosti na povaze dluhů, d) jaký má vliv zavedení Seznamu listin na postižení majetku ve společném jmění a za e) jaké prostředky ochrany zákon poskytoval nebo poskytuje manželům ve vykonávacím řízení při postižení společného a výlučného jmění.

7.1 Postih společného jmění v závislosti na povaze dluhu

V souvislosti s výkonem rozhodnutí se zákonitě musíme ptát, jaký majetek můžeme při jeho výkonu postihnout? Odpověď závisí na tom, jaký dluh je na dlužníkovi vymáhán. Manželé mohou mít dluhy společné, tj. takové, které jsou součástí společného jmění. Není pochyb o tom, že takové dluhy lze uspokojit jak z majetku spadajícího do společného jmění, tak i z majetku výhradně náležejícího jednomu z manželů. Jak již bylo zmíněno, Nejvyšší soud dovodil, že pokud se zavázal jeden z manželů, nemohl být druhý manžel aktivně legitimován v nalézacím řízení pro vymožení pohledávky věřitele. Výsledkem toho bylo, že i pro společný dluh manželů spadající do společného jmění bylo možné získat exekuční titul pouze vůči jednomu z manželů. Z teoretického hlediska, pokud by mělo dojít k postižení výlučných prostředků druhého manžela, který nebyl kontrahentem, a zároveň těch nacházejících se ve společném jmění, měl by být i vůči němu získán exekuční titul. To však nebylo možné z důvodu uvedeného stanoviska Nejvyššího soudu.

Zákonodárce reagoval na tuto judikaturu tím způsobem, že zavedl možnost výkonu rozhodnutí srážkami ze mzdy druhého manžela a postižením jeho jiných majetkových hodnot dle § 262a odst. 3 o.s.ř. s účinností od 1. 1. 2013.¹³⁵ Tímto bylo pravidlo o existenci exekučního titulu vůči každému z manželů částečně prolomeno. K tomu, aby se mohl postihnout částečně i výlučný majetek druhého manžela, tak nebylo zapotřebí mít vůči němu samostatný exekuční titul.¹³⁶

Pokud byli manželé zavázáni k plnění dluhu společně, věřitel by se mohl domáhat v nalézacím řízení svého nároku vůči oběma manželům. Budou-li exekučním titulem zavázáni oba manželé, má věřitel právo domáhat se uspokojení své pohledávky jak z jejich společného majetku, tak i z výlučného majetku každého z nich.¹³⁷

7.2 Postižení majetku ve společném jmění za dluh jednoho z manželů vzniklý před uzavřením manželství

Manželé však mohou mít i dluhy výlučné a ty lze dále dělit na ty, které vznikly před uzavřením manželství a ty vzniklé za jeho trvání.

Obč. zák. v § 731 stanoví, že za dluh jednoho z manželů vzniklý za trvání manželství se lze při výkonu rozhodnutí uspokojit i z toho, co je ve společném jmění. To ostatně platilo i před 1. 1. 2014. Rozdíl spočívá v tom, že za právního stavu do 31. 12. 2013 se nemohl postihnout majetek ve společném jmění za dluh, který vznikl před uzavřením manželství. Nyní § 732 *in fine* připouští postižení majetku ve společném jmění i za dluh vzniklý před uzavřením manželství. Zákon to sice výslovně neuvádí, ale z odkazu na první větu § 732 na limitující rozsah postižení, to snadno dovodíme. Nová úprava tak říká, že i majetek ve společném jmění je majetkem dlužníka, na který by se mělo a mohlo sáhnout při výkonu rozhodnutí.

¹³⁵ MELZER, F., ŠÍNOVÁ, R., TÉGL, P. Odpovědnost za dluhy manžela dle nového občanského zákoníku. *Právní rozhledy*, 2014, č. 19, s. 649. Dostupné také z www.beck-online.cz.

¹³⁶ PSUTKA, J. Společné jmění manželů. 1. vydání. Praha : C. H. Beck, s. 170. ISBN-978-80-7400-565-7.

¹³⁷ SVOBODA, K., SMOLÍK, P., LOVÝ, J., ŠÍNOVÁ, R. a kol. *Občanský soudní řád. Komentář*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2013, s. 891. ISBN 978-80-7400-506-0.

Připuštění postižení majetku ve společném jmění za dluhy vzniklé před uzavřením manželství lze považovat za průlomové. Je zapotřebí brát v potaz, že druhý snoubenec vůbec nemusí mít povědomí o dluzích svého druha. Navíc takové dluhy mohou vzniknout dlouho předtím, než vůbec dojde k uzavření manželství. Stejně tak i dlužící manžel nemusí mít povědomí o svých dluzích z minulosti. Všechny tyto argumenty směřují k tomu, že by se mohlo zdát nespravedlivé postihnout společný majetek manželů i za dluhy vzniklé jednomu z nich před uzavřením manželství. Nic na tom nezmění asi ani skutečnost, že snoubenci by měli před uzavřením manželství zvážit svoje majetkové poměry, ani právo manžela znát údaje o jmění druhého manžela za trvání manželství.¹³⁸

Odborná veřejnost poukazovala, že takové východisko je neudržitelné. J. Mádr uvádí, že někteří povinní takové právní úpravy účelově zneužívali na úkor svých věřitelů, kteří nebyli schopni vymoci dluh povinného vzniklý před uzavřením manželství na majetku spadajícího do společného jmění, i když ve své podstatě byli solventní, ale prostředky záměrně „schovávali“ do společného jmění. Přiklání se k opačnému výkladu, tj. dovolit postihnout majetek ve společném jmění i za dluhy jednoho manžela, které vznikly před uzavřením manželství.¹³⁹ *Ratio* tohoto východiska je založeno na tom, že oba manželé jsou vlastníky majetku ve společném jmění a jsou toliko omezeni stejným právem toho druhého.

Někteří další autoři považují připuštění postižení majetku ve společném jmění za dluhy vzniklé před uzavřením manželství za zcela legitimní a správné řešení. F. Melzer, P. Tégl a R. Šínová mluví o tzv. principu alokace rizik mezi věřitele a nedlužícího manžela. Zásadní pro vyslovení nepříznivého závěru na účet jedné ze stran je zejména to, kdo se mohl vyvarovat negativních důsledků spojených s postižením společného jmění, mohl nést menší náklady s tím spojené a vůbec měl reálnou možnost se těchto důsledků vyvarovat a být tím výhodnějším nositelem rizik.¹⁴⁰ Při posouzení konkurujících zájmů věřitele a nedlužícího manžela se přiklání k ochraně věřitele, a to z následujících důvodů. Opírají se o to, že nedlužící manžel má daleko lepší příležitost

¹³⁸ Viz § 655 a § 688.

¹³⁹ J. Mádr In: JIRSA, J. a kol. *Občanské soudní řízení: soudcovský komentář. Kniha V, § 251-376 občanského soudního řádu*. Praha: Havlíček Brain Team, 2014, s. 79. ISBN 978-80-87109-51-9.

¹⁴⁰ MELZER, F., ŠÍNOVÁ, R., TÉGL, P. Odpovědnost za dluhy manžela dle nového občanského zákoníku. *Právní rozhledy*, 2014, č. 19, s. 649. Dostupné také z www.beck-online.cz.

pro to, aby mohl vyloučit hrozící riziko postižení společného jmění s minimálními náklady, oproti věřiteli, který nijak nemůže ovlivnit uzavření manželství jeho dlužníka a „vyvázání se z dluhů“. Lepší postavení má manžel v tom smyslu, že má možnost své majetkové poměry s druhým manželem smluvně modifikovat, tj. oddálit vznik společného jmění ke dni zániku manželství nebo společné jmění vůbec nezaložit či jej zúžit. Mimo to, snoubenci by si měli sdělit své majetkové poměry při uzavření manželství a s tím do něj vstupovat. Můžeme se nejspíše shodnout na tom, že důsledky nedostatečné informovanosti nebo nevěnování pozornosti možným modifikacím společného jmění nelze přenášet na věřitele, který je v očekávání, že dluh bude možné uspokojit nehledě na to, zda došlo k uzavření manželství.¹⁴¹

Argumenty výše uvedených autorů mají opodstatnění a jsou správné a logické. Majetek jednoho z manželů ve společném jmění je také majetkem druhého. Nemůže být přece rozhodné, zda manželů vznikl dluh před nebo po uzavření manželství. Je především na snoubencích, aby si při vstupu do manželství zvážili své majetkové poměry, sdělili si i údaje o svých dluzech a s tím do něj vstupovali, popř. si náležitým způsobem modifikovali společné jmění odlišně od zákonného režimu. Ani při požadavku ochrany manželství a rodiny nelze rezignovat ze zásady, že právo patří bdělým. Snoubenci by si měli zvážet rizika spojená se vstupem do manželství. Eliminovat věřitele z jeho uspokojení se z majetku ve společném jmění by bylo krajně nespravedlivé. V praxi jistě bude docházet k případům, kdy jeden z manželů nebude mít povědomí o dluzech druhého. To však není důvodem k tomu, aby postižení majetku ve společném jmění za dluh vzniklý jednomu z manželů před uzavřením manželství bylo vyloučené. Ostatně zákon, jak bude uvedeno níže, poskytuje určité prostředky ochrany druhému manželů.

7.2.1 K otázce přiměřenosti postižení společného jmění

Na základě výlučného dluhu jednoho z manželů, bez ohledu na skutečnost, zda vznikl před nebo po uzavření manželství, je možné za platného právního stavu postihnout i majetek ve společném jmění. Kdy je ale možné sáhnout i na majetek ve společném jmění a v jakém rozsahu? Výkon rozhodnutí stojí na zásadě subsidiarity a

¹⁴¹ MELZER, F., ŠÍNOVÁ, R., TÉGL, P. Odpovědnost za dluhy manžela dle nového občanského zákoníku. *Právní rozhledy*, 2014, č. 19, s. 649. Dostupné také z www.beck-online.cz.

přiměřenosti. Důsledkem toho je, že pokud k uspokojení pohledávky věřitele postačuje jeden ze způsobu provedení výkonu rozhodnutí, není při jeho výkonu žádoucí postihovat další majetek nebo majetek zcela neodpovídající hodnotě vymáhané pohledávky.¹⁴² I když to zákon výslovně nestanoví, i s ohledem na tyto zásady, by se věřitel u výlučného dluhu jednoho z manželů měl primárně uspokojit z jeho výlučného majetku a až *ex post*, pokud by výlučný majetek nebyl dostatečný, by se mělo přistoupit k postižení společného majetku ve společném jmění. Takovým způsobem by měl postupovat i soudní exekutor při vydávání exekučních příkazů na majetek povinného, resp. majetek spadající do společného jmění. Dodržování tohoto principu při výkonu rozhodnutí je jedním z prostředků ochrany manžela, jestliže by se vymáhal dluh vzniklý jednomu z manželů před nebo po uzavření manželství. Při výkonu rozhodnutí, až na racionálně odůvodněné případy, by nemělo docházet k tomu, že by byl postižen majetek ze společného jmění, aniž by byl postižen prvně výlučný majetek dlužícího manžela, který by sám o sobě postačoval k uspokojení vymáhaného dluhu.

7.3 Postižení majetku ve společném jmění za dluhy vzniklé jednomu z manželů za trvání manželství

Na dluhy vzniklé po uzavření manželství jednomu z manželů dopadá přímo § 731, který výslovně stanoví, že vznikl-li dluh jednoho manžela za trvání společného jmění, má věřitel právo se při výkonu rozhodnutí uspokojit z toho, co se nachází ve společném jmění. Stěžejní na tomto ustanovení je, že zákon váže okamžik vzniku dluhu s existencí společného jmění a k tomu, aby takový dluh mohl být uspokojen, musí společné jmění existovat.¹⁴³ Dále zákon mluví o „vzniku dluhu“, tj. lze dovozovat, že půjde o dluhy, které byly jednak převzaty jedním z manželů, ale i o ty, které převzaty nebyly (např. dluhy z protiprávního jednání). Dále by sem spadaly i ty dluhy, které se týkají

¹⁴² Viz např. § 264 odst. 1 o.s.ř. nebo § 58 odst. 2 EŘ.

¹⁴³ Judikatura dovodila i to, že: „K vydobytí závazku, který vznikl za trvání manželství jen jednomu z manželů, lze nařídít výkon rozhodnutí i na majetek patřící do zaniklého společného jmění, které v době zahájení řízení o výkon rozhodnutí nebylo vypořádáno.“ Viz usnesení Nejvyššího soudu ze dne 26. 11. 2003, sp. zn. 20 Cdo 238/2003. Dostupné také z www.beck-online.cz. Tyto závěry lze zcela jistě aplikovat i na platný právní stav.

výlučného majetku jednoho z manželů a přesahují zisk z tohoto majetku nebo dluhy ze společného jmění vyloučené na základě smluvní modifikace.¹⁴⁴

Kromě toho, obč. zák. poskytuje ochranu druhému manželu, jestliže je postižen majetek ve společném jmění na základě dluhu jen jednoho manžela. Věřitel se nebude moci uspokojit z celého majetku ve společném jmění, ale pouze z „vypořádacího podílu“ dlužníka, jak bude dále vysvětleno níže. Podíl manžela, který nedluží, nesmí být dotčen. Zákon rozděluje, kdy tato ochrana nastává *ex lege* a kdy se jí manžel musí dovolat. Konkrétně § 732 stanoví, že při vzniku takového dluhu proti vůli druhého manžela může nedlužící manžel projevit vůči věřiteli nesouhlas s dluhem, a to bez zbytečného odkladu poté, co se o dluhu dozvěděl.

Lze dospět k tomu, že postačí neformální projevení nesouhlasu vůči věřiteli. Podstatné bude, aby manžel nesouhlas projevil bez zbytečného odkladu po zjištění, že takový dluh existuje. Na projevení nesouhlasu až ve fázi výkonu rozhodnutí bude nejspíše pozdě. Pokud tak učiní, zákon mu poskytne ochranu spočívající v jeho „nepostižitelném podílu“. Z formulace „proti vůli“ lze soudit, že se bude jednat i o situace, kdy manžel o dluhu nevěděl, tj. vůbec se nevyjádřil, popř. o něm věděl, ale neudělil souhlas. Z uvedené formulace je zřejmé, že se jedná o lhůtu subjektivní. V určitých případech nelze manželů dlužníka upírat jeho právo vyslovit nesouhlas s dluhem, i pokud od jeho vzniku uplynula poměrně dlouhá doba, pakliže o dluhu skutečně nevěděl a neměl příležitost jej odmítnout dříve.¹⁴⁵

Avšak i tehdy, kdy souhlas manžel neudělil, nemůže věřitel vědět, že manželé nejednají ve shodě. I z tohoto důvodu, při zjištění takového dluhu, je v zájmu manžela vyjádřit nesouhlas adresovaný přímo věřiteli. Ochrana spočívající v nemožnosti postižení podílu druhého manžela, který by mu náležel podle § 742, nastává ze zákona, když jde o povinnost plnit výživné, přičemž není stanoveno, jaký druh výživného se má na mysli, a dále pokud jde o dluh z protiprávního činu jen jednoho z manželů. Stejně tak to platí i pro dluh manžela, který vznikl ještě před uzavřením manželství. Jak je vidět, tak u dluhu spočívajícího v povinnosti platit výživné a z protiprávního činu je důležitá

¹⁴⁴ PSUTKA, J. *Společné jmění manželů*. 1. vydání. Praha : C. H. Beck, s. 173. ISBN-978-80-7400-565-7.

¹⁴⁵ Mohlo by se jednat o situace, kdy např. manželé spolu nežijí, ale společné jmění pořád existuje.

jeho povaha. U dluhu, který vznikl jednomu manželů před uzavřením manželství je rozhodné, kdy vznikl.

7.3.1 K otázce „vypořádacího podílu“

Zákon uvádí, že společné jmění může být postižené jen do výše, již by představoval podíl dlužníka, kdyby bylo společné jmění zrušeno a vypořádáno podle § 742. S výkonem rozhodnutí by se tak mělo provést vypořádání společného jmění, a to toliko hypoteticky, aby se zjistil podíl každého z manželů, jelikož společné jmění nezaniká a trvá i nadále. Odkaz na § 742 napovídá, že by se při tomto domnělém vypořádání měly brát v úvahu i skutečnosti, jako jsou potřeby nezaopatřených dětí, příspěví každého manžela s péčí o děti nebo kompenzace vynaložených prostředků z výlučného majetku do společného jmění a další.

S touto úpravou souvisí i to, jakým způsobem by se měl bránit druhý manžel, pokud jsou postiženy jeho věci nad míru stanovenou zákonem. Z dosud publikovaných názorů se v souvislosti s tímto ustanovením o „vypořádacím podílu“ objevily rozličné názory. Část odborné veřejnosti uváděla, že procesní obranou manžela by měla být vylučovací žaloba. Soud by při jejím projednávání měl v rámci předběžné otázky vyjasnit rozsah majetku spadajícího do společného jmění za aplikace pravidel v § 742. Manžel povinného by byl s vylučovací žalobou úspěšný tehdy, pokud by hodnota postiženého majetku ve společném jmění přesahovala hodnotu potencionálního podílu povinného, přičemž se poukazovalo na složitost, komplikovanost a časovou náročnost procesu souvisejícího s vypořádáním společného jmění, nehledě na to, že by se jednalo jenom o domnělé vypořádání.¹⁴⁶

Jiní autoři viděli východisko spočívající v podání návrhu na částečné zastavení výkonu rozhodnutí podle § 268 odst. 1 písm. h) o.s.ř. Obranu prostřednictvím excindační žaloby nepřipouštěli z důvodu, že nedopadá na § 732. Nejde totiž o případ pohledávky, kterou by nešlo uspokojit z postiženého majetku, jelikož jí je možné uspokojit, i když částečně.¹⁴⁷

¹⁴⁶ J. Mádr In: JIRSA, J. a kol. *Občanské soudní řízení: soudcovský komentář. Kniha V, § 251-376 občanského soudního řádu*. Praha: Havlíček Brain Team, 2014, s. 95. ISBN 978-80-87109-51-9.

¹⁴⁷ SVOBODA, K., SMOLÍK, P., LOVÝ, J., ŠÍNOVÁ, R. a kol. *Občanský soudní řád. Komentář. 1. vydání*. Praha: C. H. Beck, 2013, s. 900. ISBN 978-80-7400-506-0.

Další spornou věcí bylo, zda soud musí skutečně vypořádat společné jmění jako by k němu došlo, tj. stanovit, které konkrétní věci by měly připadnout manželům. Lze soudit, že by takový postup šel nad rámec smyslu ustanovení § 732, mluvícím o podílu. Podstatným by mělo být zjištění hodnoty podílu dlužícího manžela, aby nedošlo k postižení i podílu (hodnoty) druhého manžela. Mimo to, k faktickému vypořádání ani nedochází, tudíž by nebylo účelné stanovovat, která věc komu náleží. Rozhodná bude hodnota společného jmění a hodnota podílů obou manželů.

K tomu dodejme, že měl-li dlužící manžel více věřitelů, kteří by se postupně uspokojovali z podílu dlužícího manžela, při dalším vypořádání provedeném soudem bude nejspíše nutné vzít v potaz nejen hodnoty, které v mezidobí přibyly nebo ubyly ze společného jmění, ale i předchozí postižení podílu dlužícího manžela. V krajním případě by se mohlo stát, že podíl dlužícího manžela by mohl být takto „spotřebován“. Podíl nedlužícího manžela však musí být zachován a nedotčen. I pokud by v průběhu pomyslného vypořádání neproběhlo dokazování všech relevantních skutečností podle § 742, pro správné a přesné stanovení podílu každého z manželů se zdá být procesně správné a praktické vycházet z předpokladu, že podíly manželů jsou v souladu s § 742 odst. 1 písm. a) stejné.¹⁴⁸

I s ohledem na výše uvedené různé přístupy v této věci uznal zákonodárce za vhodné nastolit v této věci jasno. To provedl zákonem č. 139/2015 Sb. s účinností od 1. 7. 2015, který novelizoval o.s.ř. a EŘ. Podstatné bylo, že § 267 odst. 2 o.s.ř. ve znění do 1. 7. 2015 byl zrušen a jeho náhrada byla včleněna do nového § 262b odst. 1. o.s.ř. ve znění od 1. 7. 2015. Ve zrušeném § 267 odst. 2 o.s.ř. bylo stanoveno, že pokud byl nařízeným výkonem rozhodnutí postižen majetek, který patří do společného jmění manželů nebo se pro účely nařízení výkonu rozhodnutí považuje za majetek patřící do společného jmění povinného a jeho manžela, ale vymáhanou pohledávku nelze z tohoto majetku uspokojit, bylo možné podat vůči oprávněnému vylučovací žalobu. Připouštěla se i možnost obrany prostřednictvím návrhu na zastavení výkonu rozhodnutí podle §

¹⁴⁸ K takovému závěru dochází i Komise pro aplikaci nové civilní legislativy při Ministerstvu spravedlnosti, když ve svém stanovisku k výkladovým otázkám spojeným s možným postihem majetku patřícího do společného jmění uvádí: „*Neprokáže-li manžel povinného takové skutečnosti nebo nebude-li prokázáno něco jiného, uplatní se zásada, že (hypotetické) podíly obou manželů jsou stejné (§ 742 odst. 1 písm. a) OZ) a pouze v této míře může být také pro vydobytí výlučného dluhu společné jmění postiženo.*“

268 odst. 1 písm. h) o.s.ř.¹⁴⁹ Od 1. 7. 2015 ale o.s.ř. obsahuje nový § 262b, který připouští při postižení majetku ve společném jmění ve větším rozsahu, než připouští zákon, nebo při nemožnosti postižení majetku, podat návrh na (částečné) zastavení výkonu rozhodnutí. O takovém právu musí být manžel povinného soudem poučen. K tomu více níže.

7.4 Procesní odraz hmotněprávní úpravy v obč. zák.

Novelou, provedenou zákonem č. 139/2015 Sb., doznal změn i § 255 o.s.ř. V jeho druhém odstavci je přímo stanoveno, že účastníkem řízení je také manžel povinného, pokud je výkonem rozhodnutí postihován jeho majetek nebo majetek ve společné jmění. Při bližším pohledu je vidět obsahová shoda této úpravy s dřívějším zněním o.s.ř. do 1. 7. 2015, která tuto problematiku rozdělovala do dvou odstavců. Při procesním zakotvení nedlužícího manžela jako účastníka řízení mu z tohoto procesního postavení plynou určitá práva a povinnosti. Jedná se zejména o právo domáhat se nápravy opravnými prostředky nebo právo na doručování významných rozhodnutí.

7.4.1 K otázce nařízení a výkonu rozhodnutí

V o.s.ř. ve znění do 1. 7. 2015 obsahovala věta druhá § 262a odst. 1 následující text: „*Za majetek patřící do společného jmění povinného a jeho manžela se pro účely nařízení výkonu rozhodnutí považuje také majetek, který netvoří součást společného jmění manželů jen proto, že bylo rozhodnutím soudu zrušeno společné jmění manželů nebo zúžen jeho stávající rozsah nebo že byl smlouvou zúžen rozsah společného jmění manželů, že byl ujednán režim oddělených jmění nebo že byl smlouvou vyhrazen vznik společného jmění ke dni zániku manželství.*“ Z uvedeného plynulo, že při nařízení výkonu rozhodnutí bylo možno postihnout i majetek ve společném jmění nehledě na to, jestli byl vyčleněn ze společného jmění nebo jinak modifikován odlišně od zákonného režimu.

V souvislosti s tímto ustanovením a jeho provázaností s novou hmotněprávní úpravou byla ze strany médií věnována značná pozornost právě exekucím. Po nabytí

¹⁴⁹ SVOBODA, K., SMOLÍK, P., LOVÝ, J., ŠÍNOVÁ, R. a kol. *Občanský soudní řád. Komentář*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2013, s. 900. ISBN 978-80-7400-506-0.

účinnosti obč. zák. se objevovaly názory, že hmotněprávní úprava v obč. zák. neodpovídá procesní úpravě, která postihuje větší rozsah majetku patřícího do společného jmění než úprava v obč. zák.¹⁵⁰ Vzápětí na to došlo k přijetí stanoviska Komise pro aplikaci nové civilní legislativy, která takové informace vyvrátila s poukazem na rozdílnost pojmů „nařízení“ a „výkon“ rozhodnutí. Již odborná literatura vztahující se k OZ 1964 uváděla, že skutečnost nařízení výkonu rozhodnutí ohledně určitého majetku neznamena, že na tomto majetku bude výkon rozhodnutí skutečně proveden.¹⁵¹ „Pokud by totiž existence takového práva měla být zkoumána již při nařízení výkonu rozhodnutí, bylo by třeba provádět mnohdy náročné dokazování a účel nařízení výkonu by tak mohl být zmařen. Proto právo připouští, aby byl výkon rozhodnutí nařízen i na takové věci, ke kterým má třetí osoba právo výkon nepřipouštějící, zejména právo vlastnické či spoluvlastnické.“¹⁵²

Je zřejmé, že v průběhu první fáze výkonu rozhodnutí nemůže soud, resp. exekutor provádět zjištění, které věci se nacházejí ve společném jmění nebo jaký je podíl manžela, který by mu připadal při hypotetickém vypořádání. Proto bylo možné podle § 262a odst. 1 o.s.ř. ve znění účinném do 1. 7. 2015 nařídit výkon rozhodnutí na celé společné jmění bez dalšího. Provádění takových zjištění by vedlo k neefektivitě vykonávacího, resp. exekučního řízení, a mělo by se účinkem.¹⁵³ Manžel povinného se tak až následně mohl bránit pomocí vylučovací žaloby nebo návrhu na zastavení výkonu rozhodnutí. Ovšem výše uvedená problematika úzce souvisí s veřejnou dostupností Seznamu listin, jak je blíže rozebráno v následujícím textu.

7.4.2 Současné znění § 262a o.s.ř.

Do 1. 7. 2015 se při nařízení výkonu rozhodnutí nepřihlíželo *ex lege* k modifikačním smlouvám nebo rozhodnutím soudu, kterými byl modifikován zákonný režim společného jmění, a to ani přesto, že již od 1. 1. 2014 Notářská komora České

¹⁵⁰ Jedná se např. o článek s názvem „Manželé dlužníků jsou kvůli rozporům v nových zákonech ohroženi“, publikovaný na internetovém deníku [www.novinky.cz](http://www.novinky.cz/finance/326973-manzele-dluzniku-jsou-kvuli-rozporum-v-novych-zakonech-ohrozeni.html). Dostupný také z <http://www.novinky.cz/finance/326973-manzele-dluzniku-jsou-kvuli-rozporum-v-novych-zakonech-ohrozeni.html>.

¹⁵¹ DVOŘÁK, J., SPÁČIL, J. *Společné jmění manželů v teorii a v judikatuře*. 3. vydání. Praha : Wolters Kluwer, 2011, s. 96. ISBN 978-80-7357-597-7.

¹⁵² DVOŘÁK, J., SPÁČIL, J. *Společné jmění manželů v teorii a v judikatuře*. 3. vydání. Praha : Wolters Kluwer, 2011, s. 96. ISBN 978-80-7357-597-7.

¹⁵³ MELZER, F., ŠÍNOVÁ, R., TĚGL, P. Odpovědnost za dluhy manžela dle nového občanského zákoníku. *Právní rozhledy*, 2014, č. 19, s. 649. Dostupné také z www.beck-online.cz.

republiky vedla Seznamu listin. Tento seznam je seznamem veřejným ve smyslu § 721 odst. 1. Listina o majetkovém režimu manželů se zapisuje do Seznamu listin, jenom je-li to v ní ujednáno, jinak na žádost obou manželů. Komise pro aplikaci nové civilní legislativy dospěla k závěru, že rozhodnutí soudu o modifikaci manželského majetkového režimu se zapisuje do tohoto seznamu, aniž by bylo zapotřebí výslovné žádosti obou manželů. To by se mělo provést na základě elektronicky zaslané listiny soudem Notářské komory.¹⁵⁴ Podstatou veřejné evidence těchto listin je, že se jich manželé mohou dovolat vůči třetím osobám, i pokud tyto osoby s jejich obsahem nebyly seznámeny.¹⁵⁵ Samozřejmě existuje i možnost dovolat se modifikovaného režimu, pokud to bude sděleno věřiteli přímo při uzavření smlouvy, aniž by byl modifikovaný režim společného jmění zanesen v Seznamu listin.¹⁵⁶ S uvedeným souvisí i povinnost notáře vydat na žádost ze Seznamu listin opis příslušné listiny nebo potvrzení o tom, že žádná smlouva o manželském majetkovém režimu nebo rozhodnutí soudu se v tomto seznamu nenachází. Za účinnosti OZ 1964 se bylo možné dovolat takové smlouvy vůči jiné osobě, jen pokud jí obsah takové smlouvy byl znám.

Od Seznamu listin je zapotřebí odlišovat Evidenci listin o manželském majetkovém režimu, která je evidencí neveřejnou, a do které lze nahlížet v souvislosti s řízením o pozůstalosti.

Konečně se dostáváme k platnému znění § 262a o.s.ř. S určitým časovým zpožděním se také do o.s.ř. a EŘ promítla úprava veřejné dostupnosti Seznamu listin. Od 1. 7. 2015 mají soudy před nařízením výkonu rozhodnutí a exekutoři před vydáním exekučních příkazů stanovenou povinnost nahlížet do Seznamu listin, jestliže má být postižen majetek ve společném jmění. Před nařízením výkonu rozhodnutí tak má soud povinnost při postižení majetku ve společném jmění zjistit, zda se v Seznamu listin nachází listina upravující majetkové poměry manželů. Z uvedeného plyne, že soud a soudní exekutor automaticky, aniž by se zabýval tím, jestli je povinný ve svazku manželském, nahlédne do Seznamu listin a ověří si existenci či neexistenci listiny

¹⁵⁴ Viz Stanovisko č. 3 Komise pro aplikaci nové civilní legislativy - k seznamu ujednání o manželském majetkovém režimu - § 721 odst. 1 NOZ.

Dostupné také z <http://obcanskyzakonik.justice.cz/index.php/home/zakony-a-stanoviska/vykladova-stanoviska>.

¹⁵⁵ To vyplývá z § 351 odst. 1 zákona č. 358/1992 Sb., notářský řád.

¹⁵⁶ PSUTKA, J. *Společné jmění manželů*. 1. vydání. Praha : C. H. Beck, s. 187. ISBN-978-80-7400-565-7.

modifikující společné jmění povinného, aby tím splnil svoji zákonnou povinnost. Nelze předpokládat, že soud a soudní exekutor budou v každém jednotlivém případě zjišťovat, jestli se věc nachází ve společném jmění, ledaže by měli informací o tom, že se ve společném jmění nenachází.

Za rozhodné uznal zákonodárce stanovení vztahu mezi okamžikem vzniku dluhu ze závazku a zápisem předmětné listiny. Soud, stejně jako exekutor, je vázán zněním takové listiny, vznikl-li dluh ze závazku až po zápisu příslušné listiny do Seznamu listin.

Přitom se pro plynulost vykonávacího řízení a také zjevně i za účelem ochrany třetích osob stanoví vyvratitelná právní domněnka, že závazek vznikl před zápisem listiny do Seznamu listin, pokud nebude možno z titulu pro výkon rozhodnutí nebo ze samotné listiny dobře zjistit, kdy přesně závazek vznikl. Tuto domněnku je však možné v průběhu vykonávacího řízení vyvrátit, ale pro účely samotného nařízení výkonu rozhodnutí, resp. vydání exekučního příkazu, se uplatní bez dalšího, jelikož, jak bylo uvedeno výše, při samotném nařízení výkonu rozhodnutí není předmětem zkoumání, zda a jaký majetek spadá do společného jmění, a to z důvodu nepřiměřeného zatěžování a prodlužování samotného výkonu rozhodnutí.

Povinnost soudu a exekutora reflektovat modifikované režimy platí i tehdy, pokud s tím souhlasí oprávněný. Ve všech ostatních situacích, např. pokud manželé mají modifikovaný režim společného jmění, ale nemají ho zapsaný v Seznamu listin, bude platit stav do 1. 7. 2015, tj. bude možné nařídit výkon rozhodnutí i na majetek, který netvoří společné jmění jen proto, že byl zákonný režim společného jmění změněn. Z uvedeného vyplývá, že od 1. 7. 2015 soudy a exekutoři nemohou nařídit výkon rozhodnutí, resp. vydat exekuční příkaz na majetek ve společném jmění, aniž by si ověřili v Seznamu listin, zda bylo společné jmění nějakým způsobem modifikováno a kdy došlo k zápisu takovéto listiny.

Bez náhrady bylo novelou č. 139/2015 Sb. vypuštěno ustanovení o postižení majetku za dluh, který vznikl za trvání manželství nebo před uzavřením manželství jen jednoho z nich.¹⁵⁷ To je nyní obsaženo v obč. zák.

7.5 Nahlížení do Seznamu listin

Jak již bylo uvedeno výše, listiny nacházející se v Seznamu listin jsou účinné vůči třetím osobám, i pokud neznají jejich obsah nebo vůbec neví o jejich existenci. Věřitel má možnost nahlédnout do tohoto seznamu a ověřit si, zda jeho dlužník má modifikovaný majetkový režim společného jmění. Stejně tak i soudy a soudní exekutoři mají povinnost při nařízení výkonu rozhodnutí, resp. vydání exekučního příkazu na majetek ve společném jmění, povinnost nahlížet do Seznamu listin a brát v úvahu možnou modifikaci zákonného režimu. Otázkou ale je, využívají-li snoubenci, potažmo manželé, modifikace majetkového režimu odlišně od zákonného a v jakém rozsahu tak činí.

Podle údajů získaných od Notářské komory České republiky je k 3. 2. 2016 evidováno celkem 2 846 listin týkajících se režimu oddělených jmění, přičemž oproti roku 2014, kdy došlo k zápisu 1 064 listin, byl v roce 2015 zaznamenán nárůst o 600 listin. Je vidět, že laická veřejnost, i prostřednictvím té odborné, využívá častěji úplné majetkové separace manželů možné od 1. 1. 2014. Ke stejnému datu eviduje komora 4 780 listin týkajících se režimu zúžení rozsahu společného jmění manželů. Opět je zřejmý nárůst počtu zápisů těchto listin do Seznamu listin v roce 2015, kdy činil celkově 2 522. V roce 2014 tomu bylo celkem 1 773.

Jelikož se významným způsobem nelišil počet uzavřených manželství v těchto letech, lze vyvodit jednoznačný závěr, že počet listin týkajících se režimu oddělených jmění a režimu zúžení společného jmění, kterých Notářská komora eviduje nejvíce, má rostoucí tendenci.¹⁵⁸ V procentuálním vyjádření využilo v roce 2014 přibližně 6,5 % snoubenců, při celkově uzavřených 45 575 manželstvích, možnost upravit si svůj

¹⁵⁷ Pro připomenutí, možnost postihnout majetek ve společném jmění manželů i za dluh vzniklý před uzavřením manželství byla do o.s.ř. zakotvena zákonem č. 293/2013 Sb., s účinností od 1. 1. 2014, tj. dnem účinnosti obč. zák.

¹⁵⁸ V roce 2012 se uzavřelo 45 206 manželství. V roce 2013 se uzavřelo 43 499 a v roce 2014 45 575 manželství. Údaje o počtu uzavřených manželstvích dostupné také z <https://www.czso.cz/csu/czso/4-obyvatelstvo->.

manželský majetkový režim odlišně od zákonného.¹⁵⁹ Výpočet vychází toliko ze zanesených listin v Seznamu listin. Lze se domnívat, že zde mohou být i takové, které si snoubenci nenechali zapsat do tohoto seznamu. Je možné soudit, že se bude jednat o opravdu malé množství, neboť při nezapsání listiny do Seznamu listin by se v rámci výkonu rozhodnutí ztrácel hlavní účel jejího pořízení, a to její účinnost vůči třetím osobám. Zajímavé je i to, že Notářská komora České republiky k výše uvedenému datu eviduje jenom 22 listin týkajících se vzniku společného jmění odloženého k zániku manželství. Tento režim je tak, s ohledem na počet uzavíraných manželství, téměř nevyužíván. V roce 2014 a 2015 bylo zapsáno pokaždé jenom 10 listin.

Co se týká modifikace společného jmění soudem, tak tato agenda zatím není tak běžnou, jak by se mohlo zdát. Za rok 2014 je rozhodnutí, kterými soud zrušil nebo zúžil společné jmění, celkově 133, tj. o 105 méně než v roce 2015. Nicméně i zde jde vidět značný nárůst této agendy při porovnání těchto dvou období.¹⁶⁰

Pro ilustraci, v otázce nahlížení do Seznamu listin bylo k 3. 2. 2016 provedeno ze strany soudních exekutorů celkem přes 570 000 nahlédnutí. Oproti tomu ze strany soudů, pro které nahlížení zajišťuje Notářská komora České republiky, tomu bylo pouze něco málo přes 200 nahlédnutí. Z uvedeného plyne jednoznačný závěr, výkon rozhodnutí probíhá v České republice téměř výhradně prostřednictvím soudních exekutorů. Pro úplnost můžeme doplnit, že ke stejnému datu bylo ze strany třetích osob provedeno přes 680 nahlédnutí.¹⁶¹

Je očividné, že manželé čím dál tím více využívají možnosti odchýlit se od zákonného režimu společného jmění. Můžeme se domnívat, že v roce 2015, s ohledem

¹⁵⁹ Procentuální vyjádření v sobě zahrnuje i rozhodnutí soudů, která byla evidována Notářskou komorou České republiky v Seznamu listin, stejně tak jako listiny, které existovaly před 1. 1. 2014, ale byly na žádost zaneseny do Seznamu listin, jelikož ze statistických údajů nelze zjistit, kolik bylo takových listin. Můžeme se domnívat, že se nebude jednat o horentní počet takových listin, nicméně procentuální vyjádření modifikovaných režimů tak bude ve výsledku o něco nižší. Samotný výpočet vychází z počtu zápisů za období roku 2014 týkajících se režimu oddělených jmění, režimu rozšíření i zúžení rozsahu společného jmění, režimu rozšíření rozsahu společného jmění v zákonném režimu, režimu vyhrazující vznik společného jmění ke dni zániku manželství a režimu zúžení rozsahu společného jmění v zákonném režimu.

¹⁶⁰ Jedná se o údaje o celkovém počtu uložených listin o modifikovaném manželském majetkovém režimu na základě rozhodnutí soudů zanesených v Seznamu listin k 3. 2. 2016. Všechny výpočty a údaje v této práci vycházejí ze statistických příloh poskytnutých Notářskou komorou České republiky nacházejících se v závěru této práce.

¹⁶¹ Uvedené údaje o provedených nahlíženích vycházejí z informací poskytnutých Notářskou komorou České republiky prostřednictvím e-mailové a telefonické komunikace ke dni 3. 2. 2016.

na vyšší počet zanesených listin modifikujících zákonný režim, bude tento počet v porovnání s celkovým počtem uzavřených manželství ještě vyšší. Vycházeli jsme prozatím jenom z dosud dostupných informací za časové období let 2014 a 2015. Statistiky postupem času ukážou, zda tento vývoj bude mít stejnou rostoucí tendenci nebo se celkový počet listin odchylojících od zákonného režimu v porovnání s počtem uzavřených manželství ustálí na určité procentuální hladině.

7.6 Postižení účtu manžela povinného

Znění o.s.ř. do 1. 7. 2015 umožňovalo vést výkon rozhodnutí pro dluh spadající do společného jmění postižením určitých majetkových hodnot druhého manžela, které ani nebyly součástí společného jmění, nebo se dokonce nacházely v jeho výlučném vlastnictví.¹⁶² Současné znění § 262 odst. 4 o.s.ř. připouští jenom u vymáhání dluhu spadajícího do společného jmění nebo dluhu povinného, pro který lze nařídít výkon rozhodnutí na majetek ve společné jmění, vést výkon rozhodnutí příkazáním pohledávky z účtu manžela povinného u peněžního ústavu. Pokud bychom si to důkladněji rozebrali, toto ustanovení dopadá jednak na dluhy ve společném jmění, jednak na výlučné dluhy druhého manžela, které mohly vzniknout před i po uzavření manželství, přičemž zákon mluví o vzniku, ne už o převzetí. Ve všech třech případech je možné postihnout majetek ve společném jmění, a proto rovněž vést výkon rozhodnutí příkazáním pohledávky z účtu manžela povinného.

Opustila se možnost vést výkon rozhodnutí na manželi povinného jiným způsobem, než příkazáním pohledávky z účtu manžela povinného, tj. nadále nebude možné např. provést výkon rozhodnutí srážkami ze mzdy manžela povinného nebo postižením jiných majetkových práv manžela povinného. Jak uvádí explicitně o.s.ř. a EŘ, je možné postihnout jenom účet manžela povinného, a to pouze tehdy, jestliže dluh patří do společného jmění nebo pro tento dluh lze nařídít výkon rozhodnutí na majetek ve

¹⁶² V souvislosti s novelou provedenou zákonem č. 404/2012 Sb., s účinností od 1. 1. 2013, bylo v § 262a odst. 2 o.s.ř. připuštěny následující možnosti postižení majetku manžela povinného za dluh ve společném jmění: „*Výkon rozhodnutí srážkami ze mzdy nebo jiného příjmu manžela povinného, příkazáním pohledávky manžela povinného z účtu u peněžního ústavu, příkazáním jiné peněžité pohledávky manžela povinného nebo postižením jiných majetkových práv manžela povinného lze nařídít tehdy, jde-li o vydobytí dluhu, který patří do společného jmění manželů. Ustanovení hlavy druhé a třetí se použije přiměřeně.*“

společném jmění. Můžeme dovodit, že se nebude jednat o dluhy osobní povahy úzce spjaté s vlastnostmi a schopnostmi povinného manžela, ale půjde o peněžité dluhy.

Jak uvádí důvodová zpráva k zákonu č. 139/2015 Sb., při přijetí této úpravy se vycházelo z poměřování oprávněných zájmů věřitelů a zájmu na ochraně manžela povinného. S poukazem na skutečnost, že jeden účet manžela povinného může sloužit a také i často slouží oběma manželům, by se v případě zákazu postižení účtu manžela povinného znemožňoval výkon rozhodnutí a uspokojení oprávněných zájmů věřitelů. V praxi by potom mohlo docházet k tomu, že povinný bude záměrně zasílat své peněžní prostředky na účet manžela jenom proto, aby se vyhnul postižení jeho peněžních prostředků.

Zřejmě také proto se zákonodárce rozhodl zakotvit při výkonu rozhodnutí možnost postihnout účet manžela povinného příkázáním pohledávky z jeho účtu. Dalším důvodem byl rozpor s dříve možnými způsoby postihu majetkových hodnot manžela povinného, i když nespádaly do společného jmění.¹⁶³

Dřívější soudní závěry, které již nebudou nadále aplikovatelné, braly při připuštění postižení účtu manžela povinného především v potaz nikoliv původ peněžních prostředků na účtu u peněžního ústavu, ale rozhodující skutečností bylo, kdo je majitelem účtu. K tomu Nejvyšší soud ve svém usnesení ze dne 14. 4. 2000, sp. zn. 21 Cdo 1774/99, uváděl následující: „*Výkon rozhodnutí příkázáním pohledávky z účtu u peněžního ústavu podle ustanovení § 303 a násl. o. s. ř. může být nařízen a proveden jen u pohledávky z účtu, jehož majitelem je povinný. Jiná pohledávka z účtu není způsobilým předmětem tohoto výkonu rozhodnutí, i kdyby na účet byly vloženy peněžní prostředky povinného, případně peněžní prostředky patřící do společného jmění manželů (povinného a majitele účtu).*“¹⁶⁴ Jak dále uvádí důvodová zpráva k zákonu č. 139/2015 Sb., připuštění vedení výkonu rozhodnutí postižením účtu manžela povinného při vymáhání dluhu ze společného jmění či dluhu dlužícího manžela umožňujícího

¹⁶³ Na tomto místě je vhodné připomenout, že podle obč. zák. jsou částky výdělků platu, mzdy, zisku a jiných hodnot z pracovní či jiné výdělečné činnosti součástí společného jmění v okamžiku, kdy manžel, který se o ně přičinil, nabytí možnost s nimi nakládat. Lze mít za to, že pokud se tyto majetkové hodnoty nacházejí na účtu manžela, zcela jistě má s nimi možnost nakládat. Jinak by tomu bylo u pohledávek vůči zaměstnavateli v případě výkonu rozhodnutí srážkami ze mzdy.

¹⁶⁴ Stejný názor byl potvrzený rozsudkem Nejvyššího soudu ze dne 22. 10. 2008, sp. zn. 20 Cdo 2175/2007. Dostupné také z www.beck-online.cz.

postižení majetku včetně mzdy manžela, který nebyl účastníkem předchozího řízení a nemusel ani vědět o existenci exekučního titulu, přinášelo v praxi mnoho problémů.

S účinností od 1. 7. 2015 tak v zásadě nebude rozhodná argumentace a úvahy o tom, kdo je vlastníkem účtu či lze-li vůbec postihnout účet manžela povinného, ale stěžejní otázkou bude, jaké peněžní prostředky na něm uložené se nacházejí a komu patří. V novém § 262b odst. 2 o.s.ř. je zakotveno, že výkon rozhodnutí příkázáním pohledávky z účtu manžela povinného bude zastaven, nejsou-li na něm ani z části uloženy peněžní prostředky náležící do společného jmění. Stanoví se zároveň vyvratitelná právní domněnka, i zřejmě kvůli předcházení prodlužování výkonu rozhodnutí, že peněžní prostředky na účtu manžela povinného náleží do společného jmění. V praxi bychom se jistě mohli setkat se situacemi, kdy účet manžela povinného bude sloužit výlučně k zasílání peněžních prostředků, které nespádají do společného jmění. Může se jednat o účet zřízený pro zasílání výživného na nezletilé děti.¹⁶⁵

Došlo-li by ke smísení peněžních prostředků náležících a nenáležících do společného jmění, ať už v jakémkoliv množství, již by zde nebyly naplněny podmínky pro zastavení výkonu rozhodnutí. *De lege ferenda* by se dalo uvažovat o zjemnění tohoto ustanovení. K tomu ostatně může časem dospět i soudní praxe a připustit pro naplnění podmínky zastavení výkonu rozhodnutí i zanedbatelnou (malou) část peněžních prostředků, které sice spádají do společného jmění, oproti většině, která tam nespadá. Platný právní stav však pro zastavení výkonu rozhodnutí příkázáním pohledávky z účtu manžela povinného vyžaduje aktivní konání a prokázání soudu, resp. exekutorovi, že peněžní prostředky nacházející se na takto postiženém účtu manžela povinného zcela nespádají do společného jmění manželů.

V návaznosti na výše uvedené zákonodárce uznal za vhodné u výkonu rozhodnutí postižením účtu manžela povinného, vedle nemožnosti postižení nezabavitelného minima v souladu s § 304 odst. 1 o.s.ř., stanovit právo na výplatu poloviny peněžních prostředků, které se na účtu manžela povinného nacházejí v okamžiku, kdy bylo peněžnímu ústavu doručeno usnesení o nařízení výkonu rozhodnutí, převyšují-li částku

¹⁶⁵ Viz usnesení Nejvyššího soudu ze dne 26. 8. 2014, sp. zn. 6 Tdo 925/2014 nebo usnesení Nejvyššího soudu ze dne 18. 3. 2008, sp. zn. 30 Cdo 5171/2007, která stanoví, že právo na výživné je právem dětí. Stejně tak i § 917 in fine stanoví, že poskytnuté výživné přechází do vlastnictví dítěte. Obě rozhodnutí Nejvyššího soudu dostupná také z www.beck-online.cz.

nezabavitelného minima. Manžel povinného má tak právo žádat peněžní ústav na výplatu nezabavitelného minima nebo poloviny částky, která se nacházela v okamžiku doručení usnesení o nařízení výkonu rozhodnutí peněžnímu ústavu, a to v závislosti na tom, která bude vyšší.

Je vidět, že tato úprava je vedena především zájmem na ochraně manžela povinného, aby mu při postižení jeho účtu nebylo prakticky znemožněno nakládat s peněžními prostředky na tomto účtu, a vůbec byla vyloučena jeho schopnost plnit své dluhy ve vztahu k jiným věřitelům. Vše je nejspíše vedeno myšlenkou, že manžel povinného vůbec nemusí vědět, stejně jako za předchozí právní úpravy u výkonu rozhodnutí srážkami ze mzdy manžela povinného, o existenci exekučního titulu na dlužícího manžela. Tento krok zákonodárce k ochraně manžela povinného a jeho solventnosti je jistě krok správným směrem. Na okraj poznamenejme, že při vydobytí více dluhů povinného z účtu manžela povinného bude platit omezení stanovené v § 304 odst. 4 o.s.ř. pro všechny dluhy ve výši odpovídající okamžiku, kdy bylo doručeno první usnesení o nařízení výkonu rozhodnutí peněžitému ústavu.

Na závěr se sluší dodat, že v EŘ je zakotvena hierarchie způsobu provedení exekuce, kterou by měl exekutor dodržovat. Na prvním místě stojí v § 58 odst. 2 písm. a) EŘ příkazání pohledávky z účtu u peněžního ústavu povinného a pokud by takový výkon rozhodnutí nepostačoval, následuje příkazání pohledávky z účtu manžela povinného. V praxi by nemělo docházet z povahy věci k tomu, že by byl prvně postižen účet manžela povinného, aniž by byl vůbec nebo až následně postižen účet povinného. Pokud by peněžní prostředky na účtu povinného postačovaly k uhrazení vymáhaného dluhu, neměl by se postihovat účet manžela povinného. To souvisí také s aplikací zásady přiměřenosti a subsidiarity v rámci výkonu rozhodnutí.

Připuštění postižení jenom účtu manžela povinného lze považovat za pozitivní posun od předchozí úpravy, která umožňovala postihovat i jiné majetkové hodnoty druhého manžela včetně mzdy, přičemž ten ani nemusel vědět o exekučním titulu a nalézacím řízení předcházejícím jeho vzniku. Nicméně můžeme doporučit, aby si manželé při zřizování účtů nebo u účtů již zřízených u peněžních ústavů rozmysleli, které z nich budou sloužit k nakládání s peněžními prostředky spadajícími do společného jmění a které budou sloužit k nakládání s peněžními prostředky

nespadajícími do společného jmění, jako např. výživné, to co nabyl jeden z manželů darem, děděním nebo náhradou za nemajetkovou újmu (viz § 709 odst. 1), a ve výsledku tak vyloučit smísení s peněžními prostředky spadajícími do společného jmění.

Takové rozdělení peněžních prostředků bude stěžejní pro to, aby se v rámci výkonu rozhodnutí manžel povinného při postižení účtu, na kterém se výlučně nachází prostředky nespádající do společného jmění, mohl úspěšně domáhat zastavení exekuce nebo výkonu rozhodnutí. Můžeme se domnívat, že v exekučním řízení, i s ohledem na hierarchii postupu při vymáhání dluhů zakotvenou v EŘ, bude postihování účtu manžela povinného hojně využíváno, ne-li bude postihován účet povinného souběžně s účtem manžela povinného za účelem zvýšení úspěchu vymožení dluhu povinného manžela.

7.7 Obrana proti postižení majetku ve společném jmění manželů a účtu manžela povinného

V případě postižení účtu manžela povinného příkazáním pohledávky z jeho účtu bude výkon rozhodnutí zastaven, pokud na tomto účtu nebudou ani zčásti uloženy peněžní prostředky, které by jinak náležely do společného jmění. Zákon mluví obecně. Z povahy tohoto ustanovení lze soudit, že by měl být ve věci aktivně legitimován nejen manžel povinného, ale i povinný manžel. Oba jako účastníci vykonávacího řízení. V novém § 262b odst. 1 o.s.ř. je stanoveno, že: *„Je-li výkonem rozhodnutí postižen majetek ve společném jmění manželů nebo majetek manžela povinného ve větším rozsahu, než připouští zvláštní právní předpis, nebo nelze-li ho výkonem rozhodnutí postihnout, může se manžel povinného domáhat v této části zastavení výkonu rozhodnutí. O tom musí být soudem poučen.“* Účelem tohoto ustanovení je zejména ochrana podílu druhé manžela ve společném jmění, jeho výlučných věcí a věcí nepodléhajících výkonu rozhodnutí. Oba případy obrany zakotvené v § 262b o.s.ř. nahradily vypuštěný § 267 odst. 2 o.s.ř. Obdobné ustanovení obsahuje EŘ v § 55 odst. 1, kdy exekutor má povinnost rozhodnout do 15 dnů od doručení návrhu na částečné zastavení výkonu exekuce, a to i bez souhlasu oprávněného. Nevyhoví-li návrhu, musí jej postoupit k rozhodnutí soudu.

Zákonodárce tak zakotvením § 262b o.s.ř. přistoupil k efektivnější ochraně majetku ve společném jmění pro situace, kdy jej nelze postihnout nebo nelze postihnout

v určitém rozsahu. Důvodová zpráva k zákonu č. 139/2015 Sb., který zakotvil výše uvedenou úpravu, deklaruje, že vylučovací žaloba podle § 267 odst. 2 o.s.ř. byla prostředkem zdlouhavým a nepružným. Kdežto návrh na zastavení výkonu rozhodnutí bude zpravidla rychlejší a nebude zatížen soudním poplatkem, ačkoliv připouští, že před včleněním § 262b do o.s.ř. bylo možné podat návrh na zastavení výkonu rozhodnutí i podle § 267 odst. 1 písm. h) o.s.ř. Vylučovací žaloba tak byla ponechána především pro třetí osoby. Manžel povinného má možnost podat rovnou návrh na (částečné) zastavení výkonu rozhodnutí.

Oprávnění k podání návrhu podle § 262b odst. 1 o.s.ř. se výslovně přisuzuje manželů povinného. Lze se ale domnívat, že i povinný manžel, jako účastník řízení a rovněž osoba, které teoreticky přísluší podíl ze společného jmění, má právo podat takový návrh. Nabízí se otázka, jestli může podat návrh na zastavení výkonu rozhodnutí nejen k majetku ve společném jmění, ale i ve vztahu k majetku, který je ve výlučném vlastnictví druhého manžela. U posledně jmenovaného bychom nejspíše šli nad dikci zákona, který toto právo přisuzuje manželů povinnému. Na místě je zapotřebí brát v úvahu i střet zájmů obou manželů, pokud má jeden jednat ve věcech výlučného majetku toho druhého.

7.8 Shrnutí

V této kapitole bylo pojednáno zejména o postižení majetku ve společném jmění v rámci výkonu rozhodnutí. Hmotněprávní úprava od 1. 1. 2014 připouští postižení majetku ve společném jmění i za dluh jednoho z manželů, který vznikl před uzavřením manželství. I v souvislosti s tímto se v mediální sféře objevily názory, že procesní úprava neodpovídá hmotněprávní a postihuje majetek ve společném jmění ve větším rozsahu.

Tyto domněnky však souvisely s nerozlišováním fází vykonávacího řízení. Odborná literatura i Komise pro aplikaci nové civilní legislativy správně poukázaly na to, že obč. zák. výslovně připouští postižení majetku ve společném jmění i za dluh jednoho z manželů vzniklý před uzavřením manželství, a dále na nutnost důsledného rozlišování mezi nařízením a výkonem rozhodnutí. Připuštění postižení majetku ve společném jmění za takové dluhy jednoho z manželů lze považovat za správné a

legitimní. Nemožnost postihnout majetek ve společném jmění za dluh vzniklý jednomu z manželů před uzavřením manželství, vedl ke zneužívání právní úpravy. Tento stav nemohl být nadále udržitelný, jelikož není zásadního argumentu k tomu, proč by se neměl postihnout majetek ve společném jmění za dluhy vzniklé před uzavřením manželství.

U takového dluhu poskytuje *ex lege* hmotněprávní úprava druhému manželu ochranu spočívající v nemožnosti postižení jeho podílu, který by mu náležel při vypořádání podle § 742. Stejně důsledky se aplikují i pro dluh z protiprávního činu či pro povinnost platit výživné. Pro jiný dluh jednoho z manželů, který vznikl proti vůli druhého, je zapotřebí k ochraně „nepostižitelného podílu“ vyslovit vůči věřiteli nesouhlas, jelikož ten obvykle bude vycházet z toho, že manželé jednají ve shodě. Z povahy věci plyne, že se vždy bude jednat o výlučný dluh jednoho manžela.

Mezi odbornou veřejností byly pochyby o tom, jaké prostředky obrany má druhý manžel, jestliže je postižen majetek ve větším rozsahu nebo jej není možné postihnout. I přes všechny vyslovené závěry došlo s účinností od 1. 7. 2015 k novelizaci o.s.ř., který výslovně zakotvil právo manžela povinného podat návrh na zastavení výkonu rozhodnutí, pokud by byl postižený majetek ve společném jmění ve větším rozsahu nebo ho nelze postihnout. Vylučovací žaloba má tak nadále sloužit pro třetí osoby.

Za pozitivum můžeme uvést, že zákonodárce upustil při výkonu rozhodnutí od postihování mzdy druhého manžela a jeho jiných majetkových hodnot. Od 1. 7. 2015 je možné pro dluh spadající do společného jmění a pro dluh povinného, pro který lze nařídít výkon rozhodnutí na majetek ve společném jmění, vést výkon rozhodnutí příkázáním pohledávky z účtu manžela povinného. I tady má manžel právo podat návrh na zastavení výkonu rozhodnutí. Bude mu vyhověno, pokud prokáže, že se na jeho účtu nachází prostředky, které zcela nespádají do společného jmění. *De lege ferenda* by se dalo uvažovat o zmírnění tohoto ustanovení tím způsobem, že pokud dojde ke smísení výlučných prostředků manžela povinného se zanedbatelným množstvím prostředků ze společného jmění, přiznalo by se manželu právo podat obranný prostředek. Nově má druhý manžel právo vybrat si polovinu peněžní prostředků, oproti dosavadní limitaci odpovídající výši životního minima, a to v závislosti na tom, která částka bude vyšší.

Konečně došlo k reflexi úpravy veřejného Seznamu listin do procesní roviny. Soudy a exekutoři mají od 1. 7. 2015 při nařízení výkonu rozhodnutí na majetek ve společném jmění povinnost nahlížet do tohoto seznamu a v závislosti na okamžiku zápisu listiny a vzniku dluhu ze závazku z toho vycházet.

Obecně můžeme soudit, že změny v rámci výkonu rozhodnutí navazující na hmotněprávní úpravu spějí k vyšší ochraně třetích osob, resp. věřitelů a posilují jejich procesní postavení. Na druhou stranu však nabízí manželům efektivnější ochranu a zároveň tím na ně kladou vyšší nároky v případě postupu nezákonným způsobem, aby se bránili prostředky, které jim k tomu zákon poskytuje. Soudy a soudní exekutoři by však vždy měly postupovat tak, aby se šetřila práva povinného a jeho manžela a při nařízení výkonu rozhodnutí nebo vydávání exekučních příkazů na majetek ve společném jmění zohledňovali zásadu přiměřenosti a subsidiarity.

8 Úprava společného jmění v Ruské federaci

Jak již bylo zmíněno v úvodu, tato práce si, mimo jiné, klade za cíl provést komparaci s právní úpravou Ruské federace. Cílem nebude provést podrobný popis úpravy společného jmění v Ruské federaci, ale hlavně představit tento institut v tom rozsahu, jaký si klade za cíl tato práce pro český institut společného jmění, tj. zejména představení jeho zákonného režimu, správy, ochrany třetích osob a poškození společného jmění v rámci výkonu rozhodnutí, a dále nastínit odlišnosti či zajímavosti promítající se v právní úpravě Ruské federace.¹⁶⁶

Základní úprava společného jmění se nachází v čl. 256 GK RF, který je účinný od 1. 1. 1995. Na něj navazuje s podrobnější úpravou SK RF, který je účinný od 1. 3. 1996, přičemž pravidla stanovená v SK RF se uplatní v souladu s jeho čl. 169 odst. 6 i na majetek, který manželé nabyli do účinnosti SK RF. Vztah SK RF a GK RF je ve vztahu subsidiarity.¹⁶⁷ Rodině-právní vztahy rovněž mohou být regulovány zákony přijatými subjekty Ruské federace.¹⁶⁸ To znamená, že i společné jmění může být regulováno odlišně od úpravy stanovené v SK RF. Zákony subjektů Ruské federace však nesmí odporovat SK RF.¹⁶⁹

8.1 Zákonný režim společného jmění

Základní úprava existence společného jmění mezi manžely je upravena v GK RF. Na něj navazuje SK RF, který obsahuje podrobnější, ale v zásadě duplicitní obecnou úpravu nacházející se v GK RF, proto nadále budeme rozebírat ustanovení obsažená v SK RF. Ruské právo vychází, stejně jako české, z předpokladu, že majetek, který nabyli manželé za trvání manželství, se nachází v jejich společném jmění. Z čl. 33 SK RF plyne, že *ex lege* se aktivuje zákonný režim společného jmění, jestli smlouvou o

¹⁶⁶ Ruské právo mluví o „совместной собственности супругов“. Nejprůběhavější překlad by byl „bezpodílové spoluvlastnictví manželů“, nicméně pro účely této práce budeme mluvit o společném jmění, aby označení „bezpodílové spoluvlastnictví“ nebylo zavádějící či vyvolávající dojem souvislosti s tímto institutem v českém právu.

¹⁶⁷ Viz čl. 4 SK RF.

¹⁶⁸ Viz čl. 3 odst. 2 SK RF.

¹⁶⁹ V souladu s čl. 5 Ústavy Ruské federace se mezi její subjekty řadí republiky, kraje, oblasti, města federálního významu, autonomní oblasti a autonomní okruhy. Samotný výčet subjektů Ruské federace se nachází v čl. 65 Ústavy Ruské federace.

manželském majetkovém režimu není stanoveno něco jiného. Zákon sice mluví o majetku, ale převážná část odborné literatury, která se odvolává i na dikci SK RF, který při rozdělení společného jmění řeší i dluhy manželů, stejně jako i soudní praxe, vychází z toho, že do společného jmění spadají i dluhy manželů.¹⁷⁰ Společné jmění je tak vnímáno jako souhrn aktiv a pasiv.

Úpravu zákonného režimu obsahuje čl. 34 SK RF. Ten obsahuje pozitivní i negativní výčet. Do společného jmění zahrnuje různé druhy příjmů, jako jsou příjmy získané z pracovní činnosti, z podnikatelských aktivit, ale také například z výsledků tvůrčí činnosti nebo různé druhy důchodů a dávek. Do společného jmění však nezahrnuje ty příjmy, které nahrazují újmu v souvislosti se ztrátou práceschopnosti z důvodu zranění nebo jiné škody na zdraví a jiné příjmy, přičemž sám SK RF nestanoví, co mezi jiné příjmy patří. Lze se domnívat, že se může jednat o příjmy získané obecně jako náhrada újmy na přirozených právech. Naopak se výslovně stanoví, že do společného jmění patří to, co bylo nabyto ze společného majetku. Mezi výčet takových věcí explicitně uvádí cenné papíry nebo podíl ve společnosti.

Množina věcí, které mohou být součástí společného jmění, je značně kazuistická, přičemž, jak se logicky dovozuje, se jedná o výčet demonstrativní.¹⁷¹ Teorie se klání k tomu, že do společného jmění může spadat vše, co je s to být objektem občanských práv osob a nacházet se v jejich vlastnictví.¹⁷² Zajímavým je ustanovení čl. 34 odst. 2 SK RF, který explicitně deklaruje, že právo ke společnému jmění náleží i druhému manželu, který se v době trvání manželství staral o domácnost, děti nebo na základě jiných důvodných příčin nemohl mít vlastní příjem.¹⁷³ Náš obč. zák. tuto skutečnost

¹⁷⁰ Viz ЛОМАКИНА, П.А. Добровольный раздел общих долгов супругов по российскому праву. *Вестник гражданского права*, 2015, № 4, с. 41. Dostupné také z <http://base.consultant.ru/cons/cgi/online.cgi?req=card;page=splus;ts=01892714139809454791248> nebo Определение ВС РФ от 25 мая 2004 г. по делу N 46-B04-15. Dostupné také z <http://www.consultant.ru/online/>.

¹⁷¹ Определение Конституционного Суда РФ от 21.06.2011 N 779-ОО. Dostupné také z <http://lawru.info/dok/2011/06/21/n31434.htm>. Soudní praxe mezi příjmy spadající do společného jmění zahrnuje i dividendu z akcií viz кассационное определение Верховного Суда Удмуртской Республики от 13 декабря 2010 г. Dostupné také z <https://rospravosudie.com/court-verhovnyj-sud-udmurtskoj-respubliki-udmurtskaya-respublika-s/act-103843672/>.

¹⁷² ВИШНЯКОВА, А.В. *Комментарий к семейному кодексу Российской Федерации*, 2007, 2-е издание, ком. к. ст. 34.

¹⁷³ Odborná literatura mezi takové jiné příčiny zahrnuje nemoc, studium nebo službu v ozbrojených silách Ruské federace. Viz КРАШЕНИННИКОВА, П.В. *Постатейный комментарий к Семейному*

reflektuje až u rozdělení společného jmění. Ruský zákonodárce tak nejspíše chtěl výslovně zakotvit pro vyloučení pochybnosti i právo druhého manžela k věcem ve společném jmění, i když materiálním způsobem k jeho nabytí vůbec nemusí přispět nebo jen v omezeném rozsahu. K tomu stojí poznamenat, že při samotném rozdělení společného jmění vychází soud v souladu s čl. 39 SK RF primárně z toho, že podíly manželů jsou stejné. Může se však odchýlit z důvodu zájmů nezletilých dětí nebo zvláštního zřetele hodného zájmu jednoho z manželů.¹⁷⁴ Dále k posílení tohoto východiska slouží i ustanovení v čl. 34 odst. 2 SK RF *in fine*, kde je stanoveno, že cokoliv, co je nabyto manžely za trvání manželství, spadá do společného jmění, nehledě na to, kdo je uváděn jako vlastník nebo kým z manželů byly použity prostředky k jeho nabytí. Mohlo by se zdát, že takové ustanovení je nadbytečné. Má však svůj smysl, jelikož právě takové ustanovení je adresováno manželům, jako právním laikům, a výslovně zakotvuje a deklaruje reálnou existenci společného jmění a předjímá, že stav *de iure* nemusí odpovídat stavu *de facto*.

Jako náš obč. zák., obsahuje SK RF i negativní výčet toho, co do společného jmění nespadá. Množina věcí vyloučených ze společného jmění se překrývá s množinou vytýčenou v našem obč. zák., byť ji celou nepřekrývá. Za zmínku stojí, že SK RF u věcí osobní potřeby jednoho z manželů, konkrétně u cenností a přepychových věcí sloužících jednomu z nich, výslovně nestanoví jejich vyloučení ze společného jmění. Dovozuje se, že je značné obtížné a záleží na majetkových poměrech a příjmech rodiny pro stanovení, které věci budou spadat do společného jmění, i když slouží osobní potřebě jednomu z manželů.¹⁷⁵ Připouští se, že se může jednat o cenné kovy nebo

кодексу Российской Федерации и Федеральному закону "Об опеке и попечительстве". Статут, 2010, 2-е издание, ком. к ст. 34.

¹⁷⁴ Judikatura dospěla, že mezi takový zájem druhého manžela patří i ztráta jeho schopnosti pracovat a získávat tak příjem nebo i to, že jeden z manželů bezdůvodně neměl žádný příjem nebo společné prostředky utrácel na úkor rodiny a v její neprospěch. Viz Постановление ВС РФ от 5. ноября 1998 г. N 15. Dostupné také z <http://www.urisconsult.spb.ru/info/legislation/o-primenenii-sudami-zakonodatelstva-pri-rassmotrenii-del-o-rastorzhenii-braka/>. Ve stejném soudním rozhodnutí Vrchní soud Ruské federace uvedl, že pokud jeden z manželů odcizil majetek ze společného jmění nebo jej jinak spotřeboval bez vůle druhého a takové jednání nebylo v zájmu rodiny, bude tato skutečnost, resp. hodnota takového majetku, reflektována v neprospěch takto jednajícího manžela při vypořádání společného jmění.

¹⁷⁵ АНТОКОЛЬСКАЯ, М.В. Семейное право: Учебник. М.- Юристъ, 2-е издание, 2002.

drahokamy, ale i o počítač nebo hudební nástroj, pokud byly k jejich pořízení vynaložené značné společné prostředky.¹⁷⁶

8.2 Podíl ve společném jmění

Pojďme se nyní podívat na pohled ruského práva ve vztahu k účastenství druhého manžela při nabytí podílu ve společnosti jedním z manželů. Z obč. zák. vypadlo ustanovení o tom, že při nabytí podílu jedním z manželů, nezakládá toto nabytí účastenství druhého manžela, a tak s účinností obč. zák., jak bylo uvedeno, se mezi odbornou veřejností vyskytovaly protichůdné názory ve vztahu k založení účasti druhého manžela *ex lege*. Jak bylo uvedeno v kapitole věnované problematice podílu, soudní judikatura dospěla k tomu, že druhému manželu náleží majetková složka podílu, nikoli ta osobní spjatá s právy a povinnostmi vyplývajícími z takového účastenství.

I v ruském právu hraje stěžejní roli soudní praxe. Vyšší Arbitrážní soud Ruské federace potvrdil závěry soudů nižších instancí, když se přiklonil k tomu, že SK RF upravuje jenom předměty, které se mohou stát součástí společného jmění, kdežto práva účastníka ve společnosti plynoucí z jeho osobní účasti jsou upravena korporátním zákonodárstvím. Proces vzniku účastenství ve společnosti je dle soudu upraven právě takovými zákony a zakladatelským právním jednáním. Dále dovodil, že pokud jeden z manželů nabytí podíl ve společnosti, druhému z manželů náleží majetkové právo tomu odpovídající, ale ne práva související s účastenstvím. Ty by mohl nabýt jenom způsobem stanoveným příslušnými zákony a v souladu se zakladatelskými listinami.¹⁷⁷ Jde vidět, že ruská soudní praxe, aniž by bylo zapotřebí to nějaký způsobem legislativně promítnout, logicky dochází ke stejným závěrům, ze kterých vycházel i OZ 1964.

8.3 Správa a nakládání se společným jměním

V SK RF se vychází z toho, že nakládání, užívání a správa týkající se společného jmění se provádí se souhlasem obou manželů, přičemž při právním jednání jednoho

¹⁷⁶ АНТОКОЛЬСКАЯ, М.В. *Семейное право: Учебник*. М.- Юристъ, 2-е издание, 2002; СТЕПАНОВ, С.А. *Комментарий к семейному кодексу Российской Федерации*. Проспект, 2010, ком. к ст. 36.

¹⁷⁷ Определение Арбитражного Суда Российской Федерации от 30. октября 2009 г. N ВАС-13987/09. Dostupné také z <http://base.garant.ru/>.

manžela se presumuje souhlas druhého. Druhý manžel, pokud s právním jednáním nesouhlasí, se může dovolat jeho neplatnosti. Zákon tak konstruuje relativní neplatnost takového právního jednání. Prokáže-li se, že třetí strana věděla nebo měla vědět o nesouhlasu druhého manžela, jsou splněny předpoklady pro určení neplatnosti právního jednání. V SK RF se nestanoví, že důkazní břemeno je na druhém manželu, ačkoliv ze své podstaty tomu tak je. Náš obč. zák. ve vztahu k převzatým dluhům mluví o obstarávání každodenních a běžných potřeb rodiny, které spadají do společného jmění. Ačkoliv SK RF rozsah takových právních jednání neuvádí, dovozuje se, že u jednání souvisejících s běžnými a každodenními potřebami rodiny se presumuje jakýsi generální souhlas druhého manžela pro všechny obvyklé záležitosti související s nakládáním a užíváním prostředků ze společného jmění.¹⁷⁸

Zvláštní úpravu má SK RF pro právní jednání jednoho z manželů pro nakládání s předměty společného jmění, které podléhají státní registraci, nebo pro které se stanoví právní forma notářského zápisu. U takových právních jednání se ze zákona vyžaduje notářsky ověřený souhlas druhého manžela. Půjde zejména o významná právní jednání týkající se typicky nemovitých věcí. Manžel, který neudělil souhlas, má subjektivní lhůtu jednoho roku, aby se dovolal neplatnosti právního jednání. Jak je vidno, zákonodárce u takového právního jednání uznal za vhodné chránit patřičným způsobem druhého manžela a pro jeho platnost požadovat souhlas v této kvalifikované formě.

Rozdíl, oproti dovolání se neplatnosti právních jednání v jiných věcech, bude spočívat především v rozsahu prokazovaných skutečností. Při neudělení notářsky ověřeného souhlasu postačí prokázat, že takový souhlas udělen nebyl. Jako ekvivalent pro taková právní jednání v obč. zák. můžeme uvést, že se bude jednat o taková, která nelze považovat za běžné podle § 714 odst. 1., ačkoliv je možné soudit, že rozsah neběžných právních jednání podle obč. zák. bude daleko širší než případy dopadající na povinnost udělení notářsky ověřeného souhlasu druhého manžela podle SK RF.

8.4 Postižení majetku ve společném jmění

Postižením majetku ve společném jmění se zabývá § 45 SK RF. Ten stanoví, že u výlučných dluhů jednoho z manželů může být postižen primárně jenom jeho výlučný

¹⁷⁸ АНТОКОЛЬСКАЯ, М.В. *Семейное право: Учебник*. М.- Юристъ, 2-е издание, 2002.

majetek. Až při nedostatečnosti takového majetku, může věřitel žádat vydělení podílu dlužícího manžela ze společného jmění, který by mu náležel při rozdělení společného jmění.¹⁷⁹ Zákon mluví obecně o dlužích, přičemž nerozlišuje, zda vznikly před nebo po uzavření manželství.¹⁸⁰ Ustanovení o postižení podílu dlužícího manžela za jeho výlučný dluh bylo zakotveno v SK RF již při nabytí jeho účinnosti 1. 3. 1996. V tomto směru je možné konstatovat, že byl pokrokový. Náš obč. zák. postižení podílu dlužícího manžela za dluh jednoho z manželů vzniklý před uzavřením manželství zakotvuje až od 1. 1. 2014.

Postižení majetku ve společném jmění je samozřejmě možné i u společných dluhů obou manželů. Postihnout majetek ve společném jmění je možné i tehdy, stanoví-li soud, že všechno, co získal jeden z manželů na základě jeho výlučného dluhu, bylo použito ve prospěch rodiny. Není zřejmé, jestli soud takto může stanovit přímo ze zákona nebo jenom na návrh věřitele. Je v zájmu věřitele, aby se domohl svého uspokojení a učinil tomu odpovídající návrh doplněný relevantními důkazy. To, aby se soud *ex lege* zabýval, zda byly všechny prostředky odpovídající dluhu, použity ve prospěch rodiny, nelze brát pro sféru soukromoprávních vztahů za žádoucí. Je důvodné předpokládat, že věřitel nebude mít úplné informace o způsobu využití jim poskytnutého plnění dlužícímu manželu, a proto by nejspíše měl a mohl soud zjistit od dlužícího manžela osud takových prostředků. Pokud se mu to podaří, ať z informací získaných od věřitele nebo od dlužníka, měl by uznat výlučný dluh jednoho z manželů dluhem společným, a to tehdy, bude-li prokázáno, že všechny prostředky z výlučného dluhu jednoho z manželů byly využity ve prospěch rodiny.

Až při nedostatku majetku ve společném jmění odpovídá za společné dluhy solidárně každý z manželů svým výlučným majetkem. Soudní uznání výlučného dluhu jednoho z manželů dluhem společným, pokud byly všechny prostředky takto získané užity ve prospěch rodiny, je vskutku zajímavá konstrukce. Je však otázkou, co

¹⁷⁹ Na tomto místě je vhodné poznamenat, že v souladu s § 38 odst. 1 SK RF dochází k rozdělení společného jmění i tehdy, když věřitel žádá postižení podílu jednoho z manželů ve společném jmění. Není však zřejmé, zda se jedná toliko o hypotetické vypořádání nebo faktické, při kterém dochází k individuálnímu určení věcí a zániku společného jmění. Komentářová literatura uvádí, že se jedná o faktické rozdělení majetku podle pravidel stanovených SK RF, čímž lze usuzovat, že dochází i k zániku společného jmění. Viz КРАШЕНИННИКОВА, П.В. *Постатейный комментарий к Семейному кодексу Российской Федерации и Федеральному закону "Об опеке и попечительстве"*. Статут, 2010, 2-е издание, ком. к ст. 45.

¹⁸⁰ SK RF, stejně jako naše dřívější právní úprava, striktně nerozlišuje pojmy dluh a závazek.

považovat za prospěch rodiny. Své opodstatnění to však nachází. Věřitel tak má právo postihnout nejenom podíl dlužícího manžela ve společném jmění, ale celé společné jmění a při jeho nedostatku i výlučný majetek každého z manželů, pokud plnění, které obdržel jeden z manželů, bude prokazatelně zcela využito ve prospěch rodiny. Takové ustanovení slouží především k ochraně věřitelů. Ze SK RF očividně plyne přiměřenost a subsidiarita při postihování majetku. U výlučného dluhu jednoho z manželů se nejprve postihuje výlučný majetek dlužníka, následně podíl nacházející se ve společném jmění, u společných dluhů společné jmění jako celek, a až následně výlučný majetek manželů.

Za zmínku stojí i právo žádat soud, aby výlučný majetek manželů byl prohlášen soudem za majetek nacházející se ve společném jmění. Konkrétně čl. 37 SK RF tuto možnost připouští, prokáže-li se, že v průběhu manželství byly ze společných prostředků manželů, z majetku každého z manželů nebo díky práci jednoho z manželů provedeny vklady značného významu, které významným způsobem přidaly na hodnotě takového majetku. Přitom se příkladem uvádí oprava, rekonstrukce a přepracování. Zákon přímo nestanoví ani nevylučuje, kdy lze takový návrh soudu podat, zda i v průběhu trvání společného jmění nebo až při příležitosti jeho vypořádání. Oba závěry jsou možné. V obč. zák. se takové skutečnosti reflektují až při vypořádání společného jmění. Můžeme se domnívat, že reflexe takových vkladů by měla probíhat až v okamžiku vypořádání společného jmění. Přiznat výhradní majetek majetkem ve společném jmění z důvodu zvýšení jeho hodnoty díky značným investicím jednoho manžela, ať peněžním nebo výkonnostním, je značný zásah do vlastnického práva druhého manžela. Uvedený postup by byl daleko smysluplnější, pokud by návrhu bylo vyhověno za situace, že se bude jednat o společný návrh manželů, nikoliv bez souhlasu jednoho z nich, jak plyne ze samotné dikce SK RF.

S výše uvedeným souvisí i možnost soudu při vypořádání majetku přiznat majetek, který nabyt každý z manželů samostatně v době přerušení rodinných vztahů a odděleného bydlení, výlučným majetkem jednoho z nich. Tato konstrukce, kterou obč. zák. neobsahuje, se zda být praktickou a má svůj smysl. V době, kdy mezi manžely sice existuje společné jmění, ale fakticky spolu nežijí, mají jiné partnery a tvoří rodinu ani nemají společnou domácnost, není důvod pro to, nepřiznat majetek nabytý z jejich příjmů jejich výlučným majetkem. Náš právní řád takové situace řeší až v rámci

vypořádání i s poukazem na to, kdo se jak zasloužil o nabytí společného jmění, kdo ho užívá atd. Ruská úprava však ještě předtím, než se bude něco vypořádávat, zjednodušuje situaci tím, že soud může fakultativně stanovit, který majetek takto nabytý případně výlučně každému z manželů a to, co zbyde, rozdělí podle pravidel o vypořádání společného jmění. Takový postup by mohl být inspirativní i pro českého zákonodárce.

8.5 Ochrana třetích osob

Kromě práva domáhat se postižení podílu ve společném jmění manželů a podat návrh na přiznání výlučného dluhu společným, obsahuje SK RF v čl. 46 další ustanovení na ochranu práv věřitelů, ale toliko při uzavření, změně či zrušení smlouvy o manželském majetkovém režimu, tj. při smluvní modifikaci zákonného režimu. Zákon manželům přímo stanoví povinnost informovat svého věřitele o uzavření, změně nebo zrušení takové smlouvy. Pokud tak neučiní, odpovídá manžel za své dluhy nezávisle na tom, jak smlouva manželský majetkový režim upravuje. Věřitelé dlužícího manžela mají právo žádat změnu podmínek dříve uzavřené smlouvy nebo její zrušení v souvislosti se změnou okolností vztahujících se k uzavření smlouvy o manželském majetkovém režimu, a to podle obecných pravidel upravených GK RF. Jedná se vskutku jenom o právo věřitele domáhat se změny smlouvy, resp. jejího zrušení z důvodu jakési klauzule *rebus sic stantibus*. Z uvedeného vyplývá, že při smluvní modifikaci zákonného režimu neplatí, že věřitel není vázán ujednáními mezi manžely, která nastala po vzniku dluhu ze závazku, ale taková ujednání jsou vůči němu účinná, pokud je o takovém ujednání informován.

Jako obrana se věřiteli nabízí možnost domáhat se změny či zrušení závazku uzavřeného mezi ním a dlužícím manželem, nikoliv však domáhat se vůči své osobě neúčinnosti manželské smlouvy. Přitom ani SK RF nestanoví, v jaké lhůtě musí manžel nebo manželé informovat svého věřitele, ani jinak neposkytuje věřitelům další ochranu. Lze jenom konstatovat, že právní úprava ochrany práv věřitelů v SK RF na rozdíl od ochrany práv manželů, staví věřitele do krajně nevýhodné situace. Manželé mají vskutku velkou volnost, aby si upravili své majetkové poměry jakýmkoliv způsobem. Nejhorší sankce, která je může postihnout, je zrušení smlouvy s věřitelem. Nicméně nebude to mít vliv na to, jak si manželé upravili své majetkové poměry, např. i ve

prospěch jednoho z nich, aby zkrátili věřitele druhého. V SK RF ani v GK RF není přitom pamatováno na to, že dluh může vzniknout nejen ze smlouvy uzavřené s věřitelem, ale i z protiprávního jednání.

Zákon tak konstruuje legální možnost si smluvně převést dluhy na zadluženého manžela, aktiva naopak na toho likvidního a přitom výsledek by byl ten, že věřitel přijde zkrátka. Poslední záchranou věřitele k odstranění tohoto nežádoucího stavu je možnost soudu přiznat výlučný dluh jednoho z manželů dluhem společným, ale to však jenom za splnění podmínky, že všechny prostředky šly ve prospěch rodiny. To je však zjevně nedostačující. Je to zvláštní, ale v odborné literatuře se nenachází mnoho publikací, které by se věnovaly této problematice.

Jsou však výjimky, které kriticky poukazují na rozhodovací praxi soudů, která *de facto* v souladu se SK RF připouští dobrovolné a legální rozdělení majetku manželů ve společném jmění, jako způsob odlivu aktiv ze společného jmění.¹⁸¹ Celé to navíc komplikuje to, že SK RF v čl. 38 odst. 1 připouští rozdělení společného jmění v průběhu manželství na základě dohody manželů. Jedná se o podobný institut jako je smlouva o manželském majetkovém režimu, avšak není zřejmé, jestli má věřitel stejné prostředky ochrany jako u manželské smlouvy. Odborná literatura poukazuje na to, že pokud by v důsledku jejího uzavření došlo ke zkrácení práv věřitelů, tak by věřitelé měli mít právo domáhat se její neúčinnosti.¹⁸² Ať právní teorie v Ruské federaci bude připouštět právo věřitelům domáhat se neúčinnosti právních jednání manželů zkracujících jejich práva, či nikoliv, nic to nemění na tom, že se nejedná o dostatečnou ochranu věřitelů, která může často přijít příliš pozdě. Věřitelé se mohou dozvědět o existenci dohody o rozdělení společného jmění nebo smlouvy o manželském majetkovém režimu dlouho poté, co byla uzavřena. Majetek, který by mohl a měl být postihnout k uspokojení pohledávek věřitelů, by již mohl být dávno ve vlastnictví třetích osob. Stanovit pouze povinnost informovat věřitele při změně manželského majetkového režimu se zdá být nedostatečné. Situaci by mohl zlepšit veřejně dostupný

¹⁸¹ ЛОМАКИНА, П.А. Добровольный раздел общих долгов супругов по российскому праву. *Вестник гражданского права*, 2015, № 4, с. 46. Dostupné také z <http://base.consultant.ru/cons/cgi/online.cgi?req=card;page=splus;;ts=01892714139809454791248>.

¹⁸² ЛОМАКИНА, П.А. Добровольный раздел общих долгов супругов по российскому праву. *Вестник гражданского права*, 2015, № 4, с. 47. Dostupné také z <http://base.consultant.ru/cons/cgi/online.cgi?req=card;page=splus;;ts=01892714139809454791248>.

registr smluv odpovídající našemu Seznamu listin a zcela jiný náhled na oprávněné zájmy třetích osob pro uplatnění jejich práv, který by neměl vycházet z ochrany následné, ale preventivní.

V otázce ochrany práv třetích osob ve vztahu k modifikacím a poškození společného jmění má SK RF značné mezery a nedomyšlené možné důsledky zkracující práva třetích osob. Lze pochybovat, že by právní praxe neznala a neuvědomovala si konsekvence nedostatečnosti jejich ochrany.

8.6 Shrnutí

Ruské právo má stěžejní úpravu manželského majetkového práva v SK RF. V některých směrech se zdá být inspirativním. Jedná se např. o možnost přiznat výlučný dluh jednoho z manželů dluhem společným, pokud všechno plnění z něho vzešlé bylo využito ve prospěch rodiny. Můžeme jej v některých ohledech, ve srovnání s českým manželským majetkovým právem, prohlásit za pokrokové, např. v otázce možnosti za výlučné dluhy jednoho z manželů postihnout jeho podíl ve společném jmění manželů i za dluh vzniklý před uzavřením manželství. Náš obč. zák. to výslovně připustil až s účinností od 1. 1. 2014. Na druhou stranu nelze nevidět značné mezery a nedostačující úpravu v otázce ochrany třetích osob, resp. věřitelů. V SK RF je dána manželům až přílišná volnost pro to, aby si mohli smluvně upravit své majetkové poměry, ať již dohodou o rozdělení společného jmění nebo prostřednictvím institutu smlouvy o manželském majetkovém režimu. To sebou nese i určitá rizika pro věřitele. Právní ochrana věřitelů je konstruována až jako následná a fakticky nemusí být efektivní. Je nejspíše otázkou času, než právní praxe významným způsobem poukáže na tyto problémy a vyžádá si legislativní změny spojené s vyšší ochranou věřitelů.

9 Krátká úvaha nad možnou úpravou nabývání věcí manžely de lege ferenda

V této části bychom nastínili a polemizovali nad některými východisky manželského majetkového práva, zejména s ohledem na smluvní volnost týkající se nabývání společného majetku do společného jmění.

Zákonný režim společného jmění vychází z toho, že vše, co manželé nabydou za trvání manželství automaticky, spadá do jejich společného jmění. To však má určitá specifika v otázce správy, nakládání, specifické vztahy k třetím osobám atd.

Pokud si manželé nepřejí, aby se věc, která by ze zákona spadala do společného jmění, nacházela v tomto režimu, nejschůdnějším řešením se nabízí smluvní modifikace manželského majetkového režimu, a to prostřednictvím zákonem uznávané formy notářského zápisu. Proč ale lpět na tak striktním formalismu? Proč nutit manžely, pokud by chtěli, dejme tomu, nabýt věc do podílového spoluvlastnictví, aby jenom pro tento případ byli povinni dostavit se k notáři a platit za notářský zápis. Obč. zák. stojí na základních principech spjatými se smluvní volností a autonomií vůle. To by se logicky mělo dotýkat i manželského majetkového práva, pokud tedy budou rozumným způsobem zabezpečená práva třetích osob.

Je na místě si položit otázku, proč nemohou manželé na základě smluvního ujednání nabýt věc do podílového spoluvlastnictví, tj. projevit vlastní vůli na základě společné dohody. Nabízí se i restriktivnější pojetí, jako je připuštění nabytí věci do podílového spoluvlastnictví až poté, co se věc stane součástí společného jmění, a až následně na základě dohody nabýt věc do podílového spoluvlastnictví. Lze uvažovat i o konstrukci, že do samotné kupní smlouvy by se včlenila povinnost uzavřít budoucí smlouvu o převodu věci ze společného jmění do podílového spoluvlastnictví. To bychom ale museli připustit možnost převodu a vůbec právního jednání mezi manželským majetkovým společenstvím reprezentovaným oběma manžely a jedním z manželů. Je očividné, že tyto dvě konstrukce, oproti první, jenom oddalují a komplikují samotný cíl směřovaný k dosažení podílového spoluvlastnictví, který by se mohl dosáhnout již dohodou manželů.

Můžeme souhlasit s tím, že dohoda manželů, aby věc nabyli do podílového spoluvlastnictví, bude z praktického hlediska použitelná především u věcí významné hodnoty, jako jsou nemovité věci nebo movité věci značné hodnoty. Proč by se manželé nemohli domluvit, že určitou věc nabydou do podílového spoluvlastnictví i za použití prostředků ze společného jmění nebo za použití výlučných prostředků jednoho z nich (dar rodičů, zděděný majetek)?

Takto nabytý majetek by vypadl ze společného jmění, nebyl by předmětem vypořádání společného jmění a celý proces vypořádání by se zjednodušil, urychlil a přitom by se respektovala vůle manželů v otázce řešení jejich majetkových poměrů.

Ptejme se, jaký by měla dohoda mezi manžely dopad na třetí osoby. Obč. zák. v § 719 odst. 2 stanovuje, že se smlouva o manželském majetkovém režimu nesmí svým obsahem nebo účelem dotknout práv třetích osob, ledaže by se smlouvou souhlasila, přičemž smlouva uzavřena bez souhlasu třetí osoby nemá vůči ní účinky. Obdobně to platí pro modifikaci provedenou soudem. Lze mít za to, že toto pravidlo by se mohlo aplikovat i na dohodu mezi manžely, aniž by bylo zapotřebí vyhovovat notářský zápis. Představme si reálnou situaci. Manželé si chtějí koupit částečné z prostředků výlučných, částečně z prostředků ze společného jmění, nemovitou věc ke společnému bydlení a pro budoucí potřeby rodiny. Kupní smlouvu na byt podepíší oba a přitom v ní stanoví, že manželé nabývají věc do podílového spoluvlastnictví. Příslušný katastrální úřad promítne toto ustanovení do katastru nemovitostí.

Je třeba vycházet i z toho, že taková ujednání nemusí mít vůbec dopad na třetí osoby, tj. výlučný majetek každého z manželů a majetek ve společném jmění bude dostačující k tomu, aby byly dostatečným způsobem pokryty pohledávky věřitelů odpovídající dluhům výlučným či společným. Mimo to, nesmíme opomíjet i situace, kdy manželé nebudou mít dluhy a toliko budou chtít nabýt věc do podílového spoluvlastnictví, aniž by chtěli uzavírat notářský zápis. Je zřejmé, že modifikace společného jmění prostřednictvím notářského zápisu je stavěna pro určení celkového režimu nabytých či nabývaných věcí, nikoliv jednotlivých věcí. Pokud už manželé dluhy budou mít, ať společné nebo výlučné, věřitel bude chráněn tím způsobem, že pokud s takovým ujednáním manželů nesouhlasil, nebude vůči němu účinné.

Proč nepřiznat stejné účinky, jako jsou u změny nebo vyloučení zákonného majetkového režimu soudem nebo notářským zápisem, i pro dohodu manželů, která by neměla formu notářského zápisu, ale fakticky by se stejně promítla např. ve veřejně dostupném seznamu. Smysl ustanovení § 733 spočívá v tom, že i pokud modifikace zákonného režimu je vůči věřiteli účinná, tj. nedotýká se jeho práv nebo k ní dal souhlas, tak se věřitel, pokud vznikl dluh jednoho z manželů v období do šesti měsíců před modifikací, může uspokojit i z majetku, který byl součástí společného jmění před touto modifikací. To by se mohlo vztáhnout i na majetek, který by byl na základě dohody manželů nabyt do podílového spoluvlastnictví, ačkoliv by měl původně spadat do společného jmění.

Věřitel obvykle, pokud poskytne značné prostředky dlužníkovi, si svůj dluh zajistí např. zástavním právem. I pokud by se manželé v průběhu manželství rozhodli změnit režim nemovité věci ze společného jmění na podílové spoluvlastnictví nebo na základě dohody by nabyli nově takovou věc do podílového spoluvlastnictví, zástavní právo na nemovité věci zůstane. Je především na věřiteli, aby si svůj dluh zajistil dostatečným způsobem a obstaral si informace zejména o výlučných aktivech dlužníka. Postihování majetku ve společném jmění by mělo připadat v úvahu až jako možnost *ultima ratio*. To se samozřejmě týká hlavně výlučných dluhů manželů.

S ohledem na výše uvedené můžeme shrnout, že na dohody manželů, ve kterých by si upravili své majetkové poměry k jednotlivým věcem odlišně od zákonného režimu, lze aplikovat stejná pravidla jako u modifikací provedených soudem nebo smlouvou ve formě notářského zápisu. S ohledem na výše uvedené nic nebrání tomu, aby právní úprava *de lege ferenda* připustila takový typ právních jednání a respektovala tak autonomii vůle a smluvní volnost manželů, přičemž by se zachovala nezbytná ochrana práv třetích osob.

10 Závěr

Předmětem této práce bylo pojednat, v rozsahu vymezeném v úvodu této práce, o institutu společného jmění manželů, hlavně s ohledem na jeho vývoj a změny, a zhodnotit použitelnost dosavadních závěrů právní teorie a soudní praxe pro současný právní stav zachycený v obč. zák. Institut společného jmění se od úpravy v obecném občanském zákoníku, v souvislosti s rozvojem společnosti a vztahů v ní fungujících, postupně rozvíjel, zpřesňoval, ale také komplikoval a stával se objektem propracovanější a širší regulace.

Můžeme konstatovat, že v mnohém navazuje obč. zák. na úpravu obsaženou v OZ 1964, přičemž do sebe pojmul i některá východiska dovozována judikaturou a právní teorií. Z obč. zák. plyne znatelnější ochrana práv třetích osob a důslednější vymezení aktiv a pasiv, které se mohou stát součástí společného jmění. Nadále se součástí společného jmění nestane to, co nebylo převzato právním jednáním jednoho nebo obou manželů, tj. právní úprava výslovně odkazuje na volní jednání manželů. Stejně tak terminologicky nedochází k matoucímu zaměňování pojmů závazek a dluh.

Za vyzdvihnutí stojí logické zahrnutí dluhů odpovídajících zisku z výlučného majetku jednoho z manželů do součástí společného jmění. Bylo však uvedeno, že nebude snadné tento zisk vyčíslit. Pro lépe uchopitelný způsob jeho výpočtu se lze inspirovat judikaturou Nejvyššího soudu vycházející z výpočtu hodnoty podniku při vypořádání společného jmění.

Ve vztahu k podílu bylo mezi odbornou veřejností sporu o to, jestli nabytím podílu jedním z manželů se stane účastníkem korporace i druhý manžel. Převážná část odborné veřejnosti se však kloní k tomu, že k platné právní úpravě, ačkoliv to není výslovně zakotveno v zákoně, by se mělo přistupovat stejně jako k té zakotvené v OZ 1964 a navazovat tak na závěry Nejvyššího soudu o majetkové a nemajetkové složce podílu.

S účinností obč. zák. byl zaveden nový institut obvyklého vybavení rodinné domácnosti, a to co do něj spadá již není součástí společného jmění, jak tomu bylo u obvyklého vybavení společné domácnosti v OZ 1964. To platí i pro společná jmění existující před 1. 1. 2014. Zákonodárce uznal za vhodné u věcí patřících do obvyklého

vybavení rodinné domácnosti potlačit majetkový faktor a upřednostnit, s ohledem na povahu těchto věcí, chod rodinné domácnosti. Nejasné je, jak s těmito věcmi naložit a jak je vypořádat při zániku manželství. Praktickým se jeví rozdělení rovným dílem. Obecně můžeme zhodnotit, že vyčlenění věcí obvyklého vybavení rodinné domácnosti ze společného jmění bude mít ve výsledku pozitivní vliv na fungování rodinné domácnosti a má svůj smysl.

V otázce dluhů byla stanovena nová maxima obstarávání každodenních a běžných potřeb rodiny. Dluhy související s tímto právním jedním, nehledě na to, kdo z manželů právně jedná, se stávají součástí společného jmění. Ostatní toliko se souhlasem druhého manžela. Lze mít za to, že tato maxima je více vypovídající, než tomu bylo u přiměřenosti majetkových poměrů, ačkoliv i ta bude mít svoji roli pro posouzení, jestli dluhy budou spadat do společného jmění.

Konečně obč. zák. zahrnul možnost postihnout společné jmění i za dluhy vzniklé před uzavřením manželství. Nemožnost tohoto postižení byla před jeho účinností zneužívána ze strany povinných subjektů. S uvedeným souvisí i to, jak se postavit k otázce solidárního dlužnictví manželů. Nejvyšší soud doposud setrval na stanovisku, že dluh ze závazku uzavřeného jedním z manželů a který spadá do společného jmění, nelze vymocit po druhém manželu v nalézacím řízení, ale až v rámci vykonávacího řízení. Je otázkou, setrvá-li Nejvyšší soud na uvedeném i nadále. V návaznosti na základní zásady soukromého práva a požadavky praktického života tomu tak nejspíše bude.

Předchozí procesně-právní úprava tuto problematiku řešila tím způsobem, že nemožnost získat exekuční titul u společných dluhů manželů vůči druhému z manželů, který právně nejednal, nahrazovala připuštěním postižení jeho mzdy a jiných majetkových hodnot. To zcela jistě nebylo správné a žádoucí. Od 1. 7. 2015 o.s.ř. a EŘ připouští jenom postižení účtu manžela povinného, půjde-li o vymožení dluhu, který patří do společného jmění manželů, nebo dluhu povinného, pro který lze nařídít výkon rozhodnutí na majetek ve společném jmění. Nově se výslovně zakotvuje právo manžela povinného podat přímo návrh na částečné zastavení výkonu rozhodnutí, byl-li majetek ve společném jmění nebo majetek manžela povinného postižen ve větším rozsahu nebo

nepřipouští-li se jeho postižení. Vylučovací žaloba tak napříště má sloužit výlučně třetím osobám.

Právo podat návrh na zastavení výkonu rozhodnutí, resp. exekuce má manžel povinného i v případě postižení jeho účtu a bude úspěšný, pokud prokáže, že se na něm nenachází prostředky spadající do společného jmění. Za plus můžeme považovat i to, že zákonodárce dal právo vybrat manželu povinného při blokaci jeho účtu polovinu prostředků nacházejících se v době doručení usnesení o nařízení výkonu rozhodnutí peněžnímu ústavu, což má pozitivní vliv na to, aby se manžel povinného nestal ze dne na den nelikvidní a neschopen platit své dluhy vůči jeho věřitelům.

Soudy a soudní exekutoři mají od 1. 7. 2015 zákonem stanovenou povinnost reflektovat při nařízení výkonu rozhodnutí odlišný manželský majetkový režim od zákonného, jestliže se listina jej modifikující nachází v Seznamu listin. Bude to ale platit logicky jenom tehdy, pokud dluh ze závazku vznikl až poté, co byla listina zanesena do Seznamu listin. Bylo již na čase, aby veřejnost Seznamu listin byla zohledněna i při samotném nařízení výkonu rozhodnutí na majetek ve společném jmění.

Co se týká podnikání a společného jmění, úprava v obč. zák. v zásadě navazuje na tu předchozí v OZ 1964, když se při užití součásti společného jmění, obdobně jako u podílu, vyžaduje souhlas druhého manžela pod možnou sankcí dovolání se relativní neplatnosti druhým manželem.

Pro futuro nebude pochyb o tom, jestli je možné věc darovat manželům do jejich společného jmění. Rozhodná bude vůle dárce, resp. zůstavitele, jestli věc odkáže jednomu z manželů, a bude tak spadat do jeho výlučného vlastnictví, nebo odkáže oběma manželům, a věc se stane součástí společného jmění. Rovněž u užití výlučných prostředků pro nabytí věci do společného jmění by měla být rozhodná vůle manželů. Budou-li chtít nabýt věc do společného jmění, nemělo by jim v tom nic bránit.

Za významnou můžeme brát i ochranu druhého manžela spočívající, ve vymezených případech, v nepřipuštění postižení jeho podílu ve společném jmění za dluhy druhého manžela. Pokud dluh vznikl proti vůli manžela a on bez zbytečného odkladu projeví vůči věřiteli svůj nesouhlas, ochrání si svůj podíl ve společném jmění. Důvodně zahrnul zákonodárce *ex lege* i tuto ochranu podílu druhého manžela u dluhu

z protiprávního činu, u povinnosti platit výživné a u dluhu vzniklého před uzavřením manželství.

Předmětem této práce bylo ve vymezeném rozsahu provést rovněž komparaci společného jmění s právní úpravou Ruské federace. Na jednu stranu úprava obsažená v SK RF se zdá být moderní a v některých ohledech i pokroková a více důmyslná než tak česká. Na druhou stranu je značně nevyvážená, když poskytuje manželům široký rozsah způsobů modifikace zákonného režimu společného jmění, aniž by přitom dostatečně chránila oprávněná práva a zájmy třetích osob. Bude pravděpodobně jen otázkou času, než si právní praxe vyžádá legislativní změny v této oblasti.

Je k zamyšlení, zda česká úprava společného jmění týkající se nabývání věcí manžely není příliš rigidní. Pokud manželé nabývají nějakou věc, automaticky spadá do jejich společného jmění, ledaže by si modifikovali majetkový režim ve formě notářského zápisu. Je zřejmé, že smyslem modifikování režimu odlišného od zákonného je komplexní vymezení práv a povinností, ať už těch existujících či budoucích. Pro smluvní vyloučení jednotlivé věci na základě dohody manželů, aniž by bylo zapotřebí vyhotovovat notářský zápis, je tato úprava nepraktická. Můžeme uvažovat nad tím, že by se mohla připustit modifikace společného jmění na základě prosté dohody manželů. Jak bylo uvedeno, prostředky ochrany práv třetích osob by se daly vztáhnout i na takovou modifikaci, pokud budou jejich práva tímto jednáním dotčena.

Pokud bychom přistoupili k hodnocení nové úpravy společného jmění v obč. zák., můžeme se shodnout na tom, že provedené změny kladou důraz na přesnější vymezení obsahu společného jmění, posilují ochranu práv třetích osob a při tom všem respektují autonomii vůle a smluvní volnost manželů. Je na vůli zákonodárce, zda *de lege ferenda* povolí uzdu smluvní volnosti a autonomii vůle manželů a připustí prostou smluvní modifikaci nabývaných věcí a jejich režimu, či dokonce právní jednání mezi manželem a manželským majetkovým společenstvím. Podrobnější a důkladnější úprava se však zdát být jako celek značně nepřehledná a složitá. Zůstává i nadále platným, že mnoho praktických otázek souvisejících s fungováním společného jmění se bude muset i nadále, pro nalezení odpovědi na ně, čerpat z právní teorie a judikatury, kterou právní laik nezná, a ani normálně znát nemůže.

Abstrakt

Společné jmění manželů je stěžejním pojmem pro celé manželské majetkové právo. Jeho pojetí má vliv nejenom na majetkovou sféru manželů, ale promítá se i do daleko komplexnějšího rámce práv a povinností manželů. Společné jmění má dopad na vyživovací povinnost mezi manžely, podnikání manželů, institut rodinného závodu, právní úpravu obvyklého rodinného vybavení domácnosti nebo uspokojování potřeb a jiných záležitostí rodiny. Stejně tak ovlivňuje postavení manželů ve vztahu k třetím osobám, zejména věřitelům.

I proto vymezení společného jmění, jeho pochopení a nastavení pravidel pro jeho vyvážené a spravedlivé fungování je důležitou, ale i obtížnou záležitostí.

Cílem této práce je představit institut společného jmění s ohledem na jeho genezi, vývoj a změny, a to především se zaměřením na jeho vznik, obsah, postižení v rámci výkonu rozhodnutí a dále na jeho vztah k třetím osobám.

Tato práce si klade za úkol provést komparaci předchozí občansko-právní úpravy se současnou a zaměřit se na to, do jaké míry jsou dříve vyvozené závěry odbornou naukou a judikaturou použitelné pro současný právní stav.

Pozornost se věnuje i procesní úpravě navazující na hmotněprávní ustanovení občanského zákoníku stejně tak jako možné právní úpravě *de lege ferenda*.

Práce zahrnuje rovněž srovnání s právní úpravou Ruské federace. Současný občanský zákoník oproti zákonu č. 40/1964 Sb., občanský zákoník, uchopuje společné jmění v daleko širších souvislostech a obsahuje podrobnější a rozsáhlejší právní úpravu.

Abstract

The community property of spouses is the main term for marriage property law. Its conception has influence not only on property sphere of spouses but it projects into more complex scope of rights and duties of spouses. The community property has impact on maintenance obligation between the spouses, their business activities, family enterprise, legal regulation of family household equipment or fulfillment of needs and other issues of the family itself. It also influences the position of spouses in relation to third parties, especially their creditors.

Therefore, the understanding and setting of rules for balanced and just functioning of the community property is important but also difficult matter.

The aim of the thesis is to introduce the institute of community property regarding its genesis, development and changes with focus on its creation, scope and decision enforcement and its relation to the third parties.

The goal of the thesis is to make a comparison of previous legal regulation with the current one and focus on the applicability of earlier conclusions made by doctrine and judicature.

The thesis pays attention to the procedural regulations which follow up substantial regulations contained in the civil code as well as the possible legal regulation *de lege ferenda*.

The thesis contains comparison with legal regulation in the Russian Federation as well. Current civil code compared to Act No. 40/1964 Coll., civil code, understands the community property in wider context and includes more detailed and more extensive legal regulation.

Seznam zkratek

obč. zák.	zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník
OZ 1964	zákon č. 40/1964, občanský zákoník
obecný občanský zákoník	Allgemeines Bürgerliches Gesetzbuch (Všeobecný občanský zákoník)
ZOR	zákon č. 94/1963 Sb., o rodině
GK RF	Občanský zákoník Ruské federace (Graždanskij kodeks Rossijskoj federacii)
SK RF	Zákon o rodině Ruské federace (Simejnyj kodeks Rossijskoj federacii)
ZOK	zákon č. 90/2012 Sb., o obchodních korporacích
ObchZ	zákon č. 513/1991 Sb., obchodní zákoník
o.s.ř.	zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád
EŘ	zákon č. 120/2001 Sb., exekuční řád
Seznam listin	Seznam listin o manželském majetkovém režimu

Seznam použité literatury

Monografie a sborníky

BIČOVSKÝ, J., HOLUB, M., POKORNÝ, M. *Společné jmění manželů*. 2. vydání. Praha: Linde Praha, 2009. ISBN 978-80-7201-747-8.

ČERNÁ, S., ŠTENGLOVÁ, I., PELIKÁNOVÁ, I. a kol. *Právo obchodních korporací*. 1. vydání. Praha : Wolters Kluwer, 2015. ISBN 978-80-7478-735-5.

DVOŘÁK, J., SPÁČIL, J. *Společné jmění manželů v teorii a v judikatuře*. 3. vydání. Praha : Wolters Kluwer, 2011. ISBN 978-80-7357-597-7.

DVOŘÁK, T. *Společnost s ručením omezeným*. Praha : Wolters Kluwer, 2014. ISBN 978-80-7478-633-4.

KRČMÁŘ, J. *Právo občanské IV, V. Právo rodinné. Právo dědické*. Praha: Wolters Kluwer, 2014. ISBN 978-80-7478-456-9.

PSUTKA, J. *Společné jmění manželů*. 1. vydání. Praha : C. H. Beck, 2015. ISBN 978-80-7400-565-7.

RADVANOVÁ, S., ZUKLÍNOVÁ, M. *Kurs občanského práva – Instituty rodinného práva*. 1. Vydání. Praha: C. H. Beck, 1999. ISBN 80-7179-182-2.

ŠTĚPÁNOVÁ, S. *Společné jmění manželů a podnikání*. Brno: Computer Press, 2006. ISBN 80-251-1161-X.

Učebnice

DVOŘÁK, J., ŠVESTKA, J. a kol. *Občanské právo hmotné. Díl 1.* Praha: Wolters Kluwer, 2009. ISBN 978-80-7357-466-6.

DVOŘÁK, J., ŠVESTKA, J., ZUKLÍNOVÁ, M. a kol. *Občanské právo hmotné. Svazek 1. Díl první: Obecná část.* Praha: Wolters Kluwer, 2013. ISBN 978-80-7478-325-8.

Komentáře

ELIÁŠ, K. a kol. *Občanský zákoník: velký akademický komentář : úplný text zákona s komentářem, judikaturou a literaturou podle stavu k 1.4.2008. 1. svazek, § 1-487.* Praha : Linde Praha. ISBN 978-80-7201-687-7.

FIALA, J., KINDL, M. et al. *Občanský zákoník. Komentář. I. díl.* 1. Vydání. Praha : Wolters Kluwer, 2009. ISBN 978-80-7357-395-9.

HRUŠÁKOVÁ, M., KRÁLÍČKOVÁ, Z., WESTPHALOVÁ, L. a kol. *Občanský zákoník II. Rodinné právo (§655 -975). Komentář.* 1. Vydání. Praha : C. H. Beck, 2014. ISBN 978-80-7400-503-9.

JIRSA, J. a kol. *Občanské soudní řízení: soudcovský komentář. Kniha V, § 251-376 občanského soudního řádu.* Praha: Havlíček Brain Team, 2014. ISBN 978-80-87109-51-9.

LASÁK, J., POKORNÁ, J., ČÁP, Z., DOLEŽIL, T. a kol. *Zákon o obchodních korporacích. Komentář. I. díl.* Praha : Wolters Kluwer, 2014. ISBN 978-80-7478-537-5.

ROUČEK, F., SEDLÁČEK, J. *Komentář k československému obecnému zákoníku občanskému a občanské právo platné na Slovensku a v Podkarpatské Rusi.* Praha: Právnícké knihkupectví a nakladatelství V. Linhart, 1936. ISBN 80-85963-60-4.

SVOBODA, K., SMOLÍK, P., LOVÝ, J., ŠÍNOVÁ, R. a kol. *Občanský soudní řád. Komentář*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2013. ISBN 978-80-7400-506-0.

ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní zákoník I. § 1 až 139. Komentář*. 1. Vydání. Praha : C. H. Beck, 2009. ISBN 978-80-7400-109-3.

ŠTENGOVÁ, I., HAVEL, B., CILEČEK, F., KUHN, P., ŠUK, P. *Zákon o obchodních korporacích. Komentář*. 1 vydání. Praha : C. H. Beck, 2013. ISBN 978-80-7400-480-3.

ŠVESTKA, J., DVOŘÁK, J., FIALA, J., ZUKLÍNOVÁ, M. a kol. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek II*. Praha : Wolters Kluwer, 2014. ISBN 978-80-7478-477-4.

ŠVESTKA, J., SPÁČIL, J., ŠKÁROVÁ, M., HULMÁK, M. a kol. *Občanský zákoník I. § 1 až 459. Komentář*. 2. vydání. Praha : C. H. Beck, 2009. ISBN 978-80-7400-108-6.

ZUKLÍNOVÁ, M., PSUTKA, J. *Spoluvlastnictví a společné jmění manželů. § 136 - § 151 občanského zákoníku. Podrobný komentář k jednotlivým ustanovením včetně vybrané judikatury a komentáře k právní úpravě této problematiky v novém občanském zákoníku (zákon č. 89/2012 Sb.)*. Praha : Linde Praha, 2012. ISBN 978-80-86131-58-0.

Statě

BEZOUŠKA, P., HAVEL, B. Podíl v obchodní korporaci ve společném jmění manželů, prý vše jasné... *Obchodněprávní revue*, 2015, č. 4.

BURŠÍKOVÁ, J. Společné jmění manželů a podnikání po 1. 1. 2014. *Rekodifikační novinky*, 2013, č. 8.

ČECH, P. Činí rekodifikace z obou manželů společníky? *Právní rádce*, 2013, č. 10.

ČERVOVÁ, A., VESELÁ, J. Obchodní podíl ve společnosti s ručením omezeným a vypořádání SJM v rámci řízení o dědictví. *Ad notam*, 2006, č. 1.

DĚDIČ, J., ŠUK, P., K některým výkladovým otázkám právní úpravy podílu v obchodní korporaci. *Obchodněprávní revue*, 2014, č. 6.

DVOŘÁČEK, D., VAŠÍČEK, M. Společné jmění manželů a vypořádání závazků. *Právní rozhledy*, 2004, č. 11.

DVOŘÁK, J. Obchodní podíl jako součást společného jmění manželů. *Sborník příspěvků z konference k připravované rekodifikaci občanského zákoníku z 30.11.-1.12.2005. ISSN 80-244-1299-2.*

DVOŘÁK, T. Několik úvah k otázce, jak je tomu s členstvím bezpodílových spoluvlastníků podílu v obchodní korporaci po 1.1.2014. *Obchodní právo*, 2014, č. 3.

ELIÁŠ, K. Domácnost. *Ad Notam*, 2007, č. 3.

KLEIN, Š. Evidence a seznam listin o manželském majetkovém režimu. *Ad Notam*, 2014, č. 6.

MELZER, F., ŠÍNOVÁ, R., TÉGL, P. Odpovědnost za dluhy manžela dle nového občanského zákoníku. *Právní rozhledy*, 2014, č. 19.

MELZER, F., TÉGL, P. K možnosti existence obligačních vztahů mezi oběma manžely jako subjekty majetkového společenství a jedním z nich. *Právní rozhledy*, 2015, č. 12.

MELZER, F., TÉGL, P. Zisk z výhradního majetku manžela jako součást společného jmění manželů. *Právní rozhledy*, 2015, č. 18.

KOPÁČ, L., ŠVESTKA, J. Obchodní podíl - bezpodílové spoluvlastnictví manželů a zástavní právo. *Právní rozhledy*, 1996, č. 9.

PJAJČÍKOVÁ, P. K rozhodnutí velkého senátu Nejvyššího soudu ČR aneb důsledné dodržování dělby moci – brána demokracie. *Právní rozhledy*, 2008, č. 6.

SPÁČIL, J. Tři aktuální sporné otázky společného jmění manželů. *Soudní rozhledy*, 2008, č. 3.

TELEC, I. Společné jmění manželů a věci k výkonu povolání. *Právní rozhledy*, 1998, č. 11.

Vypořádání obchodního podílu v rámci vypořádání zaniklého BSM a jeho oceňování. Oceňování obchodního podílu pro účely vypořádání BSM. *Právní rozhledy*, 2006, roč. 14, č. 14. ISSN 1210-6410.

Judikatura

Rozsudek Nejvyššího soudu České republiky ze dne 26. 9. 2000, sp. zn. 30 Cdo 1803/2000.

Rozsudek Krajského soudu v Českých Budějovicích ze dne 23. 7. 1999, sp. zn. 10 Ca 196/99.

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 22. 1. 2015, sp. zn. 22 Cdo 1480/2013.

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 19. 9. 2005, sp. zn. 22 Cdo 2615/2004.

Výkladové stanovisko Nejvyššího soudu České socialistické republiky, sp. zn. Cpj 86/71 (R 42/1972 civ.).

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 19. 4. 2000, sp. zn. 22 Cdo 1658/98.

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 22. 7. 2008, sp. zn. 22 Cdo 2779/2008.

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 27. 5. 2014, sp. zn. 22 Cdo 1220/2012.

Rozhodnutí Nejvyššího soudu České socialistické republiky ze dne 24. 3. 1977, sp. zn. Tz II 1/77.

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 31. 1. 2006, sp. zn. 22 Cdo 103/2005.

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 20. 7. 2004, sp. zn. 22 Cdo 700/2004.

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 31. 3. 2009, sp. zn. 22 Cdo 2875/2006.

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 8. 10. 2008, sp. zn. 22 Cdo 952/2007.

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 30. 11. 2004, sp. zn. 22 Cdo 900/2004.

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 13. 7. 2011, sp. zn. 22 Cdo 3450/2009.

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 24. 10. 2014, sp. zn. 23 Cdo 2743/2011.

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 16. 7. 2008, sp. zn. 28 Cdo 2199/2008.

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 28. 7. 2004, sp. zn. 32 Odo 529/2003.

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 25. 1. 2011, sp. zn. 33 Cdo 2930/2009.

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 24. 2. 2005, sp. zn. 22 Cdo 2545/2003.

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 29. 10. 2013, sp. zn. 21 Cdo 967/2013.

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 27. 9. 2007, sp. zn. 20 Cdo 2085/2006.

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 31. 7. 2000, sp. zn. 22 Cdo 726/99.

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 13. 3. 2003, sp. zn. 7 Tdo 271/2003.

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 3. 10. 2006, sp. zn. 22 Cdo 14/2006.

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 18. 7. 2012, sp. zn. 20 Cdo 1985/2010.

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 25. 4. 2013, sp. zn. 21 Cdo 2436/2011.

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 16. 3. 2004, sp. zn. 22 Cdo 1731/2003.

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 27. 9. 2004, sp. zn. 22 Cdo 684/2004.

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 2. 4. 2002, sp. zn. 22 Cdo 1717/2000.

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 26. 11. 2003, sp. zn. 20 Cdo 238/2003.

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 22. 10. 2008, sp. zn. 20 Cdo 2175/2007.

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 26. 8. 2014, sp. zn. 6 Tdo 925/2014.

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 18. 3. 2008, sp. zn. 30 Cdo 5171/2007.

Zahraniční prameny

ЛОМАКИНА, П.А. Добровольный раздел общих долгов супругов по российскому праву. *Вестник гражданского права*, № 4, 2015.

АНТОКОЛЬСКАЯ, М.В. *Семейное право*: Учебник. М.- Юристъ, 2-е издание, 2002.

ВИШНЯКОВА, А.В. *Комментарий к семейному кодексу Российской Федерации*, 2-е издание, 2007.

СТЕПАНОВ, С.А. *Комментарий к семейному кодексу Российской Федерации*.
Проспект, 2010.

КРАШЕНИННИКОВА, П.В. *Постатейный комментарий к Семейному кодексу
Российской Федерации и Федеральному закону "Об опеке и попечительстве"*.
Статут, 2-е издание, 2010.

Определение ВС РФ от 25 мая 2004 г. по делу N 46-В04-15.

Определение Конституционного Суда РФ от 21.06.2011 N 779-ОО.

Кассационное определение Верховного Суда Удмуртской Республики от 13
декабря 2010 г.

Постановление ВС РФ от 5. ноября 1998 г. N 15.

Определение Арбитражного Суда Российской Федерации от 30. октября 2009 г. N
ВАС-13987/09.

Internetové zdroje

<https://www.czso.cz>

<http://www.pravniprostor.cz>

<http://obcanskyzakonik.justice.cz>

<https://apps.odok.cz>

www.obczan.cz

Důvodové zprávy a jiné prameny

Důvodové zprávy k zákonu č. 89/2012 Sb., občanský zákoník

Listina základních práv a svobod České republiky

Vyjádření KANCL k výkladovým otázkám spojeným s možným postihem majetku patřícího do společného jmění manželů.

Stanovisko č. 3 KANCL k seznamu ujednání o manželském majetkovém režimu - § 721 odst. 1 NOZ.

Klíčová slova

společné jmění manželů

společné jmění

manželské majetkové právo

Key words

community property of spouses

community property

property law of spouses

NOTÁŘSKÁ KOMORA ČESKÉ REPUBLIKY

Statistiky, přehledy, export dat

Rejstřík:	Smlouvy o manželském majetkovém režimu (Seznam listin o MMR)
Notářská komora:	Všechny komory
Období od:	01.01.2015
Období do:	31.12.2015

Typ listiny	Počet uložených celkem	Počet přesunutých celkem	Počet zápisů za období	Počet změn za období	Počet výmazů za období	Počet opisů za období
Obnovený zákonný režim	8	0	4	0	0	0
Režim oddělených jmění	2846	11	1664	470	0	0
Režim rozšíření i zúžení rozsahu společného jmění	52	0	25	3	0	0
Režim rozšíření rozsahu společného jmění v zákonném režimu	212	1	107	1	0	0
Režim vyhrazující vznik společného jmění ke dni zániku manželství	22	1	10	6	0	0
Režim zúžení rozsahu společného jmění v zákonném režimu	4789	24	2522	285	0	0

NOTÁŘSKÁ KOMORA ČESKÉ REPUBLIKY

Statistiky, přehledy, export dat

Rejstřík: **Smlouvy o manželském majetkovém režimu (Seznam listin o MMR)**
 Notářská komora: **Všechny komory**
 Období od: **01.01.2014**
 Období do: **31.12.2014**

Typ listiny	Počet uložených celkem	Počet přesunutých celkem	Počet zápisů za období	Počet změn za období	Počet výmazů za období	Počet opisů za období
Obnovený zákonný režim	8	0	3	0	0	0
Režim oddělených jmění	2846	11	1064	248	0	0
Režim rozšíření i zúžení rozsahu společného jmění	52	0	20	3	0	0
Režim rozšíření rozsahu společného jmění v zákonném režimu	212	1	99	14	0	0
Režim vyhrazující vznik společného jmění ke dni zániku manželství	22	1	10	2	0	0
Režim zúžení rozsahu společného jmění v zákonném režimu	4789	24	1773	263	0	0

NOTÁŘSKÁ KOMORA ČESKÉ REPUBLIKY

Statistiky, přehledy, export dat

Rejstřík: **Rozhodnutí soudu o manželském majetkovém režimu (Seznam listin o MMR)**
 Notářská komora: **Všechny komory**
 Období od: **01.01.2015**
 Období do: **31.12.2015**

Typ listiny	Počet uložených celkem	Počet přesunutých celkem	Počet zápisů za období	Počet změn za období	Počet výmazů za období	Počet opisů za období
Jiné rozhodnutí	8	0	0	0	0	0
Rozhodnutí, kterým soud obnovil společné jmění manželů	11	0	1	0	0	0
Rozhodnutí, kterým soud změnil manželský majetkový režim	2	0	0	0	0	0
Rozhodnutí, kterým soud zrušil společné jmění manželů	125	0	82	0	0	0
Rozhodnutí, kterým soud zúžil rozsah společného jmění manželů	262	0	156	0	0	0

NOTÁŘSKÁ KOMORA ČESKÉ REPUBLIKY

Statistiky, přehledy, export dat

Rejstřík: **Rozhodnutí soudu o manželském majetkovém režimu (Seznam listin o MMR)**
 Notářská komora: **Všechny komory**
 Období od: **01.01.2014**
 Období do: **31.12.2014**

Typ listiny	Počet uložených celkem	Počet přesunutých celkem	Počet zápisů za období	Počet změn za období	Počet výmazů za období	Počet opisů za období
Jiné rozhodnutí	8	0	0	0	0	0
Rozhodnutí, kterým soud obnovil společné jmění manželů	11	0	9	0	0	0
Rozhodnutí, kterým soud změnil manželský majetkový režim	2	0	2	0	0	0
Rozhodnutí, kterým soud zrušil společné jmění manželů	125	0	39	1	0	0
Rozhodnutí, kterým soud zúžil rozsah společného jmění manželů	262	0	94	2	0	0